
Den framtida verksamhetsvolymen i rättskedjan

Centrala prognoser för perioden
2015–2018

En rapport från:
Brottsförebyggande rådet
Polismyndigheten
Åklagarmyndigheten
Ekobrottsmyndigheten
Sveriges Domstolar
Kriminalvården

De medverkande myndigheternas webbplatser:

www.polisen.se

www.aklagare.se

www.dom.se

www.kriminalvarden.se

www.bra.se

www.ekobrottsmyndigheten.se

Publicerad: 2015-02-27

ISBN: 978-91-86903-32-9

Kriminalvården
601 80 Norrköping

INNEHÅLL

Förord.....	4
Sammanfattning	5
Polisen.....	6
Åklagarmyndigheten	6
Ekobrottsmyndigheten.....	6
Sveriges Domstolar.....	7
Kriminalvården	7
Inledning.....	8
Uppdraget.....	8
Återblick: kort historik	8
Det gemensamma arbetet under 2014.....	8
Rättskedjans påverkansfaktorer.....	9
Omorganisationer inom Polisen, Åklagarmyndigheten och Kriminalvården	11
Brottmålsprocessen (SOU 2013:17)	12
Internationell utblick.....	13
Metoder som använts för att ta fram prognoserna.....	15
Polisen	19
Bakgrund	19
Metod	20
Prognos över inflödet.....	20
Prognos över utflödet.....	22
Myndighetsspecifika påverkansfaktorer.....	24
Åklagarmyndigheten	28
Bakgrund	28
Metod	29
Prognos över inflödet.....	30
Prognos över utflödet.....	31
Myndighetsspecifika påverkansfaktorer.....	33
Ekobrottsmyndigheten.....	34
Bakgrund	34
Metod	35
Prognos över inflödet.....	36
Prognos över utflödet.....	36
Myndighetsspecifika påverkansfaktorer.....	37
Sveriges Domstolar	38

Bakgrund	38
Metod	39
Prognos över inflödet.....	41
Prognos över utflödet.....	41
Myndighetsspecifika påverkansfaktorer.....	42
Slutlig prognos.....	45
Kriminalvården.....	46
Bakgrund	46
Metod	47
Prognos över inflödet.....	48
Prognos över medelantalet klienter.....	50
Myndighetsspecifika påverkansfaktorer.....	53
Slutlig prognos.....	58
Resursbehov med anledning av prognoserna – det teoretiska platsbehovet.....	58
Uppföljning av tidigare prognoser.....	59
Utfallen 2010, 2011, 2012, 2013 och 2014 jämfört med prognoserna	59
Avslutande kommentarer.....	64
Källförteckning.....	66
Bilaga 1: Polisens indelning i 10 brottskategorier	68
Bilaga 2: Metodbilaga	70
Prognosernas framtagning.....	70
Datamaterial.....	70
Hur en statistisk modell identifieras.....	70
Prognosmodeller	72

FÖRORD

Sedan 2008 samarbetar Rikspolisstyrelsen/Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Domstolsverket och Kriminalvården på regeringens uppdrag med att ta fram prognoser över framtida volymer. Från och med 2013 deltar även Ekobrottsmyndigheten i samarbetet. Brottsförebyggande rådet är en resurs i arbetet och har i uppdrag att bistå med metodstöd.

Det är svårt att prognosticera om volymer i straffrättsliga processer, vilket även internationella erfarenheter visar. Uppföljningar av de tidigare lagda prognoserna visar att utvecklingen i flera fall blivit annorlunda än prognostiserat. Osäkerheterna förblir stora och detta trots att både modeller och prognosmetodik kontinuerligt förbättrats. En av de mest centrala fördelarna av samarbetet är emellertid att det skapar ett forum för att gemensamt löpande följa och analysera förändringar som påverkar myndigheternas verksamhet.

I denna rapport redovisar myndigheterna 2014 års prognoser, som omfattar perioden 2015–2018. Prognoserna gäller volymer av ärenden in och ut från Polisen, via antalet brottsmisstankar i åklagarväsendet och antalet brottmål i de allmänna domstolarna till antalet dömda personer i olika påföljder och verksamheter i Kriminalvården. Arbetsmodellen som tillämpas innebär att myndigheterna har ett nära samarbete, men själva tar ansvar för prognoserna över den egna verksamheten.

Arbetsgruppen bestod under året av Annika Töyrä, Tove Sporre Lengyel och Ylva Evers från Rikspolisstyrelsen/Polismyndigheten, Elin Gustring och Ludvig Olsson från Åklagarmyndigheten, Robert Rajnak från Ekobrottsmyndigheten, Jan Lindgren och Pontus Thor från Domstolsverket, Johanna Hallin, Marie Regnander och Sofia Axell från Kriminalvården samt Victor Ståhl från Brottsförebyggande rådet.

Februari 2015

Dan Eliasson
Rikspolischef
Polismyndigheten

Anders Perklev
Riksåklagare
Åklagarmyndigheten

Martin Holmgren
Generaldirektör
Domstolsverket

Nils Öberg
Generaldirektör
Kriminalvården

Erik Wennerström
Generaldirektör
Brottsförebyggande rådet

Eva Fröjelin
Generaldirektör
Ekobrottsmyndigheten

SAMMANFATTNING

I denna rapport presenteras prognoser över framtida verksamhetsvolym i rättskedjan. Prognoser redovisas för Polisens, Åklagarmyndighetens, Ekobrottsmyndighetens och Sveriges Domstolars in- och utflöde, liksom för Kriminalvårdens medelantal klienter i häkte, frivård och anstalt. Flödet i rättskedjan ökade fram till 2009, då antalet ärenden redovisade till åklagare började minska. Samtidigt, eller med något års förskjutning, minskade flödena i senare led i rättskedjan. Minskningarna är dock olika för olika in- och utflöden. Detta bidrar bland annat till att rättskedjans myndigheter inte prognostiserar en helt enhetlig utveckling. På fyra års sikt prognosticeras antalet ärenden redovisade till åklagare minska med 15 procent, antalet brottsmisstankar med åtalsbeslut (Åklagarmyndigheten) öka med 1 procent, antalet ekobrottsmisstankar med åtalsbeslut (Ekobrottsmyndigheten) minska med 38 procent (detta jämfört med 2014 års mycket höga nivå, som beror på ett enskilt ärende i vilket drygt 9 000 åtalsbeslut fattades det året), antalet avgjorda brottmål vara oförändrat medan medelantalet klienter i Kriminalvården prognostiseras minska med 9 procent.

Prognoserna ser något olika ut, vilket bland annat har att göra med att verksamhetsvolymerna mäts på olika sätt, och att förhållandena mellan volymerna varierar över tid. Till exempel finns det en skillnad mellan Polisens utflödesprognos och Åklagarmyndighetens inflödesprognos. Polisen predicerar att utflödet kommer minska den kommande fyraårsperioden, medan Åklagarmyndigheten predicerar en någorlunda oförändrad utveckling. En förklaring till det är att förhållandet mellan Polisens ärenderedovisning och Åklagarmyndighetens inkomna brottsmisstankar ökar. Det innebär att när Polisens ärenderedovisning minskar i hög utsträckning, minskar Åklagarmyndighetens inkomna brottsmisstankar endast i liten utsträckning.

Det är också värt att notera att Åklagarmyndigheten prognosticerar ett ökat utflöde under 2015, vilket beror på att Åklagarmyndigheten har relativt stora balanser avseende bedrägeribrott. Dessa balanser avser ett fåtal ärenden med förhållandevis många brottsmisstankar. Under år 2015 antas en stor del av dessa brottsmisstankar avslutas och i viss utsträckning leda till åtalsbeslut, vilket gör att prognosen för 2015 hamnar på en hög nivå.

I tabellerna nedan beskrivs prognoserna för varje huvudvolym i rättskedjan, liksom hur mycket det motsvarar i årlig förändring, i procentuell årlig förändring respektive i prognosticerad utveckling 2015–2018.

Polisen

Tabell 1. Prognos över antal inkomna ärenden 2015–2018 samt faktiska värden för 2012–2014

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Utfall/Prognos	1 216 040	1 210 808	1 232 071	1 240 700	1 246 000	1 251 400	1 256 800
Utv. i procent 2014–2018							2 %
Årlig förändring	-19 637	-5 232	21 263	8 629	5 300	5 400	5 400
Utv. i procent mot föregående år	-2 %	0 %	2 %	1 %	0 %	0 %	0 %

Det prognostiserade utfallet för perioden 2015–2018 är avrundat till närmaste hundratal.

Tabell 2. Prognos över antal ärenden redovisade till åklagare 2015–2018 samt faktiska värden för 2012–2014

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Utfall/Prognos	195 062	174 231	169 229	166 800	158 900	151 000	143 100
Utv. i procent 2014–2018							-15 %
Årlig förändring	-13 437	-20 831	-5 002	-2 429	-7 900	-7 900	-7 900
Utv. i procent mot föregående år	-6 %	-11 %	-3 %	-1 %	-5 %	-5 %	-5 %

Det prognostiserade utfallet för perioden 2015–2018 är avrundat till närmaste hundratal.

Åklagarmyndigheten

Tabell 3. Prognos över antalet inkomna brottsmisstankar 2015–2018 samt faktiska värden för 2012–2014

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Utfall/Prognos	495 766	460 748	467 610	478 300	474 100	468 600	461 800
Utv. i procent 2014–2018							-1 %
Årlig förändring	-28 007	-35 018	6 862	10 690	-4 200	-5 500	-6 800
Utv. i procent mot föregående år	-5 %	-7 %	1 %	2 %	-1 %	-1 %	-1 %

Det prognostiserade utfallet för perioden 2015–2018 är avrundat till närmaste hundratal.

Tabell 4. Prognos över antalet brottsmisstankar med åtalsbeslut 2015–2018 samt faktiska värden för 2012–2014

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Utfall/Prognos	195 212	180 996	171 597	186 000	180 300	176 300	172 800
Utv. i procent 2014–2018							1 %
Årlig förändring	-23 340	-14 216	-9 399	14 403	-5 700	-4 000	-3 500
Utv. i procent mot föregående år	-11 %	-7 %	-5 %	8 %	-3 %	-2 %	-2 %

Det prognostiserade utfallet för perioden 2015–2018 är avrundat till närmaste hundratal.

Ekobrottsmyndigheten

Tabell 5. Prognos över antalet inkomna ärenden 2015–2018 samt faktiska värden för 2012–2014

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Utfall/Prognos	4 591	6 369	5 573	5 700	5 920	5 920	5 920
Utv. i procent 2014–2018							6 %
Årlig förändring	46	1 778	-796	127	220	0	0
Utv. i procent mot föregående år	1 %	39 %	-12 %	2 %	4 %	0 %	0 %

Det prognostiserade utfallet för perioden 2015–2018 är avrundat till närmaste tiotal.

Tabell 6. Prognos över antalet åtalade brottsmisstankar 2015–2018 samt faktiska värden för 2012–2014

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Utfall/Prognos	6 100	8 982	16 343	10 070	10 070	10 070	10 070
Utv. i procent 2014–2018							-38 %
Årlig förändring	-2 493	2 882	7 361	-6 273	0	0	0
Utv. i procent mot föregående år	-29 %	47 %	82 %	-38 %	0 %	0 %	0 %

Det prognostiserade utfallet för perioden 2015–2018 är avrundat till närmaste tiotal.

Sveriges Domstolar

Tabell 7. Prognos över antalet inkomna brottmål 2015–2018 samt faktiska värden för 2012–2014

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Utfall/Prognos	89 804	85 543	83 699	83 600	83 600	83 600	83 600
Utv. i procent 2014–2018							0 %
Årlig förändring	-1 079	-4 261	-1 844	-99	0	0	0
Utv. i procent mot föregående år	-1 %	-5 %	-2 %	0 %	0 %	0 %	0 %

Det prognostiserade utfallet för perioden 2015–2018 är avrundat till närmaste hundratal.

Tabell 8. Prognos över antalet avgjorda brottmål 2015–2018 samt faktiska värden för 2012–2014

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Utfall/Prognos	90 360	86 083	83 887	84 000	83 500	83 500	83 500
Utv. i procent 2014–2018							0 %
Årlig förändring	-2 420	-4 277	-2 196	113	-500	0	0
Utv. i procent mot föregående år	-3 %	-5 %	-3 %	0 %	-1 %	0 %	0 %

Det prognostiserade utfallet för perioden 2015–2018 är avrundat till närmaste hundratal.

Kriminalvården

Tabell 9. Prognos över medelantalet klienter i Kriminalvården 2015–2018 samt faktiska värden för 2012–2014

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Häktade	1 571	1 486	1 490	1 480	1 480	1 480	1 480
Utv. i procent 2014–2018							-1 %
Årlig förändring	3	-85	4	-10	0	0	0
Utv. i procent mot föregående år	0 %	-5 %	0 %	-1 %	0 %	0 %	0 %
Övriga i häkte	73	70	78	80	80	80	80
Fängelsedömda	4 528	4 147	3 997	3 930	3 800	3 690	3 570
Utv. i procent 2014–2018							-11 %
Årlig förändring	-190	-381	-150	-67	-130	-110	-120
Utv. i procent mot föregående år	-4 %	-8 %	-4 %	-2 %	-3 %	-3 %	-3 %
Frivård	13 902	13 043	12 119	11 580	11 360	11 170	10 990
Utv. i procent 2014–2018							
Årlig förändring	-141	-859	-924	-539	-220	-190	-180
Utv. i procent mot föregående år	-1 %	-6 %	-7 %	-4 %	-2 %	-2 %	-2 %
Totalt	20 074	18 746	17 684	17 070	16 720	16 420	16 120
Utv. i procent 2014–2018							-9 %
Årlig förändring	-324	-1 328	-1 062	-614	-350	-300	-300
Utv. i procent mot föregående år	-2 %	-7 %	-6 %	-3 %	-2 %	-2 %	-2 %

Det prognostiserade utfallet för perioden 2015–2018 är avrundat till närmaste tiotal.

INLEDNING

Uppdraget

Rikspolisstyrelsen, Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Domstolsverket och Kriminalvården fick i regleringsbrevet 2014 i uppdrag att samordna och utveckla prognos- och analysarbetet, för att förbättra myndigheternas möjligheter att bedöma sin framtida verksamhetsvolym. Brottsförebyggande rådet (Brå) bidrar till prognosarbetet genom att stödja myndigheterna så att analysmetoden genomgående håller hög kvalitet. Uppdragets utgångspunkt är att prognosmodellerna ska ge en gemensam och rättvisande bild av flödet i brottmålsprocessens centrala delar. I uppdraget ingår även att myndigheterna ska lämna en gemensam årlig rapport i samband med budgetunderlagen. Rapporten ska också innehålla en analys av tidigare lämnade prognoser i förhållande till det faktiska utfallet.

Styrgruppen, som består av respektive myndighets verkschef, beslutade i början av 2014 om inriktningen av årets prognosarbete, nämligen att

- fortsätta att ta fram prognoser med det tillvägagångssätt som hittills tillämpats
- beakta möjligheterna att ytterligare utveckla metodiken i det gemensamma prognosarbetet
- bevaka prognosverksamheter i andra länder och utöka utbytet
- se över möjligheten till ett utökat och förstärkt rättskedjerspektiv i prognosarbetet
- utveckla den gemensamma förmågan att löpande följa och förklara förändringar i myndigheternas resultat.

Återblick: kort historik

Denna rapport är den sjunde i ordningen. Över tid har såväl arbetsmetoder som använda prognosmodeller förändrats. Metoderna har utvecklats i riktningen att de statistiska framskrivningarna har fått en allt större betydelse och olika påverkansfaktorers inverkan på prognoserna fått en minskad betydelse. De använda prognosmodellerna har gått från enkla linjära modeller till mer kvalificerade tidsseriemodeller. Dataunderlaget har blivit mer detaljerat och de använda tidsserierna har blivit allt längre, vilket har gjort att kvaliteten har ökat. Även synpunkter och goda råd från inbjudna externa experter, som har granskat rapporterna, har bidragit till en förbättrad kvalitet. Över tid har arbetsinsatser gjorts för att klargöra sambanden mellan de olika myndigheterna. För att öka förståelsen emellan användes i tidigare rapporter en gemensam brottsindelning. Samarbetet har nu utvecklats så mycket att det inte längre behövs någon sådan, utan varje myndighet använder den indelning som passar den enskilda myndigheten bäst. Sammanfattningsvis har prognosarbetet utvecklats, och det har varit en lärandeprocess. Det nya för denna rapport är att alla deltagande myndigheter visualiserar prognosernas osäkerheter genom användandet av osäkerhetsintervall.¹

Det gemensamma arbetet under 2014

För att öka och förstärka rättskedjerspektivet i prognosarbetet och utveckla den gemensamma förmågan att löpande följa och förklara förändringar i myndigheternas resultat, har myndighetsgemensamma uppföljningar av flödet i rättskedjan gjorts efter 3 månader respektive

¹ Vilken typ av osäkerhetsintervall som används kan skilja sig mellan myndigheterna. Läs mer i bilaga 2.

7 månader. Resultaten redovisas sedan inom respektive myndighet för att ge en aktuell bild av den rådande utvecklingen.

Rättskedjans påverkansfaktorer

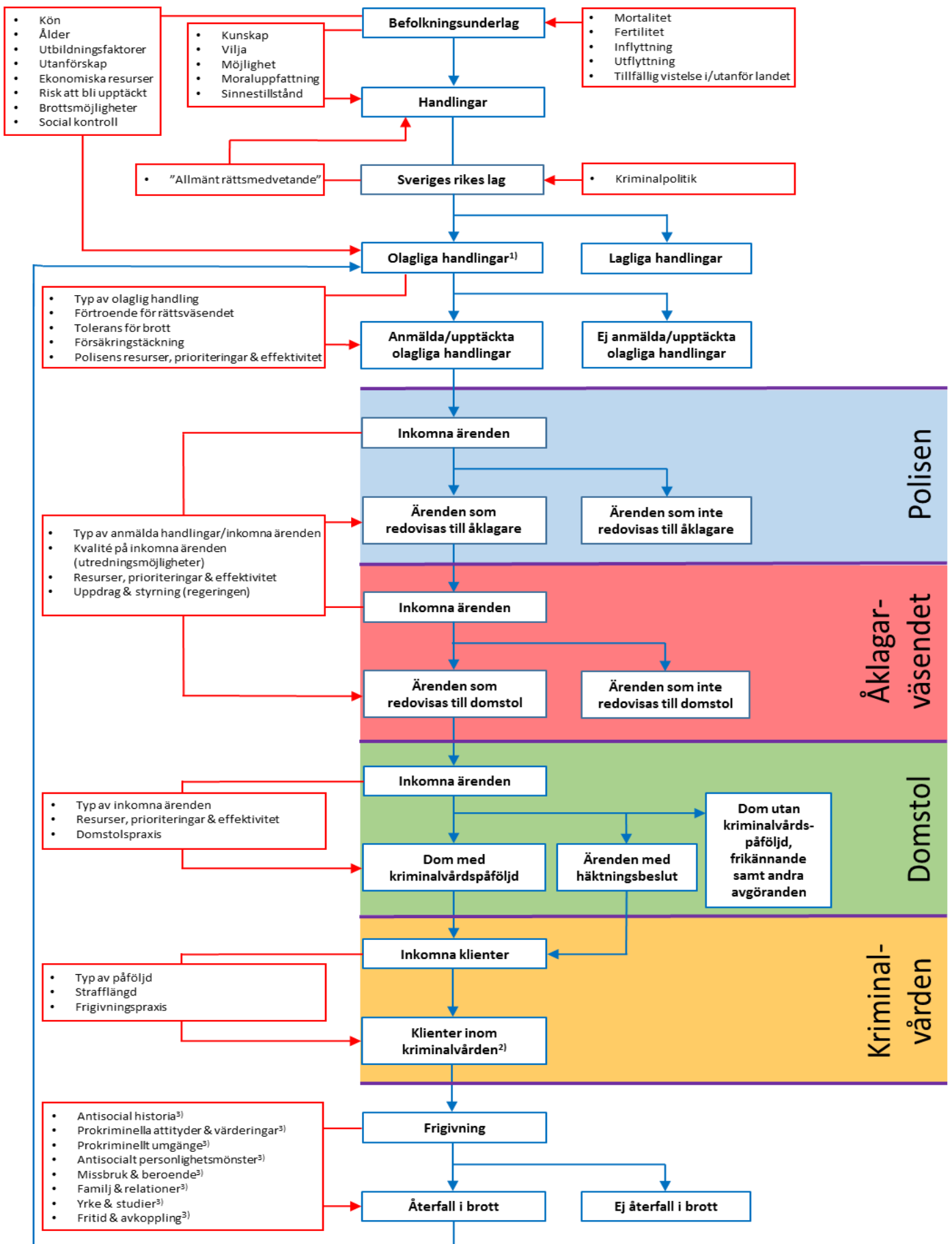
Att prognostisera de framtida verksamhetsvolymerna i rättskedjan är en komplicerad uppgift. Flera olika angreppssätt har använts under de år som detta myndighetsövergripande uppdrag har genomförts. En heltäckande förklaringsmodell, som ger svar på varför en observerad eller prognostiserad volymförändring sker i någon del av rättskedjan, är naturligtvis eftersträvansvärd. Ett sätt att åstadkomma en sådan förklaringsmodell skulle kunna vara att

- kartlägga relevanta faktorer som påverkar flödet i rättskedjan
- mäta eller tillförlitligt uppskatta dessa faktorer
- prognostisera faktorerna med en träffsäker metod
- fastställa graden av påverkan som en faktor har på det aktuella flödet och när i tiden den infaller
- införa de prognostiserade påverkansfaktorerna i en övergripande förklaringsmodell.

Antalet påverkansfaktorer i rättskedjans olika delar är dock omfattande och mätbarheten av dessa är ett påtagligt hinder. Mot den bakgrunden är det orealistiskt att, på kort sikt, genomföra ovanstående aktiviteter. En övergripande kartläggning av de påverkansfaktorer som, av projektgruppen, uppfattas om mest påtagliga, har dock genomförts och beskrivs i figur 1. Här illustreras flödet genom rättskedjan (blå objekt) och faktorer som anses påverka volymen mellan två etapper i rättskedjan (röda objekt). Observera att rättsväsendets myndigheter påverkas i olika utsträckning av dessa faktorer.

Vissa av de påverkansfaktorer som beskrivs i figur 1 är både beräkningsbara och lättillgängliga. Exempelvis kan SCB:s befolkningsprognoser vara användbara för att uppskatta den framtida mortaliteten och fertiliteten i befolkningen. Många påverkansfaktorer är däremot inte möjliga att prognostisera på ett tillförlitligt sätt och kan även vara svåra att mäta. Befolkningens förtroende för rättsväsendet eller effektiviteten i rättskedjan kan vara sådana exempel. Det är också av vikt att i prognosperspektiv ta höjd för att händelser kan inträffa som förändrar spelreglerna och de historiska villkor som gällt inom ett specifikt område. Exempelvis är det inte helt osannolikt att flera flödesvolymerna i rättskedjan förändras påtagligt om straffprocessutredningens förslag genomförs fullt ut. Härutöver kan även helt oförutsedda händelser inträffa.

Figur 1. Flödesschema och påverkansfaktorer i rättskedjan

¹⁾ Efterföljande påverkansfaktorer och flödesprocess beror på typ av olaglig handling (t.ex. våldsbrott, trafikbrott, bedrägeribrott, narkotikabrott och tillgreppsbrott).

²⁾ Detta avser både fängelse, frivård och häkte.

³⁾ Dessa påverkansfaktorer avser risk för återfall i brott. Källa: Risk-behov- och mottaglighetsprinciperna. Fördjupningsmaterial. Utvecklingsenheten CSB, Kriminalvården.

Omorganisationer inom Polisen, Åklagarmyndigheten och Kriminalvården

Den omorganisation som skett inom Polisen från och med den 1 januari 2015 innebär en omfattande förändring av förutsättningarna för att ytterligare effektivisera den brottsbekämpande verksamheten. Eftersom Polisen utgör det första ledet i rättskedjan, kommer detta att påverka arbetet hos efterföljande myndigheter. Med anledning av Polisens omorganisation har Åklagarmyndigheten också inom sin myndighet gjort en organisationsanpassning, som bland annat innebär att det ska finnas motsvarande organisatoriska enheter, i syfte att effektivisera samverkan. Även Kriminalvården har från och med 12 januari 2015 en ny organisationsstruktur med syftet att bättre leda och stötta Kriminalvårdens kärnverksamhet.

Polisens omorganisation

I slutet av 2012 fick Genomförandekommittén, tillsammans med Rikspolisstyrelsen, uppdraget att ombilda Rikspolisstyrelsen och de 21 polismyndigheterna till en sammanhållen myndighet.² Vid årsskiftet 2014/2015 omorganiserades Polisen, från 21 länspolismyndigheter till en nationell polismyndighet.³

I detta sammanhang är frågan hur omorganisationen kan påverka flödena i rättsväsendet på lite kortare sikt. Brå har därför studerat de polisreformer som skett i de nordiska länderna sedan 1990. Hur polisreformen påverkar andra saker än flödena i rättsväsendet har inte beaktats, då det ligger utanför prognosuppdraget.

Frågorna som undersökts är:

- Hur har polisens in- och utflöde påverkats?
- Hur har polisens relativa utflöde (utflödet i förhållande till inflödet) påverkats?

Utöver dessa frågor har vissa andra mätpunkter i rättskedjan beaktats, men bara för den svenska närpolisreformen. I analysen studerades hur serierna påverkats jämfört med en tidigare trend. Om volymerna exempelvis ökar i stor utsträckning före reformen, men efter reformen ökar endast i liten utsträckning, anses reformen ha haft minskande effekt på volymerna.

Polisomorganisationer i Norden

Polisreformer har genomförts i Norge 2002, i Danmark 2007 och i Finland både 1996 och 2009/2010.⁴ Samtliga reformer innebar organisatoriska förändringar från små organisatoriska indelningar⁵ till större. Också den svenska polisen har reformerats, vid olika tidpunkter. Den senaste reformen, närpolisreformen, genomfördes på 90-talet och innehöll flera typer av förändringar. Antalet administrativa enheter minskades från 118 polisdistrikt till 21 polismyndigheter och den centrala styrningen minskade, till förmån för ansvar och mandat på den lokala och regionala nivån.⁶ Polisen införde bland annat ett nytt budgetsysteem (1992–1993), som byggde på mål- och resultatstyrning. Detta innebar att Polisen själva fick ansvar över sin egen budget. Den 1 maj 1993 fick Länsstyrelserna i uppdrag att besluta om indelning i polisdistrikt och hur myn-

² Justitiedepartementet, 2012.

³ Genomförandekommittén, 2013.

⁴ Baldvig, 2011.

⁵ Indelningarna benämns på olika sätt i de olika länderna: distrikt (Norge), kretsar (Danmark), inrättningar (Finland).

⁶ SOU 2012:13.

digheterna skulle vara organiserade på ett övergripande plan. Reformen var helt genomförd 1998.

Polisreformerna och polisens in- och utflöde

Det finns alltså inte någon entydig bild av hur polisreformerna påverkat in- och utflödet till polisen. Dock verkar det relativa utflödet, alltså förhållandet mellan utflöde och inflöde, ha minskat under de första ett till två åren, vilket innebär att produktiviteten minskat till följd av reformerna. Sveriges närpolisreform avviker något från den generella bilden, då även det faktiska utflödet (antalet ärenden redovisade till åklagare) har minskat.

För att analysera den svenska närpolisreformen har Brå studerat polisens årsredovisningar. För att få en säkrare bild av utvecklingen har även alternativa källor använts. Ett alternativt mått är uppklaringsprocenten, som minskade under perioden 1993–1996, alltså i samband med eller strax efter polisreformen. Antalet lagföringsbeslut (åtalsunderlåtelse, strafförelägganden och domslut) minskade också, vilket ger en uppfattning om hur senare led i rättskedjan påverkats.⁷

Sammanfattning av tidigare polisreformer

I punktlistan sammanfattas resultaten, som alltså tar hänsyn till om volymerna ökat, minskat eller varit oförändrade före reformerna.

- Generellt sett, när samtliga studerade polisreformer beaktas, kan man inte se att inflödet till polisen förändrats.
- I Norge, Danmark och Finland verkar utflödet inte ha förändrats i samband med polisreformerna. Dock minskade polisens utflöde i samband med den svenska närpolisreformen.
- Generellt sett, när samtliga studerade polisreformer beaktas, kan man se att det relativa utflödet minskat. Det handlar om en minskning under de första ett till två åren efter det att reformerna genomförts. När det gått tre år efter reformerna, kan man inte se några generella effekter. Dock bör man beakta att det är det faktiska in- och utflödet som är relevant i föreliggande rapport – inte det relativa utflödet.

Brottmålsprocessen (SOU 2013:17)

Om Straffprocessutredningens förslag genomförs fullt ut kommer de att innebära avgörande förändringar i brottmålsprocessen. Enligt utredningen är det grundläggande att öka parternas inflytande och medverkan i processen, för att anklagelser om brott ska kunna prövas inom rimlig tid och med hög kvalitet. Utredningen föreslår därför bland annat följande:

- När ett åtal väcks ska den som åtalas för brott informeras om den påföljd som åklagaren yrkar. Den som åtalas ska alltså inte bara få veta vilket brott han eller hon anklagas för. Åklagaren ska samtidigt ange vad en fällande dom kan leda till i övrigt, exempelvis skadeståndsansvar.

⁷ Lagföringsbeslut har enbart studerats för Sverige, inte för övriga nordiska länder. Avgörande av brottmål (2002–2013) har dock studerats för Finland, vilket troligtvis motsvarar de svenska avgjorda brottmålen, och där kan man i samband med den senaste polisreformen (2009/2010) se en minskning jämfört med trenden. Denna minskning beror antagligen inte på polisreformen, utan på en lagstiftningsförändring, enligt finska SCB (Statistikcentralen, 2014).

- Domstolen ska inte självmant kunna hämta in en utredning i skuldfrågan. Ansvar för att utredningen i målet är tillräcklig för en fällande dom ska ligga på åklagaren. Åklagaren ska också sätta den yttersta gränsen för hur strängt straff den tilltalade kan dömas till. Åklagaren ska under rättegången kunna ändra yrkandet om påföljd. Men domstolen ska inte kunna bestämma en mer ingripande påföljd än åklagaren slutligen begärt.
- Det ska finnas olika sätt att handlägga och avgöra mål.
- Åklagaren ska som huvudregel utfärda strafföreläggande vid bötesbrott. Handläggningen i domstol ska förenklas i de fall föreläggandet inte godkänns.
- Erkända mål som rör relativt lindriga brott ska kunna avgöras i en skriftlig ordning, om den åtalade erkänner gärningen hos rätten och godtar påföljden med mera. Det handlar om mål i vilka åklagaren yrkar villkorlig dom, skyddstillsyn eller straff som motsvarar fängelse i maximalt sex månader.
- Komplicerade och mer omfattande mål ska förberedas bättre, bland annat genom tidiga förberedelsesammanträden. Det ska också finnas större möjligheter att avgöra delar av ett mål för sig.
- Hovrättsprocessen ska tydligare inriktas på vad parterna vill ha prövat, bland annat genom ytterligare krav på överklagandets innehåll. Det ska göras en inledande granskning i alla mål (generellt krav på prövningstillstånd införs). Om det då står klart att målen är rätt handlagda och avgjorda i tingsrätten ska målen inte prövas vidare.
- Fler mål ska avgöras av en domare i tingsrätt, och vid behov ska tre juristdomare utan nämnd kunna döma i exempelvis stora mål. I hovrätten ska enbart juristdomare döma.
- För att effektivisera hanteringen av brottsutredningar, tydliggörs att polismyndigheterna har ett ansvar att biträda åklagarna med att förbereda enskilda anspråk. Myndigheterna i rättskedjan ska ta ett gemensamt ansvar för att reglerna om förenklad delgivning får genomslag, vilket minskar risken för inställda huvudförhandlingar i domstolen. De ska också ha ett gemensamt ansvar för att hålla de misstänkta och målsägarna informerade om handläggningen samt om deras rättigheter och skyldigheter i hela processen.

Delar av utredningens förslag, som avser vissa åtgärder för att hantera stora brottmål och inställda förhandlingar, har genomförts och trätt i kraft (prop. 2013/14:170). En särskild utredare har haft i uppdrag att ta fram ytterligare underlag angående de praktiska, organisatoriska och ekonomiska konsekvenserna, om förslagen i vissa särskilt angivna delar i Straffprocessutredningens betänkande bör genomföras. Uppdraget redovisades i januari 2015. Ärendet bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Internationell utblick

Internationellt har arbetsgruppen hittills inte hittat någon liknande prognosmodell, där rättskedjan tillsammans försöker prognostisera hela flödet, från inkomna ärenden hos polisen till påföljder i kriminalvården. Möjligtvis kan situationen i Sverige underlättas av att rättskedjans större myndigheter sorterar under ett och samma departement. Det finns dock även i andra länder inslag av rättskedjerspektiv i flera prognosmodeller, framför allt i Nederländerna och i Nya Zeeland. Det finns även i andra länder inslag av prognosarbeten som det går att hämta inspiration och kunskap ur. I november 2014 deltog representanter från Kriminalvården i ett in-

ternationellt prognosseminarium, anordnat av EuroPris⁸, vilket syftade till att fungera som inspiration och ge möjligheten för de deltagande länderna⁹ att dela tankar och erfarenheter angående prognoser för fängelse-/häktespopulationen. Bland annat diskuterades vikten av prognoser över klientutvecklingen, framförallt när det gäller anstalt/frihetsberövande åtgärder. Prognosmetoderna varierar kraftigt och prognoser görs på bland annat kriminalpolitiska beslut (Belgien), ålder (England), kön och säkerhetsklasser (England, Kanada) med mera. Ett gemensamt problem är att förutse trendbrott, speciellt när i tiden trenden får genomslag. Faktorer som ansågs påverka trendbrott är framförallt av kriminalpolitisk karaktär, t.ex. händelser som resulterar i ny lagstiftning eller påverkar strafftider, såsom kravallerna i England 2011.¹⁰ EuroPris invigde även 2014 *European Prison Information System* (EPIS), som är tänkt att fungera som en gemensam kunskapsdatabas med information om medlemsländernas fängelser.¹¹

⁸ <http://www.euopris.org/forecasting-workshop/> Hämtat 2015-01-23.

⁹ Sverige, Norge, Estland, Finland, Danmark, England, Irland, Turkiet, Belgien och Kanada.

¹⁰ Kravallerna följde på den engelska polisens dödsskjutning av en 29-årig man augusti 2011. Se t.ex. *England riots: Maps and timeline* på <http://www.bbc.co.uk/news/uk-14436499> Hämtat 2015-01-13.

¹¹ För mer information, se <http://www.euopris.org/reports/> Hämtat 2015-01-13.

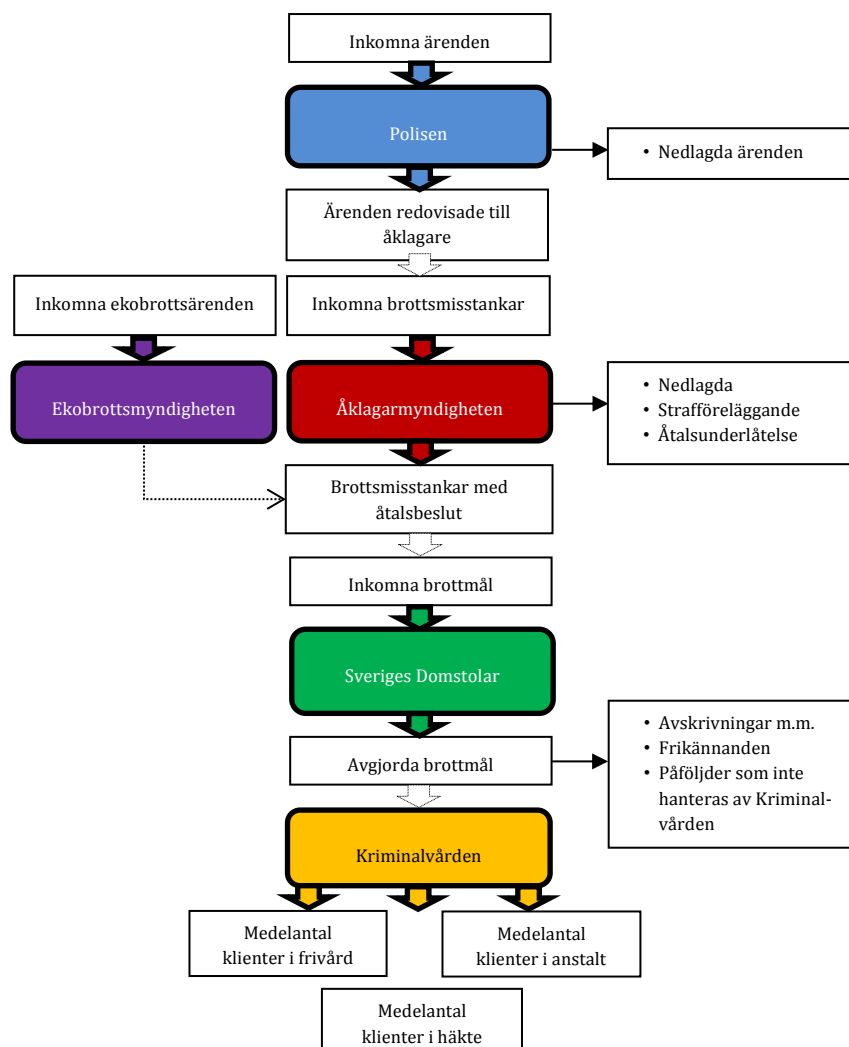
METODER SOM ANVÄNTS FÖR ATT TA FRAM PROGNOSENA

Det finns olika sätt att göra prognoser. I det följande beskrivs översiktligt vilka utgångspunkter, processteg och metoder som använts i prognosarbetet.

Utgångspunkt i en modell över rättskedjan

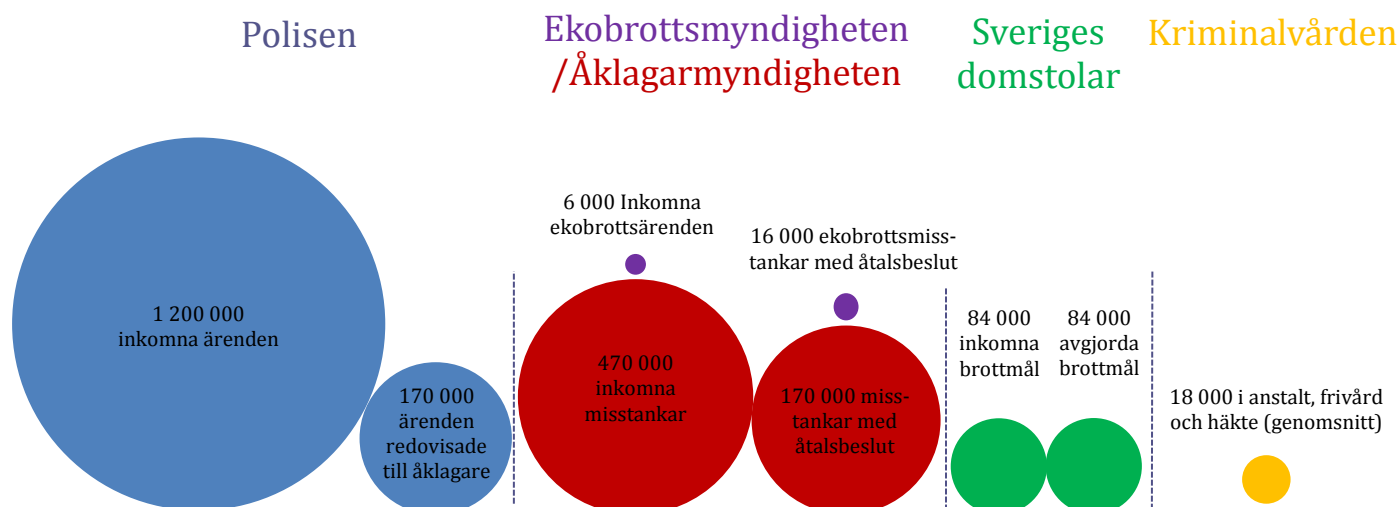
Den grundläggande utgångspunkten för prognoserna är en enkel modell som utgår från flödet av ärenden genom rättskedjan med anledning av brott. Redan första året för prognossamarbetet identifierade Rikspolisstyrelsen, Åklagarmyndigheten och Domstolsverket en statistisk dataserie över den inkommande ärendevolymer till myndigheterna samt en dataserie över den ärendevolymer som förs över till nästa myndighet i rättskedjan. Kriminalvården å sin sida identifierade serier över det genomsnittliga antalet klienter uppdelade på de tre verksamhetsområdena häkte, anstalt och frivård. Samma tillvägagångssätt används i årets rapport och redovisas i figur 2 nedan.

Figur 2. Ärendeflödet i rättskedjan.

Figur 2 illustrerar rättskedjan med anledning av brott och samtidigt vilka ärendevolymer man gör prognoser över. Före presentationen av de processteg och metoder som tillämpas är det värt att notera karaktären på och omfattningen av dessa ärendevolymer. Ärendevolymer framgår av figur 3.

Figur 3. Ärendevolymer i rättskedjan 2014

Inkomna ärenden

Antal inkomna/upprättade anmälningar som registrerats, diarieförts och godkänts i Polisens kriminaldiarium. Trafikärenden som resulterat i en godkänd ordningsbot ingår inte i detta mått. Ett inkommande ärende kan innehålla flera anmälda brott.

Ärenden redovisade till åklagare

Antal ärenden som redovisats till åklagare avser de brottsärenden som i Polisens register redovisats till åklagare och därmed avslutats i Polisens diarium. Innehåller ärenden som redovisats till åklagare med förundersökningsprotokoll, förundersökningsanteckning eller genom förenklad utredning enligt RB 23:22 §.

Inkomna brottsmisstankar till Åklagarmyndigheten. En brottsmisstanke innebär att en koppling finns mellan ett brott och en misstänkt person. Ett brott kan ha flera misstänkta personer knutna till sig och en person kan vara misstänkt för flera brott.

Brottsmisstankar med åtalsbeslut

Antalet brottsmisstankar där åklagare fattat beslut att väcka åtal. Gäller även ekobrottsmisstankar.

Inkomna ekobrottsärenden till Ekobrottsmyndigheten. Ett ärende kan innehålla flera brottsmisstankar och flera misstänkta personer.

Inkomna brottmål

Antal registrerade inkomna brottmål. Ett brottmål kan omfatta en eller flera stämningsansökningar och tilltalade personer.

Avgjorda brottmål

Antal brottmål som registrerats som avgjorda genom i huvudsak dom eller slutligt beslut. Omkring 70 procent av antalet brottmål 2014 avgjordes genom dom.

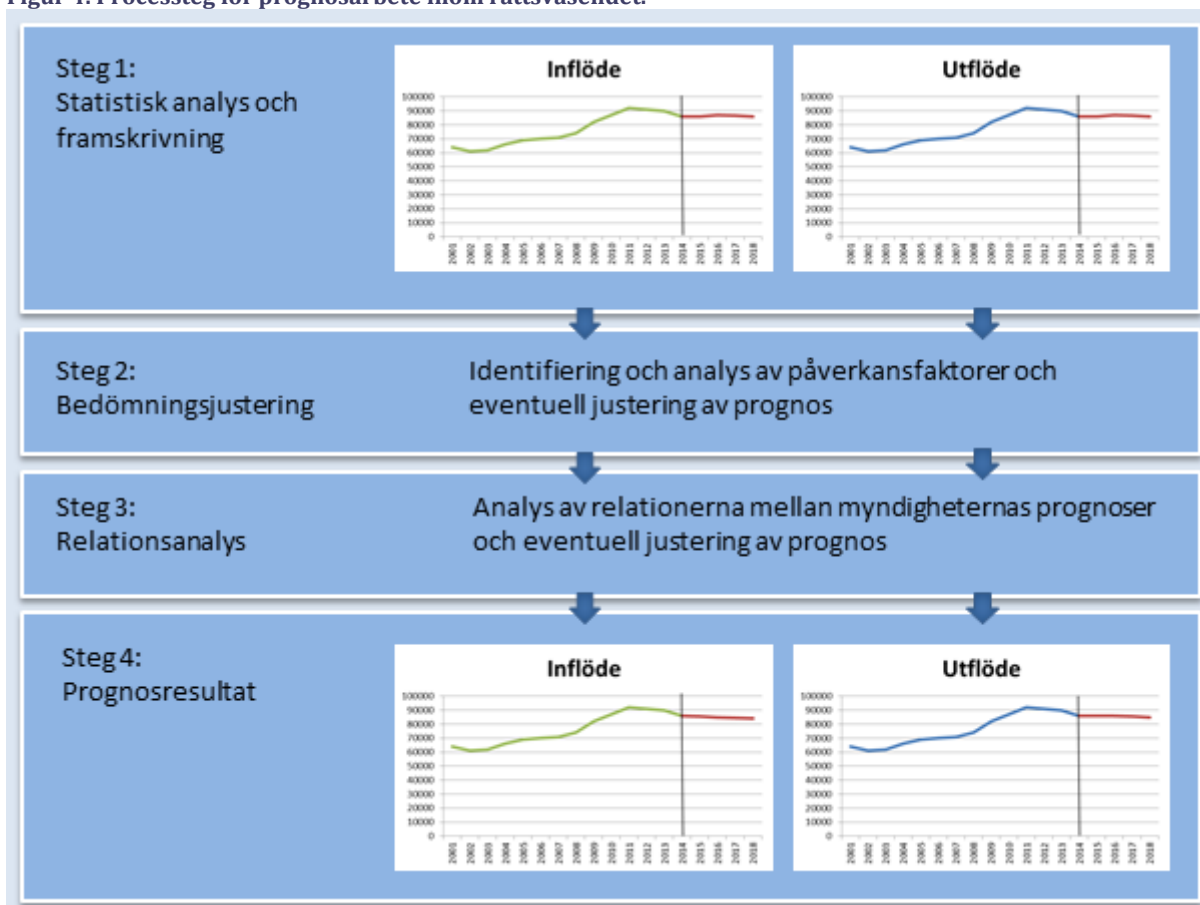
Frivård, häkte och anstalt

Medelantalet personer som under det givna året var fängelsedömda, häktade eller hade en frivårdspåföljd (t.ex. skyddstillsyn, villkorligt frigivna, villkorlig dom med samhällstjänst).

Processteg och metoder

I figur 4 presenteras översiktligt de analyssteg som används i prognosarbetet. I det första steget tas rent statistiska framskrivningar fram för de dataserier som beskriver ärendevolymer i modellen. Framskrivningarna görs för fyra år framåt i tiden. I denna del är uppgiften att få ut så mycket information som möjligt från de statistiska dataserierna. Processteget resulterar i grundläggande och rent statistiska prognoser över de volymer som ingår i prognossamarbetet, från inflödet av ärenden till polisen till antalet personer i de tre verksamhetsområdena inom Kriminalvården.

Figur 4. Processteg för prognosarbete inom rättsväsendet.

I steg två analyseras vilka faktorer som kan antas påverka ärendevolymer under de närmaste åren. Analyserna i detta steg grundar sig på faktaunderlag som utredningar och planeringsdokument av olika slag, liksom på bedömningar från sakkunniga i och utanför arbetsgruppen. Faktorer som bedöms som relevanta tolkas i ljuset av om de kan antas påverka ärendevolymer under den kommande fyraårsperioden, utöver vad som framgår av de statistiska framskrivningarna. Om så bedöms vara fallet justeras de rent statistiska prognoserna.

I steg tre kontrolleras prognoserna i ett särskilt framtaget relationsdokument. I dokumentet jämförs prognoserna med varandra. Det finns då möjligheter att kontrollera om de inbördes relationerna är logiska och i samklang med varandra. Dokumentet med årets prognoser och en stor uppsättning relationstal återfinns i *elektronisk bilaga* på www.bra.se. I förekommande fall görs justeringar utifrån dessa kontroller. I steg fyra är prognoserna klara. Det bör dock påpekas att ovanstående beskrivning är en översiktlig och förenklad skissering av tillvägagångsättet.

I verkligheten varierar tillvägagångssättet något mellan myndigheterna. Bland annat använder Åklagarmyndigheten en så kallad beräkningsmodell, som kräver ett annat tillvägagångssätt.

Prognoser med betydande osäkerhet

Prognoser är utsagor om framtiden som ska reducera osäkerheten om den framtida utvecklingen. Prognoser över komplexa förhållanden kan dock aldrig göra anspråk på att ge förutsägelser som träffar helt rätt, hur logiska och teoretiskt väl utprovade de använda modellerna än är. De skenbart exakta prognossiffror som redovisas i den här rapporten ska därför inte övertolkas. De kan dock ge en föraning om vad som kan tänkas ske de närmaste åren, givet befintlig kunskap om tidigare utveckling och förmodad påverkan från analyserade faktorer.

Osäkerheten är i regel större ju längre in i framtiden prognosen sträcker sig, liksom ju mer tidsserien varierat historiskt. I myndigheternas respektive kapitel illustreras osäkerheten i prognoserna genom osäkerhetsintervall. En typ av osäkerhetsintervall är statistiska prediktionsintervall¹², som visar en övre och en nedre gräns kring prognosvärdet. Hur stort intervallet är beror på vilken säkerhet som väljs. I rapporten används 95-procentiga prediktionsintervall, vilket lite förenklat kan beskrivas som att sannolikheten är 0,95 att intervallet täcker det verkliga utfallet. I rapporten har det inte varit möjligt att konsekvent redovisa statistiska prediktionsintervall, vilket gjort att prognosernas intervall beräknats på lite olika sätt, med ambitionen att de ska vara så statistiskt korrekta som möjligt.¹³ Bedömningen är att intervallen, trots att de inte är helt statistiskt förankrade, ger en mycket bättre bild av osäkerheten kring prognoserna än alternativet – att inte presentera intervall. I och med att ett stort antal punktprognoser görs, är det inte lämpligt att redovisa osäkerhetsintervall¹⁴ för samtliga prognoser.

I det sista kapitlet följs tidigare prognoser upp, vilket ger information om osäkerheten utifrån ett bakåtblickande perspektiv.

¹² För en beskrivning av prediktionsintervall, se t.ex. R. Hyndman.

¹³ För en utförligare redogörelse av hur intervallen tagits fram, se bilaga 2.

¹⁴ I rapporten använder vi osäkerhetsintervall som övergripande beteckning på intervallen. Ibland är intervallen inte teoretiskt utprovade (statistiska) prediktionsintervall, då prognosmodellerna inte gett oss den möjligheten. I vissa fall används osäkerhetsberäkningar som baseras på historiska prognosavvikelser. Läs mer i bilaga 2.

POLISEN

Bakgrund

Polisen är den första länken i rättskedjan. Inflödet till Polisen (inkomna ärenden) bearbetas på olika sätt för att sedan resultera i ett utflöde (ärenden redovisade till åklagare) som levereras till nästa länk i rättskedjan, Åklagarmyndigheten.

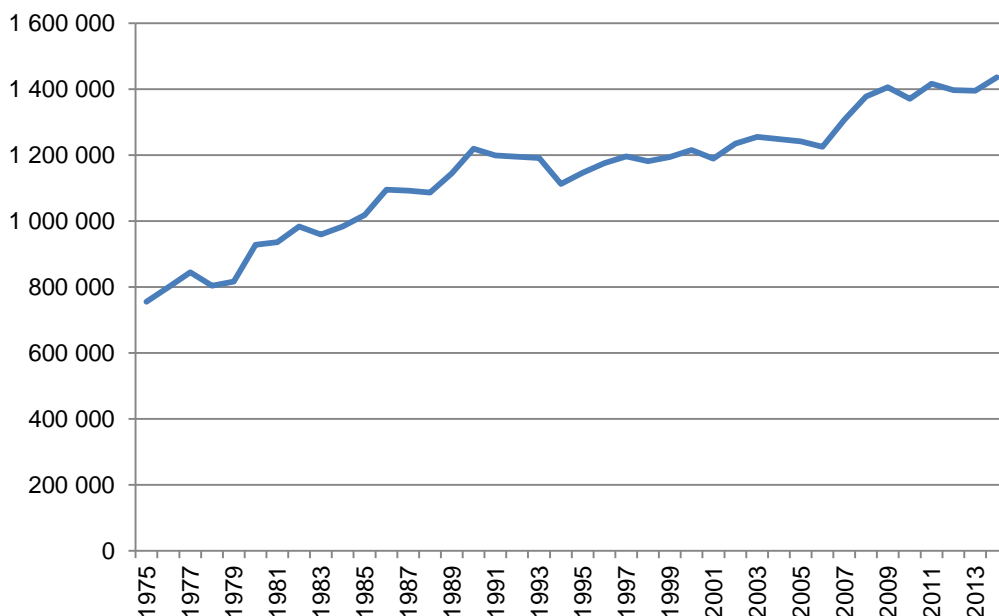
Under perioden 2004–2014 ökade inflödet med cirka 44 400 inkomna ärenden, vilket är en ökning på knappt 4 procent. Under samma period minskade utflödet med cirka 10 200 ärenden redovisade till åklagare, vilket är en minskning med närmare 6 procent.

I ett längre perspektiv kan utvecklingen av antalet anmälda brott ge en bild av inflödet till Polisen under perioden 1975–2014¹⁵, vilket framgår av figur 5. Den långsiktiga trenden har varit uppåtgående under hela perioden, trots tillfälliga nedgångar under några eller enstaka år. Antalet anmälda brott har i det närmaste fördubblats, från drygt 755 000 anmälda brott 1975 till drygt 1 435 000 anmälda brott 2014. Även i förhållande till den befolkningsökning som ägt rum under samma period har antalet anmälda brott ökat. År 1975 anmäldes drygt 9 000 brott per 100 000 invånare, medan motsvarande antal 2014 var knappt 15 000 anmälda brott per 100 000 invånare.

Prognosen indikerar att inflödet i form av inkomna ärenden kommer att öka med cirka 2 procent, från 1 232 071 ärenden 2014 till 1 256 800 ärenden 2018.

För utflödet, i form av antal ärenden redovisade till åklagare, indikerar prognosen en minskning med 15 procent, från 169 229 ärenden 2014 till 143 100 ärenden 2018.

Figur 5 Antal anmälda brott, år 1975–2014. Källa: Brottsförebyggande rådet (Brå).

¹⁵ Statistiken över antalet anmälda brott för 2014 är preliminär.

Metod

Statistisk framskrivning

De data som används för prognoserna är statistiska uppgifter om inkomna ärenden (inflöde) och ärenden redovisade till åklagare (utflöde). Brottskategorierna utgörs, med ett fåtal undantag (se nedan), av den indelning som används i Polisens löpande verksamhetsuppföljning.

Uppgifter om inkomna ärenden och ärenden redovisade till åklagare har tagits fram ur Polisens system för verksamhetsuppföljning (VUP). Tidsserien utgörs av helårsdata under perioden 2004–2013. För inflödet 2014 består helårsvärdena av det faktiska utfallet under perioden januari–november kombinerat med en skattning av utfallet i december.¹⁶

Till skillnad från tidigare års prognoser har årets prognoser gjorts på totalnivå. De olika brottskategoriernas andel av totalsumman för in- respektive utflöde har sedan skattats utifrån hur stor andel de utgjort av totalsumman historiskt. Dessutom har hänsyn tagits till om det finns trender i andelarnas storlek. Rimlighetsbedömningar av de statistiska framskrivningarna har gjorts i samarbete med sakkunniga inom myndigheten.

I årets prognoser har brottskoderna 3006 (*smitning*) och 3161 (*övriga trafikbrott där fängelse ingår i straffskalan*) uteslutits ur trafikbrottskategorin.¹⁷ Brottskod 9001 (*övriga brott mot specialstraffrätten där endast böter ingår i straffskalan*), som normalt hör hemma i brottskategorin *övriga specialstraffrättsliga brott*, har placerats i brottskategorin *trafikbrott*.¹⁸

I en elektronisk bilaga på www.bra.se finns dataunderlagen och en mer detaljerad redovisning av de statistiska modellerna tillgängliga.

Prognos över inflödet

Prognosen indikerar att antalet inkomna ärenden kommer att öka från 1 232 071 till 1 256 800 mellan 2014 och 2018, vilket är en ökning med 2 procent. De brottskategorier som förväntas bidra mest till ökningen är *övriga brott mot person, tillgreppsbrott (exkl. i butik)* och *bedrägeribrott m.m.* De brottskategorier där ett minskat inflöde förväntas under prognosperioden är framför allt *tillgrepp i butik, trafikbrott* och *skadegörelsebrott*.

¹⁶ Det faktiska utfallet för hela december månads inflöde fanns inte tillgängligt vid framtagandet av denna rapport, eftersom ett nytt, nationellt system för anmälningsupptagning sattes i drift den 16 december 2014, med anledning av Polisens omorganisation. Det nya systemet ersätter de system som tidigare fanns vid var och en av de tidigare läns-polismyndigheterna.

¹⁷ Brottskoderna 3006 och 3161 har tagits bort ur trafikbrottskategorin på grund av förändrad registreringspraxis. På grund av detta innehåller dessa två brottskategorier betydligt fler ärenden under 2014 än tidigare år. En betydande del av dessa rör icke-brottsliga händelser, som tidigare inte registrerats under någon brottskod alls. Jämförbarhet över tid bedöms därmed inte som möjlig, varför de i stället tagits bort helt.

¹⁸ I samband med att Polisens trafikdiarium (T-RAR) skulle stängas skedde i slutet av 2013 en förändring i hur trafikbrott registrerades. De trafikförseelser som tidigare registrerats med egna brottskoder (exempelvis hastighetsöverträdelser och bilbältesbrott) registrerades i stället under brottskod 9001. Dessa trafikbrott kan därmed inte särskiljas från övriga brott som registreras under brottskod 9001. Bedömningen är dock att brottskod 9001 under 2014 övervägande består av trafikbrott, varför den i stället placerats i brottskategorin trafikbrott.

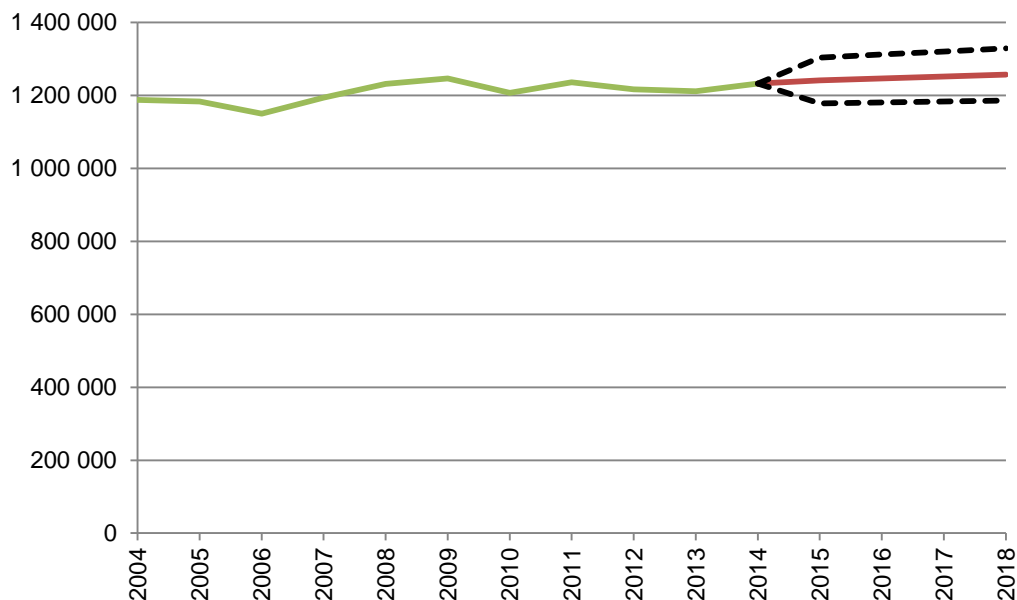
Tabell 10. Prognos över antal inkomna ärenden 2015–2018 samt faktiska värden för 2010–2014

Kategori	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Våldsbrott	134 958	136 962	131 377	123 773	126 179	126 500	127 100	127 600	128 200
Övriga brott mot person	69 714	73 261	81 064	84 029	86 103	89 300	91 000	92 600	94 300
Skadegörelse-brott	145 229	151 938	134 905	128 523	135 832	135 200	134 600	133 900	133 200
Tillgreppsbrott (exkl. i butik)	434 128	449 963	440 360	452 998	459 648	462 800	464 800	466 800	468 800
Narkotikabrott	56 579	54 202	54 200	55 237	52 437	53 300	53 600	53 800	54 000
Trafikbrott*	132 509	130 561	120 590	114 207	116 991	116 600	115 900	115 100	114 400
Tillgrepp i butik	60 684	58 766	56 553	45 276	45 184	44 700	43 600	42 500	41 500
Bedrägeribrott m.m.	103 473	110 826	126 987	138 011	140 428	143 900	147 700	151 400	155 200
Övriga BrB brott	41 698	41 708	44 146	44 986	44 652	44 700	44 900	45 100	45 200
Övr. specialstraff-rättsliga brott	27 381	27 015	25 366	23 768	23 670	23 600	23 100	22 500	22 000
Totalsumma	1 206 353	1 235 202	1 215 548	1 210 808	1 232 071	1 240 700	1 246 000	1 251 400	1 256 800

Det prognostiserade utfallet för perioden 2015–2018 är avrundat till närmaste hundratal.

*Inklusive brottskod 9001, som normalt ingår i brottskategorin *övriga specialstraffrättsliga brott*.

Figur 6. Antal inkomna ärenden, 2004-2014, samt prognos 2015-2018 med 95-procentigt prediktionsintervall

Fördjupad redovisning av inflödet för brott mot person

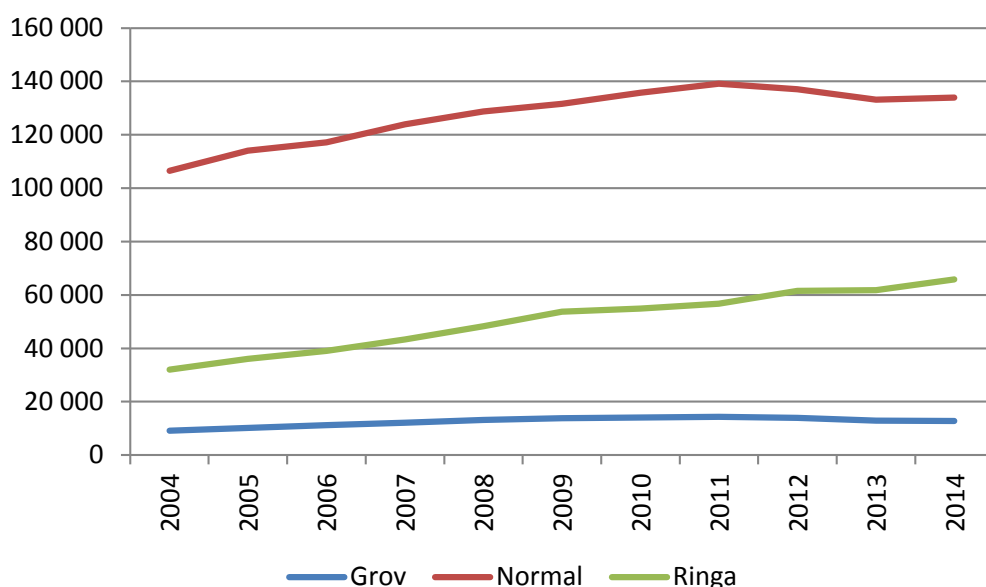
Polisens brottskategori *brott mot person* består av brottskategorierna *våldsbrott* och *övriga brott mot person*. I syfte att tydliggöra eventuella belastningsmässiga förskjutningar i rättskedjan, har denna kategori delats in i de tre underkategorierna *grov*, *normal* och *ringa*. Förenklat kan sägas att ärenden av grov respektive normal grad består av våldsbrott, medan ärenden av ringa grad utgörs av övriga brott mot person. Det finns tydliga skillnader mellan brottstypernas allvarlighetsgrad. Även om utredningsförutsättningarna och allvarlighetsgraden inom respektive underkategori varierar, finns ändå en tydlig genomsnittlig skillnad mellan underkategorierna. I tabell 11 redovisas utfallet för 2010–2014.

Tabell 11. Antal inkomna ärenden för våldsbrott och övriga brott mot person 2010–2014, indelad i tre kategorier

Kategori	2010	2011	2012	2013	2014	Andel av totalt 2010	Andel av totalt 2014
Grov	14 062	14 372	13 936	12 869	12 790	7 %	6 %
Normal	135 737	139 184	137 033	133 188	133 947	66 %	62 %
Ringa	54 873	56 667	61 472	61 745	65 794	27 %	31 %
Totalt	204 672	210 223	212 441	207 802	214 546	100 %	100 %

Inflödet har totalt ökat med cirka 9 900 ärenden mellan 2010 och 2014. Detta motsvarar en ökning på knappt 5 procent. Av det totala antalet ärenden utgör de ringa ärendena en allt större del, medan ärenden av normalgraden minskar i andel. Proportionerna mellan kategorierna har förändrats genom en relativt stor ökning för de ringa ärendena (närmare 20 %), medan ärenden av normalgraden har minskat med drygt 1 procent och de grova ärendena minskat med 9 procent.

Figur 7. Antal inkomna ärenden för våldsbrott och övriga brott mot person 2005–2014, indelad i tre kategorier

Prognos över utflödet

För utflödet, antal ärenden redovisade till åklagare, indikerar prognosen ett fortsatt minskande utfall under 2014–2018. Prognosen indikerar att utflödet kommer att minska från drygt 169 200 ärenden 2014 till 143 100 ärenden 2018, vilket motsvarar en minskning på cirka 15 procent.

För de flesta brottskategorier förväntas utfallet under perioden 2015–2018 att minska. Det är endast inom brottskategorierna *bedrägeribrott m.m.* och *övriga brott mot person* som utfallet förväntas öka, vilket är i linje med de senaste årens utveckling.

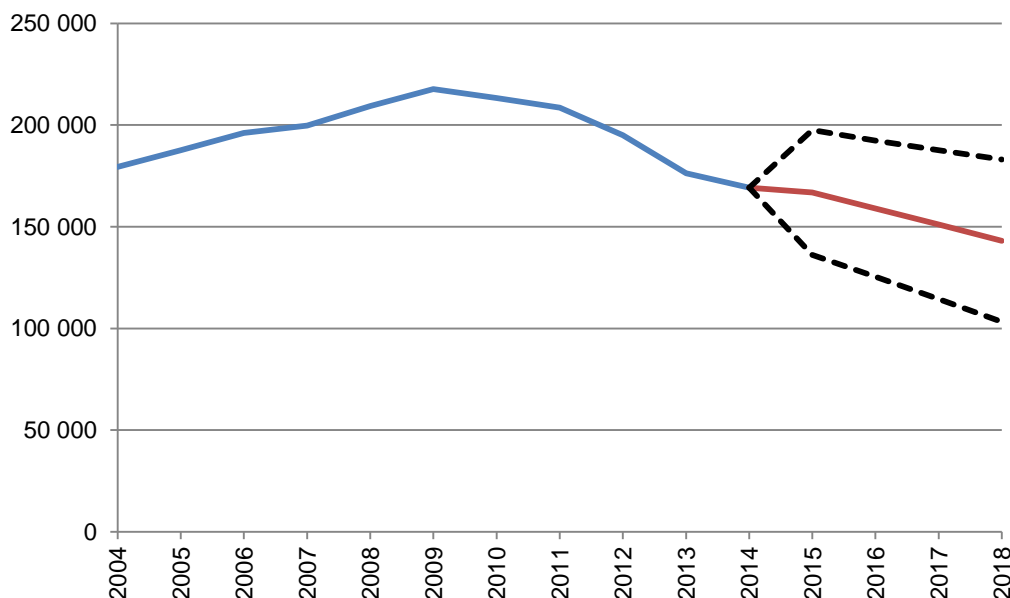
Tabell 12. Prognos över antalet ärenden redovisade till åklagare 2015–2018 samt faktiska värden för 2010–2014

Kategori	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Våldsbrott	30 547	29 889	26 839	23 408	21 721	21 400	20 200	19 000	17 900
Övriga brott mot person	5 899	5 092	5 104	5 170	5 817	5 300	5 400	5 400	5 400
Skadegörelsebrott	6 475	6 012	5 343	4 585	3 974	3 800	3 500	3 200	2 900
Tillgreppsbrott (exkl. i butik)	14 376	14 460	13 989	11 788	11 066	11 000	10 300	9 700	9 000
Narkotikabrott	37 506	37 072	36 498	33 640	32 197	31 900	30 400	28 800	27 300
Trafikbrott*	57 456	58 106	53 062	44 786	41 876	40 000	37 300	34 700	32 200
Tillgrepp i butik	29 529	28 302	26 422	22 941	23 369	23 000	21 900	20 800	19 800
Bedrägeribrott m.m.	13 687	12 787	12 214	14 049	15 808	17 500	17 800	18 000	18 000
Övriga BrB brott	7 024	6 767	6 539	5 963	5 383	5 000	4 600	4 200	3 900
Övr. specialstraffrättsliga brott	10 740	9 990	9 043	7 901	8 018	7 800	7 500	7 100	6 700
Totalsumma	213 239	208 477	195 053	174 231	169 229	166 800	158 900	151 000	143 100

Det prognostiserade utfallet för perioden 2015–2018 är avrundat till närmaste hundratal.

*Inklusive brottskod 9001, som normalt ingår i brottskategorin *övriga specialstraffrättsliga brott*.

Figur 8. Antal ärenden redovisade till åklagare, 2004-2014, samt prognos 2015-2018 med 95-procentigt prediktionsintervall

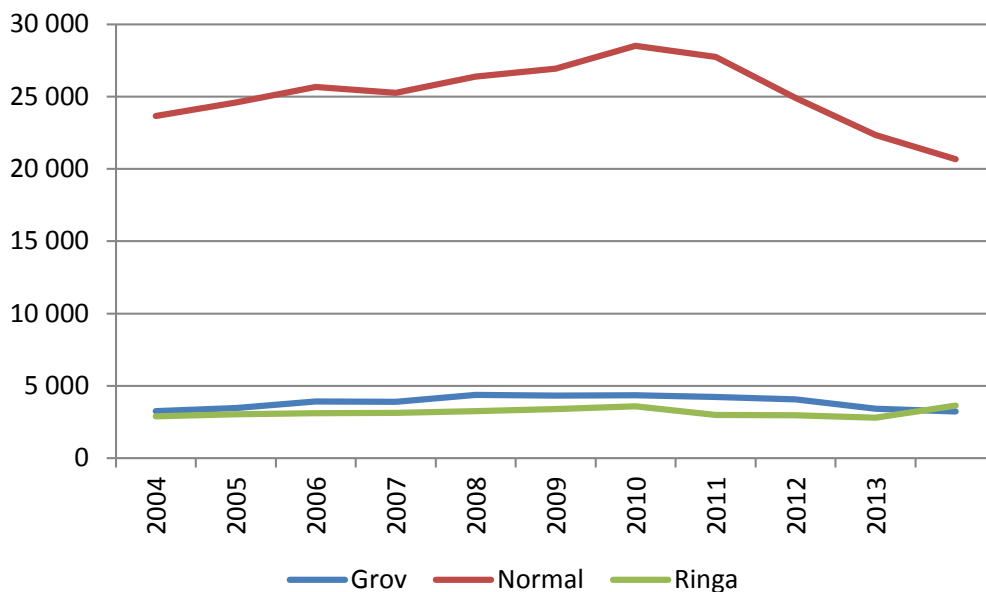
Fördjupad redovisning av utflödet för brott mot person

Utfödet för våldsbrott och övriga brott mot person har totalt sett minskat med 24 procent sedan 2010. Antalsmässigt är det framför allt ärenden av normalgraden som har en minskad redovisning till åklagare, då dessa har minskat med cirka 7 800 ärenden. Detta är en procentuell minskning på drygt 27 procent. Även de grova ärendena har en liknande procentuell minskning på 26 procent. De ringa ärendena är i princip oförändrade i antal. Proportionerna mellan kategorierna har förändrats genom att de ringa ärendena utgör en större andel av det totala antalet ärenden, medan ärenden av normalgraden utgör en mindre andel. De grova ärendenas andel är oförändrad.

Tabell 13. Antal ärenden redovisade till åklagare för våldsbrott och övriga brott mot person 2010–2014, indelat i tre kategorier

Kategori	2010	2011	2012	2013	2014	Andel av totalt 2010	Andel av totalt 2014
Grov	4 360	4 246	4 074	3 432	3 227	12 %	12 %
Normal	28 496	27 739	24 889	22 341	20 682	78 %	75 %
Ringa	3 590	2 996	2 980	2 805	3 629	10 %	13 %
Totalt	36 446	34 981	31 943	28 578	27 538	100 %	100 %

Figur 9. Antal redovisade ärenden till åklagare för våldsbrott och övriga brott mot person 2005–2014, indelat i tre kategorier

Myndighetspecifika påverkansfaktorer

Identifiering och analys av interna faktorer och omvärldsfaktorer har genomförts av före detta Rikspolisstyrelsens huvudkontor. Detta arbete har haft två huvudinriktningar. Den första har varit att bedöma om de påverkansfaktorer som redovisats i tidigare rapporter är fortsatt relevanta. Den andra har varit att identifiera de för framtiden mest relevanta påverkansfaktorerna.

Analysen har bestått i att identifiera faktorer i in- och omvärlden som kan påverka Polisens in- och utflöde. Ärendeutvecklingen är en direkt konsekvens av den påverkan olika faktorer tidigare utövat och för närvarande utövar. Inriktningen har därför varit att identifiera de faktorer som i dagsläget påverkar in- och utflödet, liksom befintliga eller nya faktorer som troligen kommer att påverka flödena i framtiden.

Den påverkansfaktor som bedömts kunna påverka in- och utflödet, utöver trenden under prognosperioden, är omorganisationen till den nya Polismyndigheten den 1 januari 2015.

I förra årets rapport bedömdes att omställningsarbetet inför inrättandet av den nya Polismyndigheten den skulle kunna påverka produktiviteten, både före och efter förändringen. Den minskning av det totala antalet redovisade ärenden till åklagare, som började 2009, har också

fortsatt 2014. I betänkandet från Polisorganisationskommittén¹⁹ påpekas att erfarenheter av tidigare omorganisationer, när flera verksamheter sammanfogats till en myndighet, visar att mycket kraft inledningsvis går åt till själva förändringsarbetet, och att detta sker på bekostnad av verksamhetens effektivitet och kvalitet. I betänkandet framhålls att detta under en övergångsperiod kan komma att gälla även för polisens del. Liknande slutsatser kommer Brå fram till i den separata studie som redovisas i avsnittet Polisens omorganisation (se rapportens inledning). Avsikten med förändringen är emellertid att den efter hand ska göra arbetet med att upptäcka och utreda brott mer effektivt. Också i det organisationsbeslut som fattats av Genomförandekommittén²⁰ påtalas vissa risker för försämrat verksamhetsresultat, men även ökade möjligheter när det gäller effektivitet och kvalitet. Förutom den organisatoriska förändringen innebär myndighetsombildningen att all brottsbekämpande verksamhet, till skillnad från tidigare, kommer att kunna styras nationellt (och därigenom även mer enhetligt). Detta bör komma att medföra en positiv påverkan på Polismyndighetens ärendeutflöde till åklagare, men kanske först under slutet av prognosperioden.

Polisen har, liksom de fyra föregående åren, valt att inte justera den statistiska trendframskrivningen med anledning av identifierade påverkansfaktorer. Detta beror på svårigheten att bedöma faktorernas framtida påverkan, i tid och omfattning.

Förklaringar till utvecklingen av änderedovisningen

Volymen av redovisade ärenden till åklagare kan delvis förklaras av polisens prioriteringar när det gäller brottsområden och resurser samt möjligheterna i sig att kunna utreda och klara upp ett brott (utredningsförutsättningarna). Nedan redovisas några utvärderingar och analyser, både interna och externa, som har gjorts på dessa områden.

Mer erfaren polis som en konsekvens av den tidigare reformen "20 000 poliser"

Brås första utvärdering av satsningen på fler poliser²¹ visade att satsningen inte haft någon påverkan på andelen personuppljade brott. Satsningen ledde visserligen till att det finns fler poliser i synlig yttre tjänst, men Brå kunde inte på ett tydligt sätt se om detta medfört förbättrat brottsförebyggande arbete på nationell nivå. Brås slutrapport²² behandlar frågan varför personuppljningen, trots ökade resurser, inte är högre idag än 2006²³. Brå har studerat olika faktorer som kan medföra sämre möjligheter till uppljning, såsom en eventuellt förändrad sammansättning av brottsligheten, eller en minskad andel misstänkta under 21 år. Några stöd för sådana samband har dock inte identifierats. Den enda faktor som tydligt förklarar en del av utvecklingen är att fler narkotika- och trafikbrott förundersökningsbegränsats. Brå konstaterar slutligen att personuppljningen vad gäller mängdbrott kan förbättras, genom förändrade arbetssätt.

Polisens satsning mot livsstilskriminellas brottslighet

Liksom tidigare är gäller att de särskilda, mer långvariga, nationella satsningar som polisen gör förväntas kunna påverka in- och utflödet av ärenden. Satsningen gentemot livsstilskriminellas brottslighet pågick, på uppdrag av regeringen, år 2012–2013. Livsstilskriminella definieras i

¹⁹ *En sammanhållen svensk polis*, SOU 2012:13.

²⁰ *Beslut om huvuddragen i den nya Polismyndighetens detaljorganisation – med medborgare och medarbetare i centrum*. Beslut den 14 maj 2014, bilaga 2.

²¹ *Satsningen på fler poliser – Vad har den lett till?* Rapport 2013:12.

²² *Varför gav fler poliser inte ökad personuppljning? Slutrapport i uppdraget "Satsningen på fler poliser"*. Rapport 2014:17.

²³ Den undersökta perioden omfattar åren 2006–2013.

uppdraget som de som står för en stor volym mängdbrott, ofta i kombination med ett pågående missbruk. Före detta Rikspolisstyrelsens utvärderingsfunktion konstaterar i sin rapport²⁴ att de personer som var föremål för satsningen endast utgör en liten del av alla dem som skulle kunna identifieras som fokuspersoner, men att Polisens brottsförebyggande aktiviteter gentemot dessa i och för sig har ökat. Någon effekt på brottsligheten på nationell nivå har därför hittills inte kunnat konstateras. Rikspolisstyrelsen har dock beslutat att arbetet mot livsstilskriminellas brottslighet från och med år 2014 ska bedrivas i enlighet med årliga beslut om nationell inriktning för kommande verksamhetsår, vilket kan medföra att arbetet får större genomslag på ären- deflödet.

Förändringar i utredningsbarhet

En faktor som påverkar utflödet, och då framförallt redovisningsandelen (andelen ärenden som redovisats till åklagare, av det totala antalet inkomna ärenden), är förändringar i utredningsbarheten²⁵.

När utredningsbarheten förändras kraftigt över tid för en brottskategori, tolkas detta som att brottsstrukturen har förändrats, till exempel beroende på en ökad mängd brott som uppenbart inte går att utreda. En kraftig förändring av utredningsbarheten bedöms bero på att förhållandet mellan lättupplärade och svårupplärade brott förändrats.

Till och med augusti 2014 hade utredningsbarheten inte förändrats nämnvärt. De förändringar som inträffat bestod i flertalet fall av små ökningar av utredningsbarheten. Men även om förändringen i utredningsbarhet har haft en begränsad påverkan på redovisningsandelen i det korta perspektivet är dess möjliga påverkan mer tydlig i ett längre perspektiv.

Under de sex senaste åren (2009–2014) har utredningsbarheten minskat med 10–20 procent för brottskategorierna *övriga brott mot person* (från 59 % till 53 %), *bedrägeribrott m.m.* (från 65 % till 56 %) *skadegörelsebrott* (från 18 % till 15 %) och *övriga BrB-brott* (från 72 % till 59 %). För övriga brottskategorier är förändringarna betydligt mindre.

Inom brottskategorin *övriga brott mot person* har utredningsbarheten minskat för framförallt ofredandebrott, dataintrång och ärekränkning. Inom brottskategorin *bedrägeribrott m.m.* har utredningsbarheten minskat för speciellt tre av de fyra volymmässigt största brottskoderna. Dessa är datorbedrägeri, bedrägeri med hjälp av internet och övrigt bedrägeri. Däremot har utredningsbarheten inte minskat för bedrägeri med hjälp av faktura. Inom brottskategorin *skadegörelse* har utredningsbarheten minskat för olika typer av klotterbrott. Inom brottskategorin *övriga BrB-brott* har utredningsbarheten minskat för bland annat olovligt förfogande, som till sin karaktär liknar vissa bedrägeribrott. Flertalet av de brottstyper där utredningsbarheten minskat som mest, har en tydlig koppling till en växande internetbrottslighet.

Då utredningsbarheten över tid har minskat för dessa brottskategorier, innebär det troligen att andelen lättupplärade brott minskat och andelen svårupplärade brott ökat. Detta kan ha påverkat utredningsresultatet, och då framförallt redovisningsandelen, negativt.

²⁴ *Satsningen mot livsstilskriminellas brottslighet. Genomslag i polisorganisationen. Rapport 2014:2.*

²⁵ Andelen bearbetade ärenden av det totala antalet avslutade ärenden.

Förändrade kvalitetskrav

En annan möjlig faktor, som kan ha både intern och extern påverkan, är förändrade kvalitetskrav.

Kvalitetskraven på Polisens brottsutredningar har ökat under de senaste åren. Kraven uppges dels komma från Åklagarmyndigheten och domstolar, dels från Polisen internt som en följd av att bland annat lagföringskvoten, som är ett kvalitetsmått, används som en indikator i resultatbedömningen.

Normalt ska den polisiära förundersökningsledaren redovisa ärenden till åklagare endast när åklagaren kan förväntas fatta ett positivt åtalsbeslut.²⁶ Polisen har i olika omfattning kvalitetsdialoger med respektive åklagarkammare. Dessa kvalitetsdialoger kan medföra att Polisen numera redovisar färre ärenden än tidigare till Åklagarmyndigheten, men att dessa ärenden håller en högre kvalitet och därmed leder till färre negativa lagföringsbeslut. Ökade kvalitetskrav kan också omfatta brottsutredningens innehåll (t.ex. bevisning som telefonlistor och dna) och format (t.ex. presentationsmaterial), kopplat till förundersökning och domstolsförhandlingar.

Lagföringskvot och effektiv lagföringskvot har en framträdande roll i Polisens uppföljning och i den resultatbedömningsmodell som används för bedömning av utredningsresultatet i tertialrapporter och årsredovisning. Detta har sannolikt bidragit till att polismyndigheterna prioriterar brottsutredningarnas kvalitet i större omfattning än tidigare.

Ökade externa och interna kvalitetskrav kan alltså leda till att förundersökningarna i medeltal tar längre tid, vilket med en minskande utredningsresurs kan innebära att färre ärenden redovisas till åklagare.

Lagföringskvoten har generellt ökat 2012–2014, såväl totalt som för både polisleda och åklagarleda förundersökningar. Kvaliteten i de ärenden som redovisas till åklagare har alltså ökat. Det är därför möjligt och kanske även troligt att förändrade kvalitetskrav är en av flera förklaringar till att utflödet och redovisningsandelen minskat. Det har dock ännu inte gått att uppskatta om, eller i vilken omfattning, den ökade kvaliteten i Polisens brottsutredningar påverkat ärendeproduktionen negativt.

²⁶ Riksåklagarens riktlinjer, RåR 2010:1.

ÅKLAGARMYNDIGHETEN

Bakgrund

Åklagarmyndigheten är den andra länken i rättskedjan, där inflödet i form av inkomna brottsmisstankar bearbetas på olika sätt för att resultera i ett utflöde i form av brottsmisstankar med åtalsbeslut som levereras till nästa länk i rättskedjan, Sveriges Domstolar. Det viktigaste underlaget för Åklagarmyndighetens bedömning av den framtida verksamhetsvolymen är utvecklingen av inkomna brottsmisstankar. Inflödet av brottsmisstankar till Åklagarmyndigheten kommer till största delen från Polisen, men en mindre volym kommer också från Tullverket och andra tillsynsmyndigheter, till exempel Arbetsmiljöverket och Naturvårdsverket.

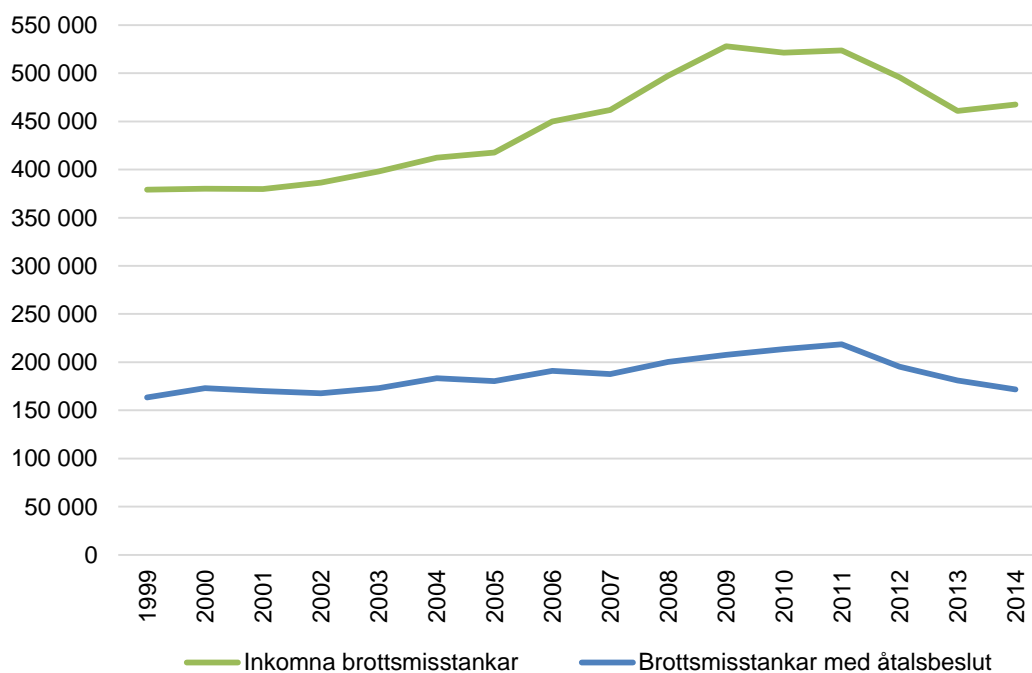
I Åklagarmyndighetens verksamhetsuppföljning används ofta begreppet *lagförda brottsmisstankar*, vilket inkluderar beslut om åtal, strafföreläggande, åtalsunderlåtelse och företagsbot. För att skapa en grund för Sveriges Domstolars prognoser över sitt resursbehov, redovisas i denna rapport enbart de brottsmisstankar som går vidare i rättskedjan, det vill säga brottsmisstankar med åtalsbeslut. Observera att även brottsmisstankar som Åklagarmyndigheten har avslutat av andra skäl än åtalsbeslut, är exkluderade från utflödet. Detta avser exempelvis beslut att inte inleda någon förundersökning eller att lägga ner förundersökningen.

Under perioden 1999–2014 har antalet inkomna brottsmisstankar ökat med cirka 89 000 (23 %). Samtidigt har antalet brottsmisstankar med åtalsbeslut ökat med drygt 8 000 (5 %). Under perioden har Åklagarmyndigheten bytt statistikdatalager. Statistiken avseende åren 1999–2007 är skattningar gjorda utifrån relationen mellan det gamla och det nya statistikdatalagret. Figur 10, nästa sida, illustrerar Åklagarmyndighetens inflöde och utflöde av brottsmisstankar, under åren 1999–2014.

Prognosen indikerar att inflödet i form av antalet inkomna brottsmisstankar kommer att minska med 1 procent mellan 2014 och 2018, från 468 000 till 462 000 brottsmisstankar.

Prognosen indikerar att utflödet i form av antalet brottsmisstankar med åtalsbeslut kommer att öka med 1 procent mellan 2014 och 2018, från 172 000 till 173 000 brottsmisstankar.

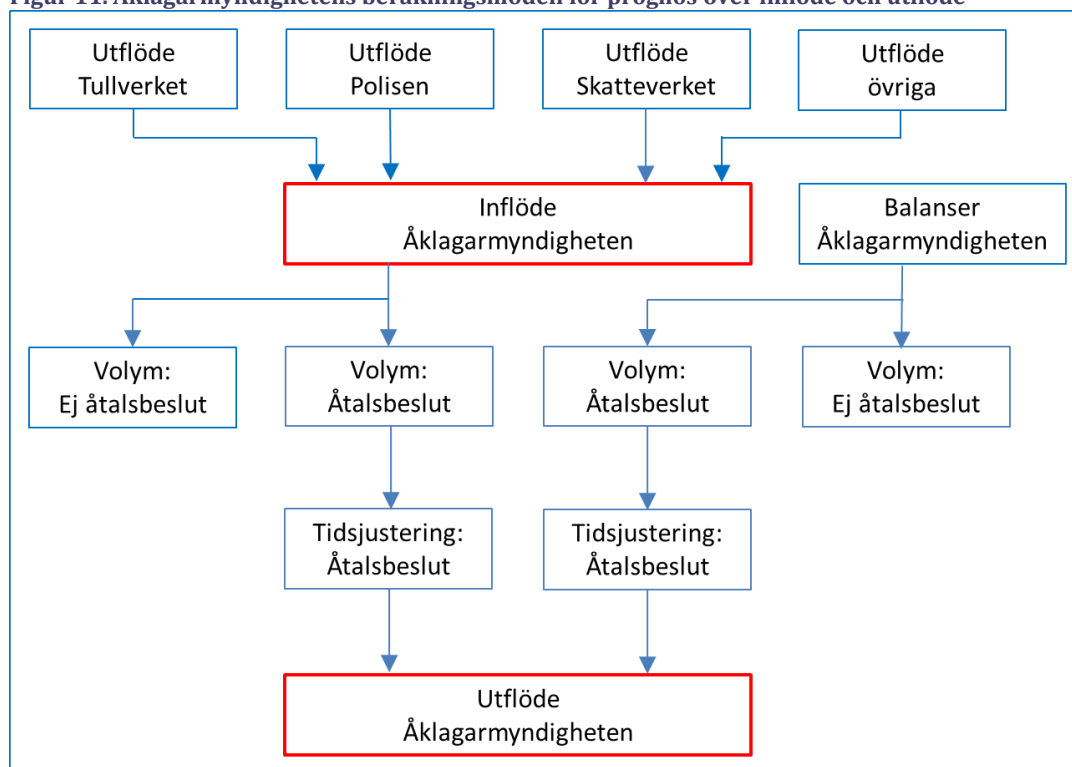
Figur 10. Antal inkomna brottsmisstankar och brottsmisstankar med åtalsbeslut, 1999–2014

Metod

Åklagarmyndighetens prognos över inkomna brottsmisstankar och brottsmisstankar med åtalsbeslut baseras på en beräkningsmodell som översiktligt beskrivs i figur 11.

Figur 11. Åklagarmyndighetens beräkningsmodell för prognos över inflöde och utflöde

Såväl inflödesprognosen som utflödesprognosen är fördelade efter brottskategorier, enligt Polisens gruppering av brott. I bilaga 1 beskrivs vilka brott som ingår i dessa kategorier. De beräkningssteg som ingår i modellen beskrivs i följande avsnitt.

Beräkningsmodell – inflödesprognos

Cirka 97 procent av Åklagarmyndighetens inflöde av brottsmisstankar härstammar från Polisen. Ett utgående ärende hos Polisen motsvarar i genomsnitt 2,7 inkomna brottsmisstankar hos Åklagarmyndigheten. Denna kvot varierar dock mellan olika brottskategorier och mellan olika tidsperioder. Polisens prognos över antalet ärenden redovisade till åklagare, är utgångspunkten för att prognostisera Åklagarmyndighetens inflöde av brottsmisstankar. Därutöver har trendframskrivning av historiskt utfall använts för att prognostisera det övriga inflödet av brottsmisstankar. Det gäller brottsmisstankar som inkommer från Tullverket, Skatteverket och övriga tillsynsmyndigheter, liksom samtliga brott avseende *smitning* (brottskod 3006) och *övriga trafikbrott med fängelse i straffskalan* (brottskod 3161), eftersom dessa inte är inkluderade i polisens prognosunderlag. Rimlighetsbedömningar av inflödesprognosens utfall har gjorts i samarbete med sakkunniga inom myndigheten.

Beräkningsmodell – utflödesprognos

Prognosen för antalet brottsmisstankar med åtalsbeslut baseras på underlag avseende inflödesvolymen, andelen åtalsbeslut, genomströmningstiden och balansvolymen vid prognosstart. Det prognostiserade inflödet av brottsmisstankar utgör grunden för utflödesprognosen. Andelen åtalsbeslut av det prognostiserade inflödet av brottsmisstankar har uppskattats med underlag från historiskt utfall. Tidpunkten för åtalsbeslut uppskattas med utgångspunkt från historiskt utfall avseende genomströmningstid mellan inkommen brottsmisstanke och åtalsbeslut. Åtalsfrekvensen för historiska brottsmisstankebalanser har använts för att uppskatta andelen åtalsbeslut av balanserade brottsmisstankar vid prognosstarten. Historisk balansinformation, i form av tiden mellan balanstilltidpunkt och åtalsbeslut, utgör grunden för att bedöma tidpunkt för åtalsbeslut avseende balanserade brottsmisstankar. Rimlighetsbedömningar av utflödesprognosens utfall har gjorts i samarbete med sakkunniga inom myndigheten.

I en elektronisk bilaga på www.bra.se finns en mer detaljerad beskrivning av Åklagarmyndighetens beräkningsmodell.

Prognos över inflödet

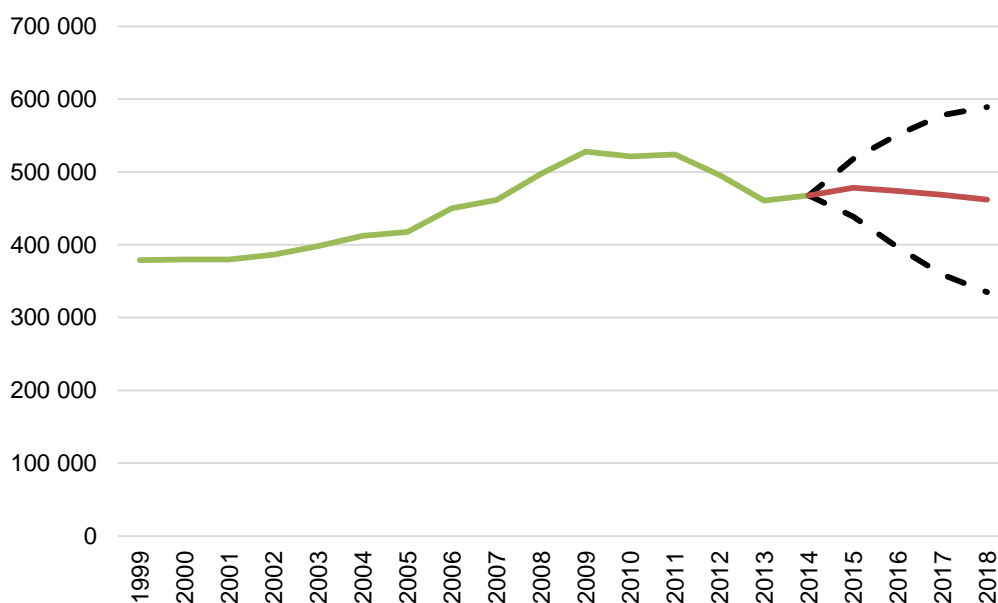
Prognosen indikerar att antalet inkomna brottsmisstankar kommer att minska med knappt 6 000 (-1 %) under perioden 2014–2018. En minskning av brottsmisstankeinflödet återfinns i brottskategorierna *skadegörelsebrott* (-27 %), *trafikbrott* (-25 %), *övriga BrB-brott* (-21 %), *tillgreppsbrott, exkl. i butik* (-20 %), *tillgrepp i butik* (-12 %) samt *narkotikabrott* (-7 %). Beslutet att Ekobrottsmyndigheten ska hantera ekobrott i hela landet är förklaringen till den minskning som återfinns i kategorin *ekonomiska brott*. En påtaglig ökning av inflödet (+45 %) återfinns i brottskategorin *bedrägeribrott*, där cirka 32 000 fler brottsmisstankar inkommer 2018 jämfört med 2014. Även kategorierna *övriga specialstraffrättsliga brott* (+8 %) och *övriga brott mot person* (+3 %) noterar en ökning av inflödet i denna prognos. Nedan redovisas Åklagarmyndighetens prognos över inkomna brottsmisstankar fördelat efter brottskategori fram till 2018.

Tabell 14. Prognos över inkomna brottsmisstankar 2015–2018 samt faktiska värden för 2010–2014

Kategori	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Våldsbrott	103 860	103 144	95 482	88 534	90 620	92 700	92 500	91 800	90 600
Övriga brott mot person	33 158	33 005	34 451	34 068	37 269	35 900	36 900	37 700	38 300
Skadegörelsebrott	14 649	14 737	12 812	10 930	9 771	9 400	8 600	7 800	7 100
Tillgreppsbrott (exkl. i butik)	36 862	36 532	34 351	28 959	28 270	27 600	25 900	24 200	22 600
Narkotikabrott	75 078	82 652	79 373	74 938	71 729	73 500	71 500	69 300	67 000
Trafikbrott	105 316	99 319	89 307	82 778	76 649	71 300	66 500	61 900	57 400
Tillgrepp i butik	39 520	37 862	36 407	31 212	31 500	31 800	30 500	29 200	27 800
Bedrägeribrott m.m.	48 871	45 371	45 468	57 179	71 061	83 300	90 400	97 100	103 200
Ekonomiska brott	9 570	8 365	7 998	2 300	60	0	0	0	0
Övriga BrB-brott	25 507	25 991	25 020	24 193	23 659	22 400	21 200	20 000	18 700
Övriga SSR-brott	29 085	36 795	35 097	25 657	27 022	30 400	30 100	29 600	29 100
Totalsumma	521 476	523 773	495 766	460 748	467 610	478 300	474 100	468 600	461 800

Det prognostiserade utfallet för perioden 2015–2018 är avrundat till närmaste hundratal.

Figur 12. Antal inkomna brottsmisstankar, 1999–2014, samt prognos 2015–2018 med osäkerhetsintervall

Prognos över utflödet

Prognosen indikerar att antalet brottsmisstankar med åtalsbeslut kommer att öka med cirka 1 000 (1 %) under perioden 2014–2018. Utflödesprognosen påverkas till stor del av det prognostiserade inflödet. Detta medför att utvecklingen per brottskategori under perioden 2014–2018 avseende brottsmisstankar med åtalsbeslut, påminner om inflödesprognosen. Påtagliga minskningar avseende brottsmisstankar med åtalsbeslut återfinns i brottskategorierna *skadegörelsebrott* (-25 %), *trafikbrott* (-24 %), *övriga BrB-brott* (-20 %) och *tillgreppsbrott, exkl. i butik* (-18 %). Antalsmässigt är minskningen kraftigast i kategorin trafikbrott, där cirka 8 600 färre åtalsbeslut prognostiseras år 2018, i förhållande till år 2014. Från och med den 1 juli 2013 har Ekobrottsmyndigheten det nationella ansvaret för ekobrotten. Detta påverkar utflödet av brottsmisstankar i kategorin ekonomiska brott hos Åklagarmyndigheten, men saknar betydelse för kommande led i rättskedjan, eftersom Ekobrottsmyndigheten numera prognostiserar dessa brott. En kraftfull ökning av utflödet prognostiseras i brottskategorierna *bedrägeribrott*, där cirka

16 000 (82 %) fler åtalsbeslut återfinns. Ett ökat utflöde kan även noteras i brottskategorierna *övriga specialstraffrättsliga brott* (+17 %) och våldsbrott (+8 %).

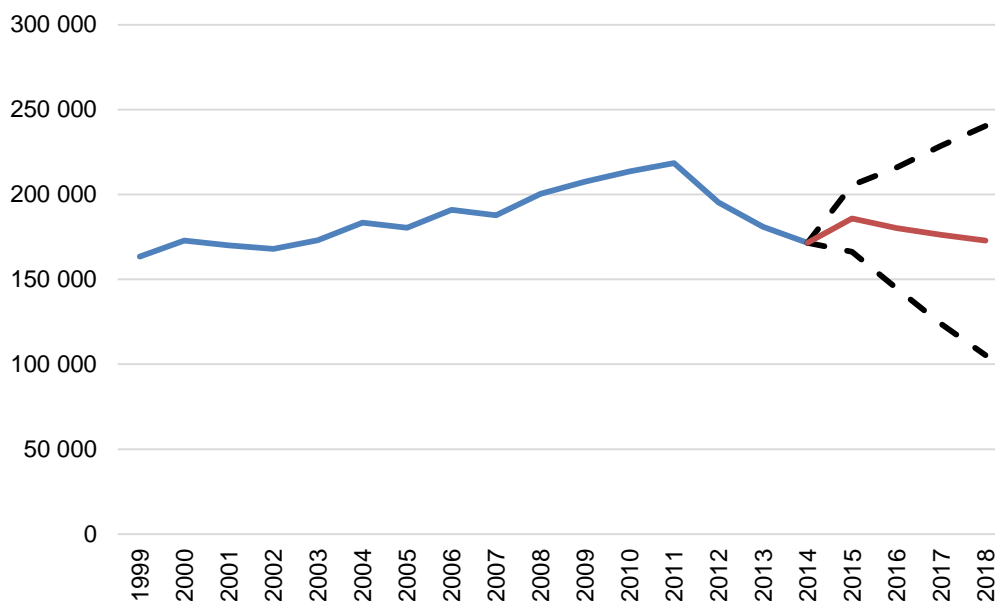
Vid årsskiftet 2014/2015 är Åklagarmyndighetens volym avseende balanserade brottsmisstankar relativt stor. Totalt återfinns 99 441 brottsmisstankar i balanstyperna "FU ej inledd", "FU pågår" och "FU redovisad" den 31 december 2014. Detta kan jämföras med motsvarande balansvolym ett år tidigare: 82 069 brottsmisstankar. Balansökningen mellan dessa tidpunkter, 17 372 brottsmisstankar, kan till stor del förklaras av brottskategorin bedrägerier, där antalet balanserade brottsmisstankar har ökat med cirka 15 000. I denna brottskategori är det inte ovanligt att ett stort antal brottsmisstankar avser ett fåtal stora bedrägeriärenden. Den 31 december 2014 återfinns mer än 20 000 brottsmisstankar i 25 bedrägeriärenden. Besluten och beslutstidpunkten för dessa brottsmisstankar kommer att ha stor betydelse för prognosens träffsäkerhet. I den aktuella utflödesprognosen har denna bedrägeribalans hanterats på samma sätt som historiska bedrägeribalanser med avseende på åtalsfrekvens och åtalstidpunkt. Nedan redovisas Åklagarmyndighetens utflödesprognos fördelat efter brottskategori fram till 2018.

Tabell 15. Prognos över brottsmisstankar med åtalsbeslut 2015–2018 samt faktiska värden för 2010–2014

Kategori	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Våldsbrott	33 779	32 870	29 671	25 861	24 610	27 400	27 000	26 800	26 500
Övriga brott mot person	6 768	6 848	6 439	6 716	7 658	7 900	7 200	7 400	7 500
Skadegörelsebrott	6 309	5 599	4 874	4 684	3 908	3 600	3 500	3 200	2 900
Tillgreppsbrott (exkl. i butik)	14 721	14 599	14 277	12 217	11 566	11 300	10 900	10 200	9 500
Narkotikabrott	37 114	41 847	37 154	36 143	35 614	33 600	34 500	33 600	32 500
Trafikbrott	51 441	47 781	43 473	38 854	36 176	32 500	31 900	29 700	27 600
Tillgrepp i butik	16 449	15 405	16 075	14 063	14 281	13 400	13 700	13 100	12 500
Bedrägeribrott m.m.	23 252	22 297	17 879	23 424	19 406	35 300	31 700	33 100	35 300
Ekonomiska brott	1 988	1 501	1 048	704	3	0	0	0	0
Övriga BrB-brott	8 219	7 618	8 972	7 810	8 105	8 000	7 400	6 900	6 500
Övriga SSR-brott	13 550	22 187	15 350	10 520	10 270	13 000	12 500	12 300	12 000
Totalsumma	213 590	218 552	195 212	180 996	171 597	186 000	180 300	176 300	172 800

Det prognostiserade utfallet för perioden 2015–2018 är avrundat till närmaste hundratal.

Figur 13. Antal brottsmisstankar med åtalsbeslut, 1999-2014, samt prognos 2015-2018 med osäkerhetsintervall

Myndighetspecifika påverkansfaktorer

Den 1 oktober 2014 förändrades Åklagarmyndighetens organisation. Den operativa verksamheten indelas i sju områden och en nationell avdelning. Inom åklagarområdena är de operativa åklagarkamrarna oförändrade. Åklagarmyndighetens organisation sammanfaller med Polisens nya organisation, som trädde i kraft 1 januari 2015. Syftet med organisationsförändringen är att skapa förutsättningar för ett flexibelt resursutnyttjande, förbättra möjligheterna för en strategisk central ledning och ge goda möjligheter till samverkan med Polisen. Hur denna organisationsförändring kommer att påverka inflödet av brottsmisstankar till myndigheten och effekten på utflödet är svårt att uppskatta. Åklagarmyndighetens prognoser har inte justerats med anledning av denna förändring. Övriga faktorer som kan påverka Åklagarmyndighetens framtida verksamhetsvolym återfinns i det gemensamma avsnittet om påverkansfaktorer.

EKOBROTTSMYNDIGHETEN

Bakgrund

Ekobrottsmyndigheten är en specialistmyndighet inom åklagarväsendet med särskild kompetens för analys och utredning av ekonomisk brottslighet. Myndigheten förfogar över både åklagare och polisiära och civila utredningsresurser, som samverkar i projektform för ett effektivt och fokuserat utredningsarbete. Myndigheten har ett ansvar för att samordna och sprida kunskap om den ekonomiska brottsligheten och samverkar med andra myndigheter och med näringslivets och arbetslivets organisationer. Syftet är att fånga upp, ta till vara och utnyttja erfarenheter och kunskaper om ekonomisk brottslighet. Myndigheten bedriver också underrättelseverksamhet för att analysera och kartlägga förändringar av hotbilder och avbryta pågående brottslighet.

Ekobrottsmyndigheten utreder bokföringsbrott, skattebrott, konkursrelaterade brott, finansmarknadsbrott och EU-bedrägerier. Här utreds också övriga komplicerade ekonomiska brott som kräver särskilda kunskaper om finansiella förhållanden och näringslivet. De vanligaste typerna av brott som myndigheten utreder och lagför är skatte- och bokföringsbrott. Majoriteten av brottsanmälningarna till Ekobrottsmyndigheten inkommer från Skatteverket, konkursförvaltare och revisorer.

Ekobrottsmyndigheten har sedan den 1 juli 2013 ett rikstäckande ansvar för ekobrottsbekämpningen. Ansvaret delades tidigare mellan Ekobrottsmyndigheten och Åklagarmyndigheten.

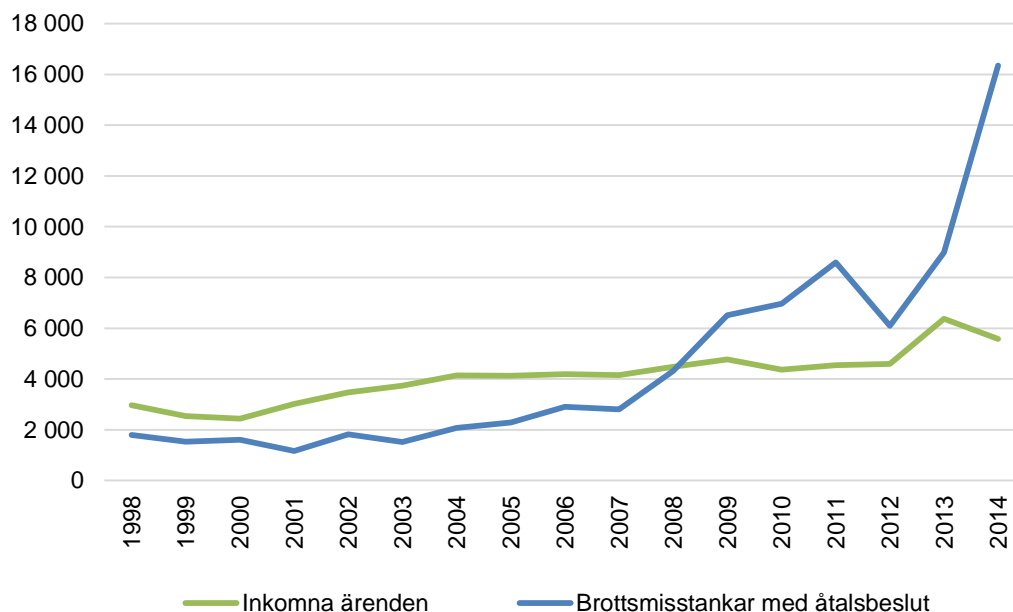
Sedan Ekobrottsmyndigheten bildades 1998 och fram till 2014 har inflödet av ärenden till myndigheten ökat från knappt 3 000 till drygt 5 500 ärenden (90 %). Antalet brottsmisstankar med åtalsbeslut har under samma period ökat från knappt 1 800 till drygt 16 000 (800 %).

Figur 14, nästa sida, illustrerar Ekobrottsmyndighetens inflöde av ärenden och utflöde av brottsmisstankar, under åren 1998–2014.

Prognosen indikerar att inflödet kommer att öka något i början av prognosperioden, för att därefter vara förhållandevis konstant med omkring 5 900 inkomna ärenden årligen mellan 2016 och 2018.

Prognosen indikerar att utflödet, i form av antalet brottsmisstankar med åtalsbeslut, i genomsnitt kommer att uppgå till omkring 10 000 brottsmisstankar årligen mellan 2015 och 2018.

Figur 14. Antal inkomna ärenden och brottsmisstankar med åtalsbeslut 1998–2014

Metod

Ekobrottsmyndighetens prognos baseras på historiska månadsdata för perioden 2008–2014. På dessa data har olika prognosmodeller applicerats. Det slutliga valet av modell har gjorts efter en samlad bedömning av rimligheten i prognoserna.

Statistisk framskrivning – prognos över inflödet

För inflödet gjordes prognoser baserade på två modeller. Den ena, en s.k. ARIMA, gav ett konstant årsresultat om drygt 5 900 ärenden årligen under prognosperioden. Den andra modellen (som bygger på exponentiell utjämning) prognosticerade ett kontinuerligt minskande inflöde, från drygt 5 400 ärenden 2015 ner till 5 100 ärenden 2018. Ekobrottsmyndighetens uppfattning om den framtida utvecklingen är att inflödet snarare kommer att öka än minska. Därför bedömdes prognosen baserad på den andra modellen som osannolik. Den första modellens nivå, på drygt 5 900 ärenden, bedöms vara mer sannolik på sikt (2016–2018). För 2015 har en så kallad pooling mellan de två modellernas punktprognoser gjorts vilket ger en prognos på 5 701 inkomna ärenden 2015.

Statistisk framskrivning – prognos över utflödet

Utflödet, som avser brottsmisstankar med åtalsbeslut, är historiskt mycket volatilt. Det beror på att ett enskilt ärende kan innehålla alltifrån en enda till tusentals brottsmisstankar. Antalet styrs i stor utsträckning av riktlinjerna för antalsräkning. I april 2014 fattades i ett ärende åtalsbeslut på över 9 000 brottsmisstankar, dvs. fler än myndighetens normala årsvolym. Det gjorde att utfallet för 2014 blev drygt 16 000 brottsmisstankar med åtalsbeslut, mot prognosticerade 8 000. Det är mycket svårt att göra prognoser med en sådan variation i serierna. Det som bedömdes mest rimligt givet situationen var att använda medelvärdet under perioden 2008–2014 som prognos. Det innebär att det bedöms som mest sannolikt att myndigheten i genomsnitt kommer att åtala omkring 10 000 brottsmisstankar årligen under perioden 2015–2018.

Prognos över inflödet

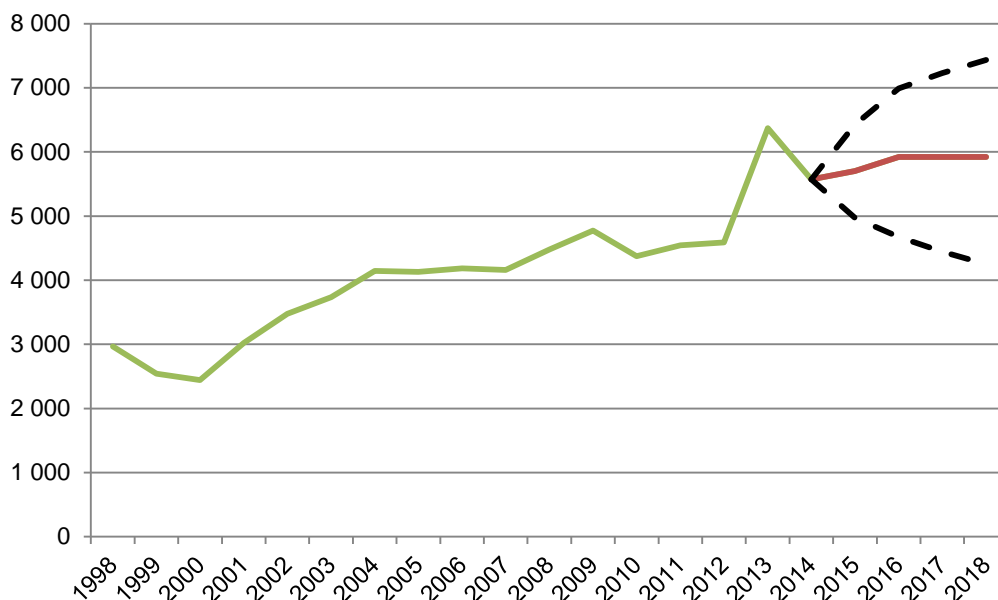
Prognosen indikerar att antalet inkomna ärenden kommer att öka 2015 och 2016, för att sedan plana ut på en nivå om drygt 5 900 ärenden årligen fram till 2018. Studeras den långsiktiga trenden i ärendeinflödet (figur 15), kan ett mönster urskiljas som ger stöd åt prognosen. Inflödet präglas historiskt av ökning under ett par år, varefter nivån ligger förhållandevis konstant under längre tidsperioder. Tillfälliga nedgångar förekommer också, men den långsiktiga trenden är positiv. De senaste årens utveckling och prognosen för de närmaste åren passar väl in i detta mönster. Nedan redovisas Ekobrottsmyndighetens prognos över inflödet i tabell- och diagramform.

Tabell 16. Prognos över antalet inkomna ärenden 2015–2018, samt faktiska värden 2010–2014

Kategori	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Brottmål	4 374	4 545	4 591	6 369	5 573	5 700	5 920	5 920	5 920

Det prognostiserade utfallet för perioden 2015–2018 är avrundat till närmaste tiotal.

Figur 15. Antal inkomna ärenden, 1998–2014, samt prognos 2015–2018 med osäkerhetsintervall

Prognos över utflödet

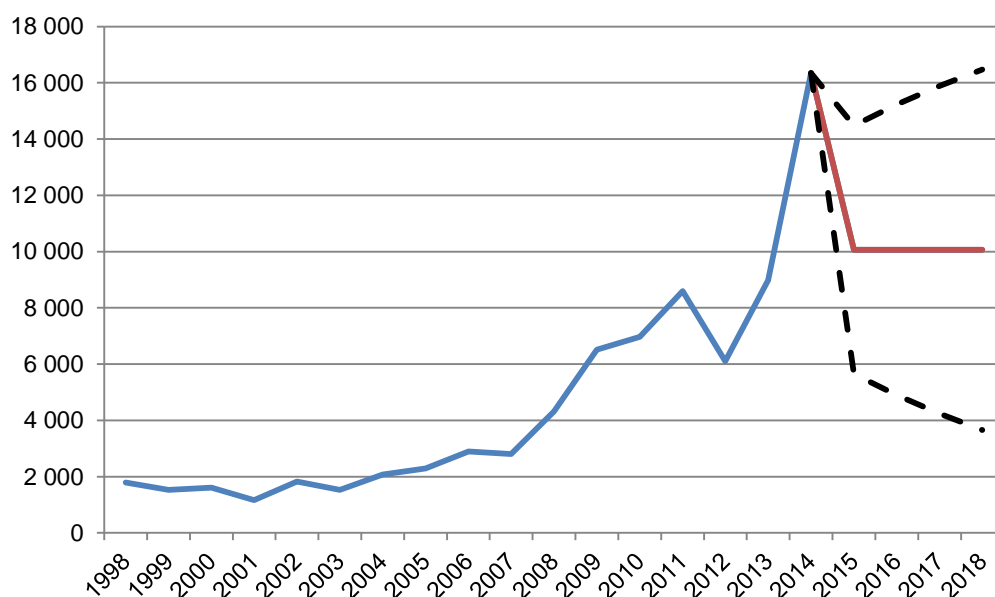
Prognosen indikerar att antalet brottsmisstankar med åtalsbeslut kommer att uppgå till omkring 10 000 årligen under prognosperioden (2015–2018). Enstaka större ärenden kan påverka resultatet för ett enskilt år i mycket stor omfattning, vilket 2014 års resultat illustrerar. Prognosen präglas således av relativt stor osäkerhet, dvs. utfallet för enstaka år kan avvika relativt mycket från prognosen, bl.a. beroende på när i tiden större ärenden åtalas. Det är Ekobrottsmyndighetens uppfattning att de större och mer komplexa ärendena ökar i omfattning och att en än större variation i åtalsfrekvensen därför kan förväntas i framtiden. Nedan redovisas Ekobrottsmyndighetens prognos över utflödet i tabell- och diagramform.

Tabell 17. Prognos över antalet brottsmisstankar med åtalsbeslut 2015–2018, samt faktiska värden 2010–2014

Kategori	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Brottmål	6 965	8 593	6 100	8 982	16 343	10 070	10 070	10 070	10 070

Det prognostiserade utfallet för perioden 2015–2018 är avrundat till närmaste tiotal.

Figur 16. Antal brottsmisstankar med åtalsbeslut, 1998-2014, samt prognos 2015-2018 med osäkerhetsintervall

Myndighetsspecifika påverkansfaktorer

En potentiellt betydande påverkansfaktor för myndighetens in- och utflöde är de långsiktiga effekterna av Högsta domstolens beslut 2013 att det svenska systemet med skattetillägg och åtal för samma brott strider mot dubbelbestraffningsförbudet enligt europeisk rätt. Med anledning av Högsta domstolens praxisändring pågår ett remissförfarande om förändringar i reglerna om skattetillägg och skattebrott. Lagändringarna bereds för närvarande och föreslås träda i kraft den 1 januari 2016. Det är svårt att på förhand uppskatta effekterna av de föreslagna lagändringarna, men då skattebrotten står för en betydande andel av de brott som anmäls till Ekobrottsmyndigheten kan förändringarna påverka volymerna relativt mycket.

SVERIGES DOMSTOLAR

Bakgrund

Sveriges Domstolar är den tredje länken i rättskedjan, där inflödet (inkomna brottmål) bearbetats på olika sätt för att resultera i ett utflöde (avgjorda brottmål) som huvudsakligen levereras till nästa länk i rättskedjan, Kriminalvården.²⁷ Inflödet till tingsrätterna som avser verksamhet med anledning av brott utgörs i huvudsak av väckta åtal/stämningsansökningar samt därutöver av häktningsframställningar, ansökan om förordnande av fentlig försvarare och målsägarbiträde med mera. Inflödet kommer i stort sett uteslutande från Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten. Som exempel inkom 2014 knappt 84 000 brottmål till tingsrätterna. Av dessa var endast några hundratal mål enskilda åtal eller andra mål som inte initierats av åklagare. Dessa få mål bör man i detta sammanhang kunna bortse ifrån.

Det mått som används för att mäta inflödet till domstolarna som avser verksamheter med anledning av brott är antalet *inkomna brottmål* (ett mål kan innehålla flera stämningsansökningar och flera personer samt flera brott). Domstolarnas utflöde utgörs i huvudsak av domar och slutliga beslut. Därutöver tillkommer vissa andra typer av avgöranden, som är mindre vanligt förekommande. Det mått som används för att mäta utflödet är antalet *avgjorda brottmål*. Från att tidigare ha legat kring dryga 80 procent har antalet brottmål, som avslutats genom dom där en eller flera tilltalade fälls till ansvar eller frias från brott, de senaste åren sjunkit. År 2014 avslutades dryga 70 procent av brottmålen genom dom. Resterande brottmål avgörs på annat sätt.²⁸

Det bör framhållas att resursbehovet inte avgörs enbart av antalet inkomna brottmål. Av betydelse är också komplexiteten och omfattningen i de inkomna brottmålen liksom, naturligtvis, utvecklingen av övrig verksamhet vid tingsrätterna, till exempel tvistemål och konkurser. Vid resursfördelningen till tingsrätterna görs en viktning av olika målkategorier, en viktning som är baserad på tidredovisning. Denna rapport behandlar dock enbart de volymer som kan mätas i antal inkomna respektive avgjorda brottmål.

Under den senaste tioårsperioden har utflödet från Sveriges Domstolar, det vill säga antalet avgjorda brottmål, ökat med drygt 16 000 mål (24 %). Samtidigt har antalet inkomna mål ökat med drygt 14 500 mål (21 %). Den långsiktiga utvecklingen av tingsrätternas inflöde, sett till antalet inkomna brottmål under perioden 1978–2014, framgår av figur 17. Även om en minskning skett under de senaste åren av perioden syns en långsiktig uppåtgående trend sedan mitten av 1990-talet.

Prognosen indikerar att antalet inkomna brottmål bedöms vara relativt oförändrad de närmaste åren.

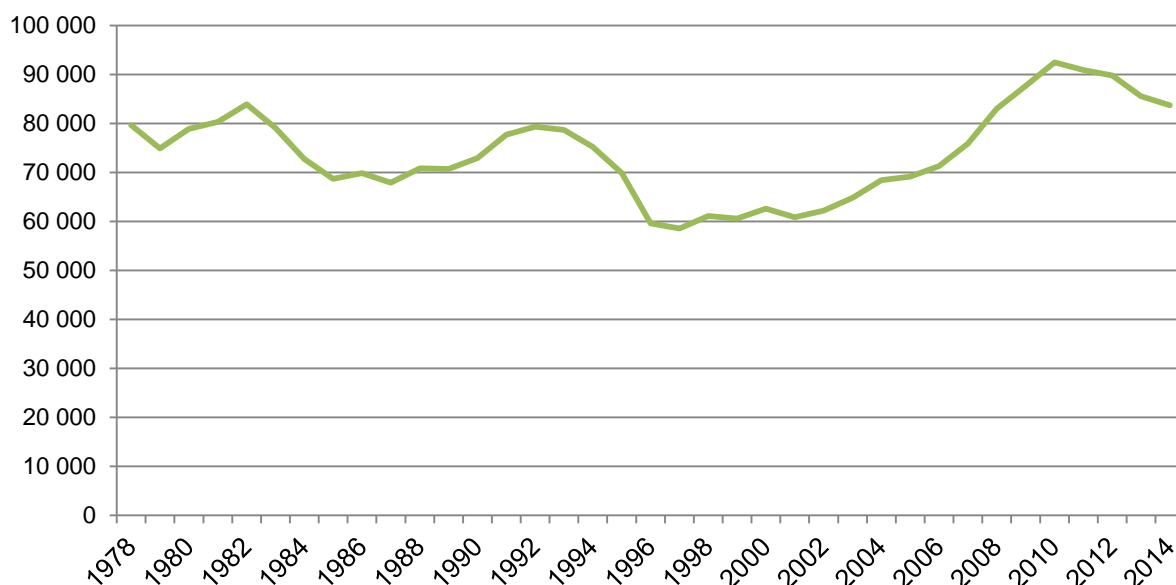
Antalet avgjorda brottmål antas följa utvecklingen för inkomna brottmål.

Antalet inkomna och avgjorda brottmål bedöms 2018 ligga på omkring 84 000 mål, i paritet med 2014.

²⁷ Resterande del avser t.ex. frikännanden, bötespåföljder och andra påföljder som inte hanteras av Kriminalvården.

²⁸ Främst genom slutligt beslut, t.ex. avskrivningar och undanröjande av ordningsbot.

Figur 17. Antal inkomna brottmål 1978–2014

Metod

Statistisk framskrivning

I det följande behandlas inkomna respektive avgjorda mål i tingsrätt. Domstolsverket har inte möjlighet att redovisa uppgifter enligt samma brottsindelning som övriga myndigheter i rättskedjan, utan målen redovisas sedan 2009 på fem brottmålstyper: *brott mot person*, *bötesmål*, *förmögenhetsbrott*, *ekonomisk brottslighet* och *övriga brottmål* (därutöver registreras ett fåtal brottmål som *undanröjande*, *omvandling av fängelse på livstid* och *beredskapsmål*).²⁹ Då historiken från 2009 är relativt kort och det kan misstänkas att det initialt kan ha förekommit vissa kvalitetsbrister, har Domstolsverket valt att inte prognostisera utifrån dem. Redovisningen sker därför i den samlade kategorin *brottmål*, men i analysen av påverkansfaktorer tas utvecklingen på måltypsnivå upp. Det är relevant inte minst med hänsyn till att de senaste årens kraftiga uppgång, och nedgången efter 2010, framför allt orsakats av svängningar i kategorin notariebrottmål/bötesmål.

Domstolsverket har valt att basera sin statistiska framskrivning för inkomna brottmål på månadsdata för hela perioden 2000–2014. Statistiken för denna tidsperiod bedöms hålla god kvalitet, och fler dataobservationer förbättrar precisionen. Tilläggas kan att modeller baserade på årsdata för åren 2000–2014, och modeller baserade på åklagarväsendets utflöde och relation till tingsrätternas inflöde, beaktats. Domstolsverket vill vidare betona det starka historiska samband som finns mellan inkomna och avgjorda brottmål i tingsrätterna och ha detta som utgångspunkt för det fortsatta resonemanget. Under 2000-talet har det funnits en stark trend att inkomna och avgjorda mål följts åt och antalsmässigt ligger nära varandra, i princip under samtliga år. Att de under enskilda år utvecklats något olika kan förklaras av perioder av balansstillväxt och insatser för balansavarbetning vid tingsrätterna. Utvecklingen för såväl inkomna som avgjorda brottmål har varit stigande, bortsett från inkomna mål 2001 och 2011–2014 samt av-

²⁹ Före 2009 registrerades brottmål som *notariebrottmål* och *övriga brottmål*.

gjorda mål 2012–2014. Domstolsverket har använt en modell med exponentiell utjämning för åren 2015–2018. Då sambandet mellan inkomna och avgjorda brottmål historiskt är starkt, har ingen separat statistisk prognos tagits fram för avgjorda brottmål, utan de antas följa prognosen för inkomna brottmål. Valet av statistiska modeller har skett i samråd med Brå.

I en elektronisk bilaga på www.bra.se finns datatunderlagen och en mer detaljerad redovisning av de statistiska modellerna tillgängliga.

Påverkan från tidigare led

Det finns ett starkt linjärt samband mellan åklagarväsendets utflöde och tingsrätternas inflöde. Vidare finns en relativt tydlig trend att antalet brottsmisstankar som leder till åtal per inkommet mål sjunkit under 2000-talet. Tingsrätternas inflöde har ökat procentuellt mer än Åklagarmyndighetens och Ekobrottsmyndighetens utflöde. År 2000 gick det 2,79 brottsmisstankar som ledde till åtal per inkommet brottmål. En tänkbar förklaring kan vara att antalet ”ett till ett-relationer” mellan brottsmisstankar och mål ökat, det vill säga att det blivit vanligare att ett mål i tingsrätt består av en person och en brottsmisstanke. Detta kan delvis bero på att omloppstiderna för brottmål förkortats under senare år och att antalet tilläggsstämningar i redan pågående brottmål därmed minskat. Även den kraftiga ökningen av framför allt notariebrottmål/bötesmål under perioden 2007–2010 kan vara en förklaringsfaktor. En annan faktor som kan påverka relationen är ett ökat utnyttjande av förundersökningsbegränsning hos Åklagarmyndigheten och det faktum att antalet inkomna mål utan stämningsansökan (brottmål registrerade vid tingsrätt där inget åtal är väckt) fortsatt att öka även när det totala brottmålsinflödet minskat.

År 2014 gick det enbart 2,14 brottsmisstankar som ledde till åtal per inkommet brottmål.³⁰ Under perioden 2010–2014 minskade den genomsnittliga utvecklingen av antalet brottsmisstankar som leder till åtal med 3,3 procent per år, medan motsvarande utveckling för inkomna mål till tingsrätt var en minskning med 1,8 procent per år. Åklagarmyndigheten prognostiserar dock att ett fåtal bedrägeriärenden som idag ligger i balans kommer att rendera många brottsmisstankar, framför allt det närmaste året. Av den anledningen har Domstolsverket för årets prognos inte valt en statistisk modell utifrån Åklagarväsendets utflöde, då det stora antalet bedrägeribrottsmisstankar inte bedöms ge ett tillnärmelsevis lika stort antal inkomna brottmål. Med hänsyn till att antalet brott kopplade till bedrägerier de senaste åren ökat, och bedöms fortsätta på det sättet, är det dessutom osäkert hur relationen kommer att utvecklas under prognosperioden.

Brottmålsbalanser

Antalet balanserade brottmål har sedan 2010 minskat med knappt 4 000 mål, och gått från att utgöra drygt 36 procent av inkomna brottmål till 35 procent 2014. Domstolsverket använder ett mått kallat optimal arbetsbalans för att bedöma balanssituationen vid tingsrätterna. Den optimala arbetsbalansen är ett framräknat balansmått där tingsrätterna bör ligga för att klara regeringens verksamhetsmål om fem månaders omloppstid för 75 procent av brottmålen. För brottmål bedöms den optimala arbetsbalansen vara cirka 36 procent. Balansnivåerna bedöms inte ytterligare minska markant, eftersom antalet balanserade mål numera ligger strax under den

³⁰ Här är det stora antalet brottsmisstankar, 9 000 stycken, rörande utpressning vid EBM exkluderat. Inkluderas dessa var antalet brottsmisstankar per inkommet brottmål 2,25.

optimala arbetsbalansen, tingsrätterna når regeringens verksamhetsmål och antalet tvistemål bedöms öka de närmaste åren, om än svagt.

Prognos över inflödet

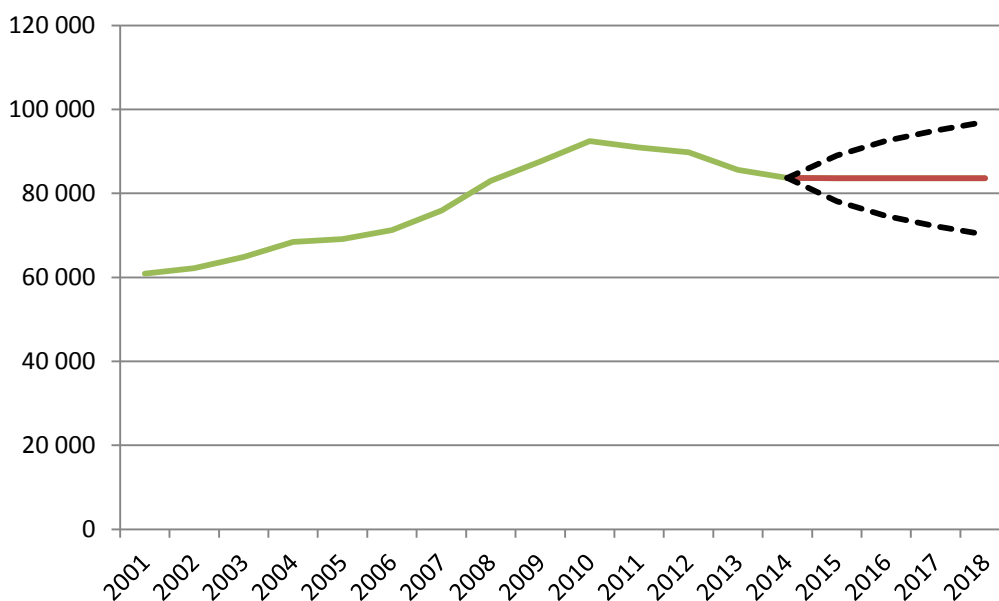
Den statistiska prognosen indikerar att antalet inkomna brottmål kommer att vara i princip oförändrat perioden 2015–2018 jämfört med 2014.

Tabell 18. Prognos över inkomna mål 2015–2018 samt faktiska värden för 2010–2014

Kategori	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Brottmål	92 430	90 883	89 804	85 543	83 699	83 600	83 600	83 600	83 600

Det prognostiserade utfallet för perioden 2015–2018 är avrundat till närmaste hundratal.

Figur 18. Antal inkomna brottmål, 2001-2014, samt prognos 2015-2018 med osäkerhetsintervall

Prognos över utflödet

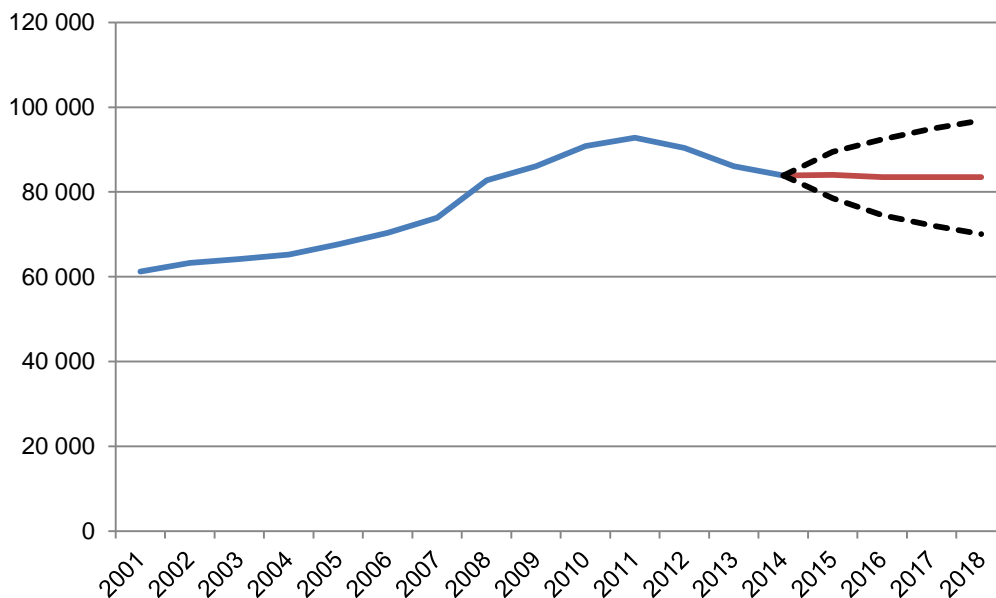
Mot bakgrund av det starka sambandet mellan inkomna och avgjorda mål, och med hänsyn till det rådande och framtida rimliga balansläget vid tingsrätterna, antas avgjorda brottmål fortsätta ligga i nivå med inkomna brottmål under prognosperioden.

Tabell 19. Prognos över avgjorda mål 2015–2018 samt faktiska värden för 2010–2014

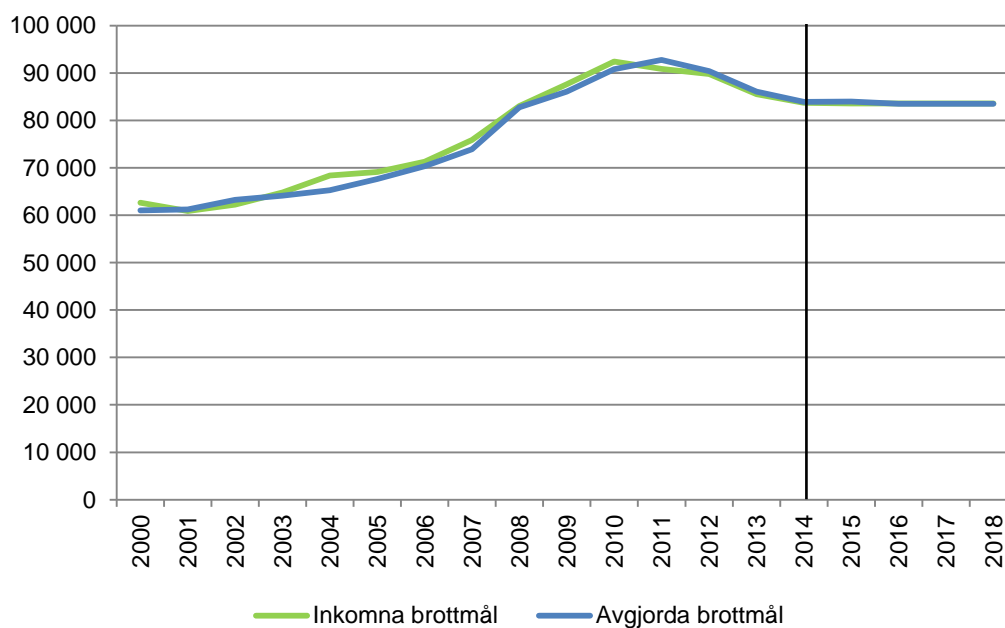
Kategori	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Brottmål	90 793	92 780	90 360	86 083	83 887	84 000	83 500	83 500	83 500

Det prognostiserade utfallet för perioden 2015–2018 är avrundat till närmaste hundratal.

Figur 19. Antal avgjorda brottmål, 2001-2014, samt prognos 2015-2018 med osäkerhetsintervall

Figur 20. Prognos över antal inkomna och avgjorda brottmål 2015-2018 samt faktiska värden för 2000-2014

Myndighetsspecifika påverkansfaktorer

Sveriges Domstolars in- och utflöde av brottmål påverkas i hög grad av framför allt Åklagarmyndighetens och i viss mån av Ekobrottsmyndighetens utflöde av brottsmisstankar som lett till åtal. Inflödet till tingsrätterna från Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten är givet, och domstolarna kan inte genom prioriteringar eller på annat sätt påverka detta. De faktorer som påverkat inflödet och utflödet tidigare i rättskedjan, det vill säga vid polis respektive åklagare, behandlas därför inte vidare. Sveriges Domstolars utflöde i form av avgjorda brottmål påverkas därutöver av både yttre och inre påverkansfaktorer. Det är i huvudsak faktorer som rör den egna verksamheten vid domstolarna som har övervägts när det gäller tingsrätternas möjligheter att hantera inflödet från Åklagarmyndigheten. Det rör sig såväl om omvärldsfaktorer, som Sveriges Domstolar inte kan styra, som om interna faktorer, som i olika utsträckning låter sig styras.

Sådana potentiella påverkansfaktorer har identifierats och analyserats inom Domstolsverket. Dels uppmärksammades faktorer som tidigare år har bedömts vara relevanta, dels värderades om det finns ytterligare tänkbara interna faktorer som behöver bedömas.

Påverkansfaktorer

I detta avsnitt redogörs för de faktorer, såväl i omvärlden som internt, som Domstolsverket anser kan ha en påverkan på ärendeutflödet, det vill säga det antal mål som tingsrätterna beräknas avgöra under perioden 2015–2018.

Under 2008–2013 års prognossamarbete bedömde Domstolsverket att ärendeutflödet från tingsrätterna under perioden 2009–2017 skulle påverkas av

- anslagsnivån
- arbetsformerna
- IT-stödet/informationsförsörjningen
- kompetensförsörjningen
- lagstiftningen
- ledningen/styrningen
- konjunkturläget
- brottmålsinflödets sammansättning.

Dessa faktorer påverkar utflödet även under perioden 2015–2018, men antas nu ligga i trenden. Domstolsverket bedömer att vissa av faktorerna – nämligen kompetensförsörjningen, lagstiftningen och brottmålsinflödets sammansättning – på nytt bör framhållas i årets prognossamarbete. Av dessa har lagstiftningen, enligt Straffprocessutredningens förslag (SOU 2013:17), framhållits som en myndighetsgemensam påverkansfaktor. Domstolsverket vill peka på följande faktorer och understryka att de kan komma att påverka prognosen för utflödet, i positiv eller negativ riktning.

Kompetensförsörjning

Det har under senare år visat sig bli allt svårare att rekrytera väl kvalificerade domare till domstolarna, bland annat tingsrätterna. Problemet med att locka ett tillräckligt antal sökande till domaranställningar begränsar sig inte till ett fåtal orter, utan gäller med några undantag för stora delar av landet. Om denna utveckling inte kan vändas kan det försvåra möjligheterna för tingsrätterna att avgöra brottmål i den utsträckning som prognosen utvisar.

Lagstiftning

Reformen *En modernare rättegång* (EMR) genomfördes den 1 november 2008. Den syftade till att ytterligare förtydliga domstolarnas uppgifter i instansordningen och innebar en modernisering av processen i allmän domstol. Förändringar har genomförts på en rad områden, såsom bättre utnyttjande av modern teknik, flexiblare regler och större ansvar för parterna. Reformen har under perioden 2009–2011 påverkat ärendeutflödet av brottmål i positiv riktning vid Sveriges Domstolar, i ett första skede framför allt genom den utökade möjligheten att avgöra brottmål enbart på handlingarna. Reformen utvärderades 2012 (*En modernare rättegång II – en uppföljning*, SOU 2012:93). Utredningen fann att reformen fallit väl ut men också att den kunde utvecklas ytterligare, och föreslog vissa nyheter och förändringar. Den 1 juli 2014 infördes ändringar bland annat i rättegångsbalken för att hantera stora brottmål och inställda förhandlingar. Ändringarna förväntas sammantaget leda till att det blir möjligt att genomföra fler huvudförhandlingar och till en mer ändamålsenlig hantering av stora brottmål. Det pågår vidare ett arbete för

att ytterligare rationalisera arbetet i domstolarna och för att effektivisera domstolsprocessen. Straffprocessutredningens förslag behandlas, som nämnts i det föregående, som en myndighetsgemensam påverkansfaktor. Nämndemannautredningen har bland annat föreslagit att fler brottmål i tingsrätt ska kunna avgöras utan nämndemän (SOU 2013:49). Påföljdsutredningens förslag till ett nytt påföljdssystem (SOU 2012:34) kommer att påverka brottmåshanteringen vid domstolarna om förslaget genomförs. Domstolsverket bedömer att de samlade lagstiftningsåtgärderna under perioden fram till och med 2018 kommer att innebära förbättrade förutsättningar att öka avverkningen av brottmål vid tingsrätterna.

Sammansättningen av brottmålsinflödet

Domstolsverket har i tidigare års prognossamarbete presenterat en bedömning av om arbetsbelastningen i det totala inflödet har förändrats, genom att analysera brottmålsinflödets sammansättning och indikatorer som huvudförhandlingstiden, andelen förtursmål och omloppstiden. Under 2014 har ett antal indikatorer uppdaterats, och slutsatsen blir densamma som de senaste åren, det vill säga att det finns såväl faktorer som pekar på att belastningen ökat som faktorer som påvisar att så inte är fallet. Under 2014 har antalet och andelen bötesmål fortsatt att sjunka. År 2010 utgjorde bötesmålen cirka 15 procent av samtliga brottmål, medan motsvarande siffra 2014 är drygt 7 procent. Inkomna bötesmål är nu nere på nivåer kring 6 000 inkomna mål per år, jämfört med dryga 13 500 mål 2010. Utöver bötesmålen klart vikande trend uppvisar övriga målkategorier, bland annat brott mot person, en stabil utveckling och har förändrats marginellt de senaste fem åren. Brott mot person är ofta förnekade och det är vanligt med omfattande muntlig bevisning, vilket gör att målen generellt är relativt resurskrävande. Som en följd av den andelsmässiga minskningen för bötesmål och ökningen för brott mot person kan detta potentiellt vara en faktor som pekar mot att tyngden ökat. Vidare ökar förhandlingstiden för de mål som avgörs efter huvudförhandling. För de mål som har en förhandlingstid på över tolv timmar har det framförallt skett en ökning tidsmässigt medan de antalsmässigt legat stabilt de senaste åren. Dessa förhållanden, i kombination med en ökning av antalet mål där det förekommer tolk, visar på att arbetsbelastningen potentiellt ökat.

Å andra sidan tycks arbetsbelastningen inte ha ökat, om man ser till det faktum att omloppstiden historiskt ligger på en låg nivå, att den balanserade brottmålsstocken har en sjunkande trend beträffande balansens ålder, att andelen mål med förtur fortsatt att minska samt att antalet mål som avgörs efter huvudförhandling minskat (vilket ger ökat utrymme att lägga kraft på de mål som avgörs vid huvudförhandling). En bidragande orsak till detta kan vara att antalet brottmål som avgörs utan att stämningsansökan kommit in ökat de senaste åren, trots ett totalt sett minskat brottmålsinflöde och avgörande. Detta gör att dessa mål, som i praktiken skrivs av, ökat i andel. En trolig förklaring till detta är att allt fler ansöker och beviljas offentlig försvarare och framför allt målsägarbiträde.

Det bör också framhållas att brottmåshanteringen endast utgör en del av verksamheten vid tingsrätterna, och att förändringar av belastningen i övriga delar av verksamheten naturligtvis påverkar den resursinsats som kan avsättas för brottmålen. Under 2014 har antalet inkomna tvistemål (med undantag för familjemålen) minskat något, men från höga nivåer. Domstolsverket vill här också peka på omloppstidens betydelse för innehållet i brottmålen. Brottmålen har blivit allt fler under 2000-talet, även om en viss minskning skett de senaste fyra åren, och omloppstiden har minskat successivt. Det faktum att målen är fler behöver, i och för sig, inte betyda att belastningen ökat. Om ett brottmål blir liggande under en tid är det inte ovanligt att den misstänkte hinner begå nya brott innan målet avgörs, vilket ofta innebär att målen blir mer

omfattande, med nya misstankar och tilläggsstämningar och med fler personer som ska kallas till förhandling. Detta gör att målet blir svårare att avgöra. Om man å andra sidan har korta omloppstider hinner detta inte ske; om den dömde skulle begå nya brott blir det nya mål som då vanligen blir lättare att handlägga och avgöra.

Påverkansfaktorernas effekter sammantaget

Sammanfattningsvis gör Domstolsverket bedömningen att lagstiftningen är en påverkansfaktor som kan komma att påverka ärendeutflödet positivt, medan kompetensförsörjning är en faktor som kan påverka det negativt, allt i förhållande till den statistiska prognosen. Inflytandet från dessa påverkansfaktorer är trots allt osäkert och olika faktorer pekar i olika riktningar. Domstolsverket har därför valt att inte justera de statistiska framskrivningarna med anledning av dessa påverkansfaktorer, utan stannat vid att påvisa faktorerna och föra ett resonemang om dem. Vad avser sammansättningen av brottmålsinflödet bedömer Domstolsverket det inte som sannolikt att antalet bötesmål kommer fortsätta sjunka i samma takt under prognosperioden. Tillsammans med det faktum att övriga brottmålstyper legat relativt stabilt i antal sedan 2010 förstärker detta valet av en statistisk modell med oförändrat målinflöde.

Slutlig prognos

De slutliga prognoserna för inkomna brottmål har utarbetats efter en analys av de statistiska framskrivningarna, inklusive relationen gentemot Åklagarmyndighetens och Ekobrottsmyndighetens utflöde samt de olika brottmålstypernas utveckling. Prognosen för avgjorda brottmål har tagits fram utifrån det starka historiska sambandet mellan inkomna och avgjorda brottmål och med hänsyn till en rimlig balansnivå av brottmål i tingsrätterna. Domstolsverket har däremot valt att inte justera framskrivningarna för avgjorda brottmål med anledning av påverkansfaktorerna.

KRIMINALVÅRDEN

Bakgrund

Kriminalvården är den sista länken i rättskedjan och har som främsta uppgift att verkställa de av domstolarna utdömda påföljderna. Kriminalvården omfattar i dag vid ett givet tillfälle cirka 4 000 klienter i anstalt, cirka 1 500 i häkte och cirka 12 000 i frivården. Den långsiktiga trenden är att andelen klienter i anstalt med kortare strafftider, på mellan två månader och ett år, minskar. Tidigare har kriminalvård i frihet ökat, men de senaste två åren har den minskat.

Figur 21 visar utvecklingen av medelantalet klienter i Kriminalvården under perioden 1998–2014. Under den senaste tioårsperioden har medelantalet fängelsedömda minskat från 5 187 till 3 997, en minskning med 23 procent. Den högsta noteringen under perioden var år 2005, då medelantalet fängelsedömda uppgick till 5 230. Efter 2005 har trenden varit att antalet fängelsedömda minskat. Medelantalet häktade har under samma period ökat med 1 procent, från 1 474 till 1 490. Den högsta noteringen under perioden avser 2012, då i medelantal 1 571 klienter var häktade. Medelantalet klienter totalt i frivård har under den senaste tioårsperioden minskat med 10 procent, från 13 491 till 12 119. Den högsta noteringen under perioden var 14 271 år 2009; därefter har trenden varit nedåtgående.

Under 2014 minskade medelantalet klienter med 1 070, eller 6 procent, jämfört med 2013, vilket är en något lägre minskning än året innan.³¹ Frivård minskade med 924 klienter (7 %) och fängelsedömda med 150 klienter (4 %), medan medelantalet häktade ökade med 4 klienter (0 %).

Prognosen indikerar att medelantalet häktade kommer att minska från 1 490 till 1 480 mellan 2014 och 2018, vilket är en minskning med cirka 1 procent.

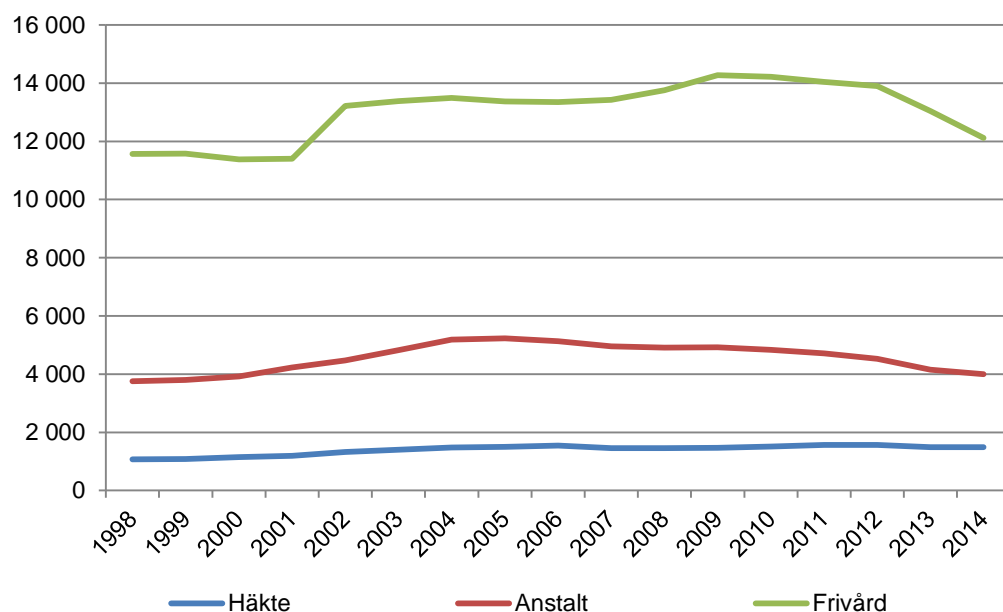
Medelantalet fängelsedömda beräknas minska från 3 997 till 3 570 mellan 2014 och 2018, vilket är en minskning med cirka 11 procent.

Medelantal klienter i frivård beräknas minska från 12 119 till 10 990, vilket motsvarar en minskning med cirka 9 procent.

Totalt beräknas medelantalet klienter minska med cirka 1 560 under prognosperioden.

³¹ Se 2013 års rapport *Den framtida verksamhetsvolymen i rättskedjan. Centrala prognoser för perioden 2014–2017*, s. 49.

Figur 21. Medelantalet häktade, fängelsedomda samt klienter i frivård 1998–2014

Förutom de häktade, och de som har en lagakraftvunnen fängelsedom och väntar på en anstaltsplats, finns det ett antal övriga inskrivna i häkte. Den största kategorin övriga inskrivna är gripna eller anhållna misstänkta för brott. Därutöver finns också personer som omhändertagits med stöd av lagen om vård av unga, lagen om vård av missbrukare eller utlänningslagen.

Kriminalvården redovisar i denna rapport, likt förra året, inflödet i både anstalt och frivård.³² Syftet med att redovisa inflödet till de olika kriminalvårdspåföljderna är att bidra till en myndighetsgemensam grund. De grupper som räknas till Kriminalvårdens inflöde är nyintagna i anstalt samt personer med påbörjad IÖV³³, påbörjad skyddstillsyn (oavsett typ av skyddstillsyn) och påbörjad villkorlig dom med samhällstjänst.³⁴

I stället för utflöde används medelantalet fängelsedomda, medelantalet häktade och medelantalet klienter i olika frivårdspåföljder. Medelantalet används för att bedöma klientvolymernas belastning på Kriminalvården och resursbehovet när det gäller det teoretiska platsbehovet. Medelantalet visar tydligt på vilket antal platser som behövs för den dagliga driften, vilket ett flödesmått inte gör.

Metod

Beskrivning och analys av data

Grundläggande data om klienter hämtas främst från Kriminalvårdens statistikportal, som i sin tur hämtar data från myndighetens klientadministrativa system. I föreliggande rapport har månadsdata från 1996 till och med 2014 använts som grund för de statistiska framskrivningarna. Vidare har data hämtats från Brås statistik över lagföringsbeslut. I de fall en och samma lagföring innefattar flera brott, räknas det brott som har högst straffvärde som huvudbrott.

³² Tidigare har enbart nyintagna i anstalt redovisats som inflöde.

³³ IÖV står för *intensivövervakning med elektronisk kontroll*, så kallad fotboja.

³⁴ Övriga påföljder inom frivårdsområdet gäller klienter som redan finns i kriminalvården, exempelvis villkorligt frigivna med övervakning, klienter i utökad frigång eller klienter i halvvägshus. De räknas därför inte som ett inflöde.

Statistisk framskrivning

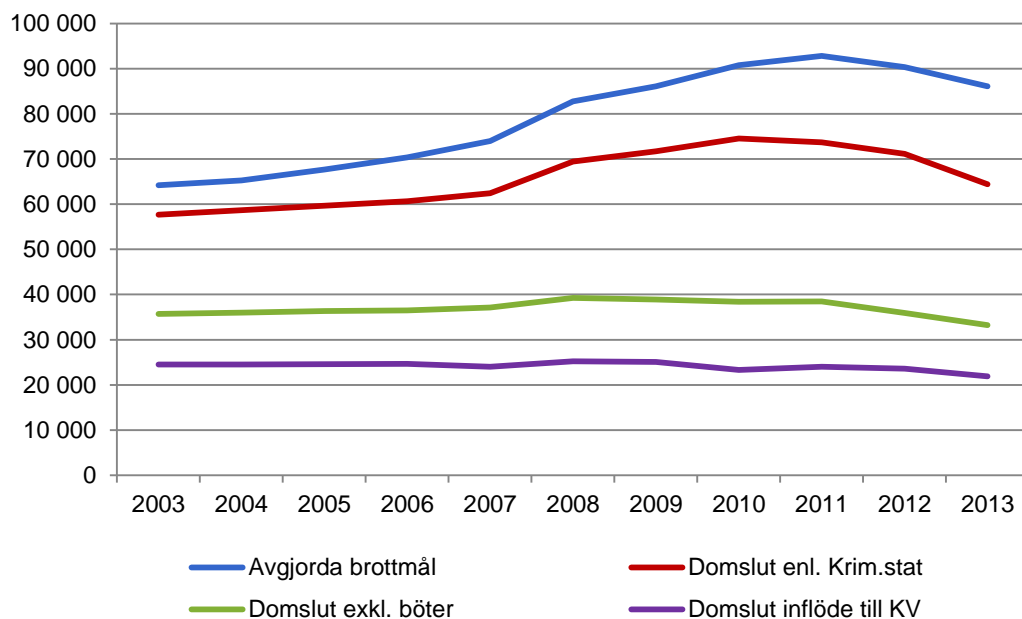
För de statistiska framskrivningarna har Kriminalvården till största del använt olika ARIMA-modeller.³⁵ Generellt sett gäller att ARIMA-modeller är bra när det handlar om kortsiktiga prognoser (upp till cirka två år) på stabila tidsserier, men en välanpassad ARIMA-modell har empiriskt visat sig fungera väl även för längre prognoser. Efter att ha testat olika modeller och kombinationer för att få fram de mest lämpliga prognosmodellerna har Kriminalvården valt att likt föregående år använda en ARIMA-modell på ett till två års sikt i kombination med en regressionsmodell på tre till fyra års sikt för medelantalet fängelsedömda. För medelantalet häktade används en ARIMA-modell för hela den prognostiserade perioden. Utöver ARIMA-modeller och regressionsmodeller har även modeller för exponentiell utjämning använts vid den statistiska framskrivningen av medelantalet frivårdsklienter och inflödet till Kriminalvården. I en elektronisk bilaga på www.bra.se finns datatunderlagen och en mer detaljerad redovisning av de statistiska modellerna tillgängliga.

Prognos över inflödet

Kriminalvården påverkas av effektiviteten och inriktningen i de tidigare leden av rättskedjan. Som framgår av de föregående kapitlen i denna rapport förväntas samtliga tidigare led i rättskedjan öka något i de delar som går vidare till nästa led i rättskedjan, bortsett från polisens utflöde, som tros minska starkt. Sambandet mellan det som händer tidigare i rättskedjan och i Kriminalvården är inte tydligt. Den stora ökningen av avgjorda brottmål under början av 2000-talet verkar inte ha påverkat inflödet, det vill säga antalet påföljder till Kriminalvården, i någon större utsträckning. Däremot kan minskningen av avgjorda brottmål sedan 2011 ha påverkat Kriminalvården. Skillnaden mellan avgjorda brottmål och antalet domslut ökar över tid, vilket beror på att avskrivningarna ökar över tid. Exkluderas dessutom böter som domslut, framgår det tydligt att ökningen av avgjorda brottmål framför allt består av böter. Exkluderas också domslut som omfattar rättspsykiatrisk vård, villkorlig dom, ungdomsvård eller ungdomstjänst ger det inflödet till Kriminalvården. Inflödet har beräknats på domslut om fängelse, IÖV, skyddstillsyn och villkorlig dom med samhällstjänst. Under den senaste tioårsperioden har inflödet av domslut till Kriminalvården totalt sett varit ganska stabilt – som högst år 2008 med 25 229 och som lägst år 2013 med 21 889 domslut.

³⁵ Se bilaga 2.

Figur 22. Avgjorda brottmål, domslut och inflöde till Kriminalvården 2003–2013

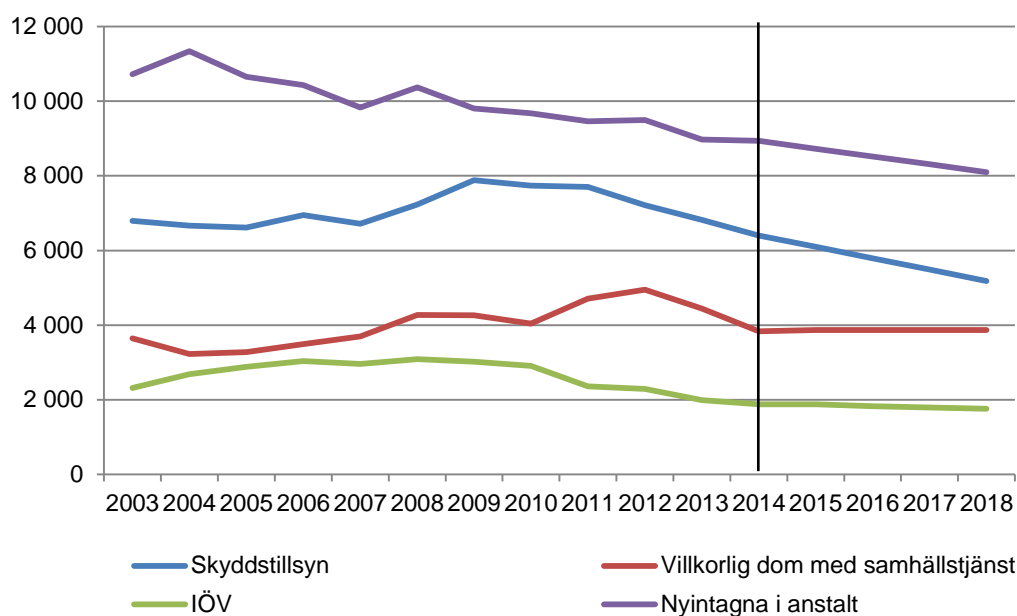

Även om inflödet totalt sett har varit relativt stabilt är det en stor rörelse mellan de olika faktiskt påbörjade kriminalvårdspåföljderna, vilket framgår av figur 23 på nästa sida. Antalet nyintagna i anstalt per år har minskat med 2 408 klienter mellan 2004 och 2014, vilket motsvarar 21 procent. Påbörjad skyddstillsyn har minskat med 263 klienter mellan 2004 och 2014, vilket innebär en minskning med 4 procent. År 2009 var det flest, 7 881 klienter, som påbörjade skyddstillsyn. Antalet klienter som påbörjat villkorlig dom med samhällstjänst har i stort ökat sedan 2004, men minskat kraftigt efter 2012, då 4 948 klienter påbörjade villkorlig dom med samhällstjänst. År 2014 låg antalet på 3 837 klienter, en minskning med 22 procent sedan 2012. Påbörjade IÖV har minskat med 1 210 klienter mellan 2008 och 2014, vilket motsvarar en minskning med 39 procent.

Vad dessa förändringar beror på är svårt att analysera. Sannolikt beror det på ett flertal samverkande faktorer, som den kriminalpolitiska inriktningen mot mer frivård, en förändrad brottsstruktur, överföring mellan olika påföljder, inriktning och prioriteringar i rättskedjan, hur domstolarna dömer samt förändringar i praxis. För IÖV kan minskningen delvis hänga samman med att de lagakraftvunna domarna upp till sex månaders fängelse har minskat i antal,³⁶ vilket leder till att färre klienter erbjuds möjligheten att verkställa sina fängelsestraff genom IÖV.

³⁶ Antalet lagakraftvunna fängesedomar upp till sex månader har minskat under åren 2011–2013. Antalet sådana domar för helåret 2014 finns i skrivande stund ännu ej tillgängliga.

Figur 23. Inflöde till Kriminalvården, 2003–2014*, exklusive häkte

*Siffrorna för 2014 är preliminära.

Prognosen indikerar totalt ett minskat inflöde till Kriminalvården med cirka 2 100 klienter, vilket motsvarar en minskning med 10 procent under prognosperioden (se tabellen nedan). De procentuellt största förändringarna beräknas gälla påbörjad skyddstillsyn (-19 %), nyintagna i anstalt (-9 %) och påbörjad IÖV (-7 %), medan inflödet beräknas vara relativt oförändrat till kategorin villkorlig dom med samhällstjänst.

Tabell 20. Prognos över inflödet till Kriminalvården 2015–2018 samt faktiska värden för 2010–2014

Kategori	2010	2011	2012	2013	2014*	2015	2016	2017	2018
Antal nyintagna i anstalt	9 679	9 463	9 500	8 975	8 935	8 730	8 520	8 310	8 100
Påbörjade IÖV	2 905	2 356	2 289	1 987	1 877	1 880	1 830	1 790	1 750
Påbörjad skyddstillsyn	7 737	7 704	7 211	6 821	6 401	6 100	5 790	5 490	5 190
Påbörjad villkorlig dom med samhällstjänst	4 041	4 709	4 948	4 442	3 837	3 870	3 870	3 870	3 870
Totalt	24 362	24 232	23 948	22 225	21 050	20 580	20 010	19 460	18 910
Förändring i antal	-316	-130	-284	-1 723	-1 175	-470	-570	-550	-550
Förändring i procent	-1 %	-1 %	-1 %	-7 %	-5 %	-2 %	-3 %	-3 %	-3 %

Det prognostiserade utfallet för perioden 2015–2018 är avrundat till närmaste tiotal.

*Siffrorna för 2014 är preliminära.

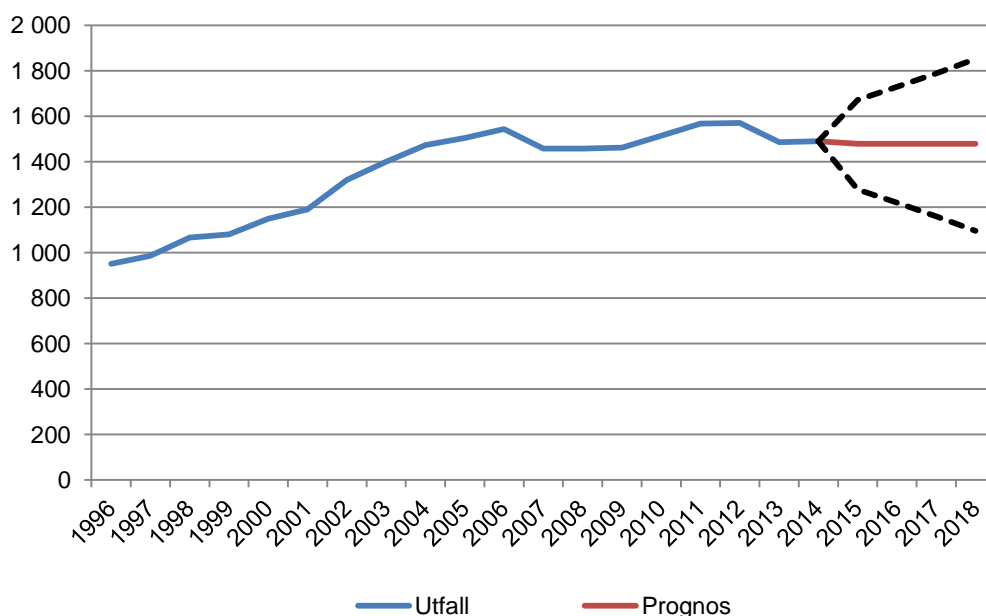
Prognos över medelantalet klienter

Förändringen under 2013 var ovanligt stor; medelantalet klienter minskade inom samtliga påföljds-kategorier och totalt var det en genomsnittlig minskning med drygt 1 300 klienter. Även nyintagna blev betydligt färre, samtidigt som deras medelstrafftid minskade, 2014 ökade däremot medelstrafftiden från 300 till 320 dagar (motsvarande 7 %). Medelantalet klienter har fortsatt minska under 2014. För klienter i frivård har minskningen varit större än prognostiserat, medan minskningen för fängelsedömda har avstannat något. Häktade ligger på en jämn nivå och avviker inte nämnvärt från prognosen. Sambandet mellan Kriminalvården och de tidigare leden i

rättskedjan ger inget stöd för att anta någon speciell utvecklingsriktning. Kriminalvården har testat en mängd prognosmodeller av olika slag. Modellerna kan inte förutse trendbrott, utan fortsätter ofta i den pågående riktningen, vilket gör att prognosresultaten kan framstå som orimliga. Det finns faktorer, som beskrivs längre fram i detta avsnitt, som skulle kunna påverka utvecklingen i en annan riktning, exempelvis ändrad praxis i domstolar, straffskärpningar, ett effektivare rättsväsende med mera. I nuläget ser Kriminalvården inga trovärdiga argument eller antaganden som kan användas i prognossammanhang för att påvisa en alternativ utveckling och därmed justera de statistiska prognoserna. Som tidigare nämnts har Kriminalvården valt prognosmodeller som bygger på sedvanliga regressionsmodeller, olika ARIMA-modeller och modeller för exponentiell utjämning. Modellerna som använts har genomgående haft en hög förklaringsgrad (R^2), men indikerar även stora prediktionsintervall³⁷ som visar att den prognostiserade utvecklingen är mycket osäker. Kriminalvården kommer att göra uppföljningar varje månad, och om stora avvikelser eller en annorlunda inriktning upptäcks, kommer nya prognosberäkningar att göras.

Prognosen indikerar att antalet häktade kommer att minska marginellt, från 1 490 till 1 480 mellan 2014 och 2018, vilket innebär en minskning med 1 procent.

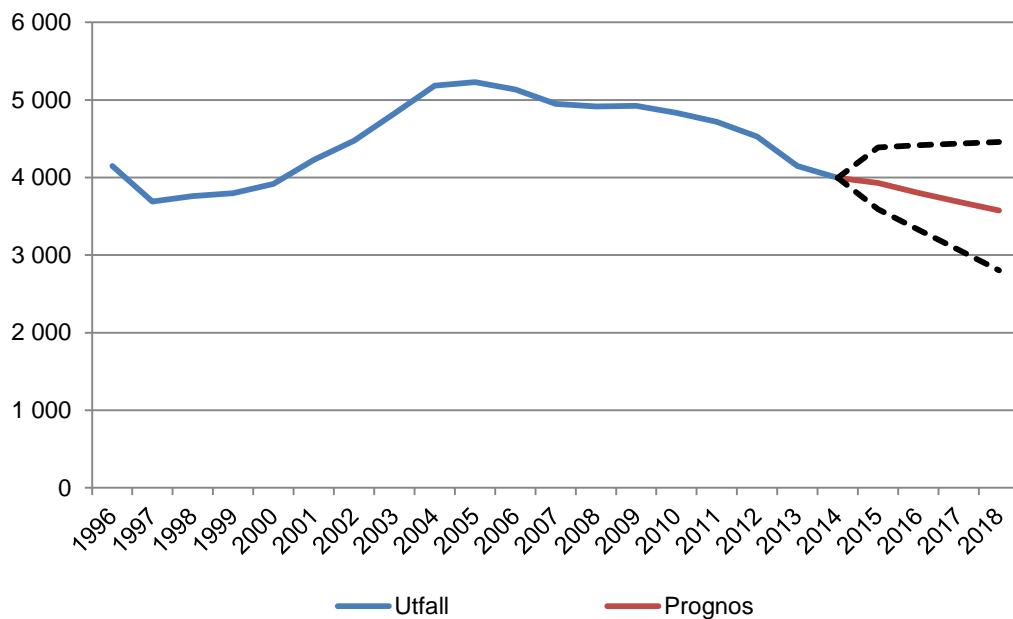
Figur 24. Medelantalet häktade, 1996–2014, samt prognos 2015–2018 med 95-procentigt prediktionsintervall

Antalet fängelsedömda beräknas minska från 3 997 till 3 570 mellan 2014 och 2018, vilket är en minskning med 11 procent.

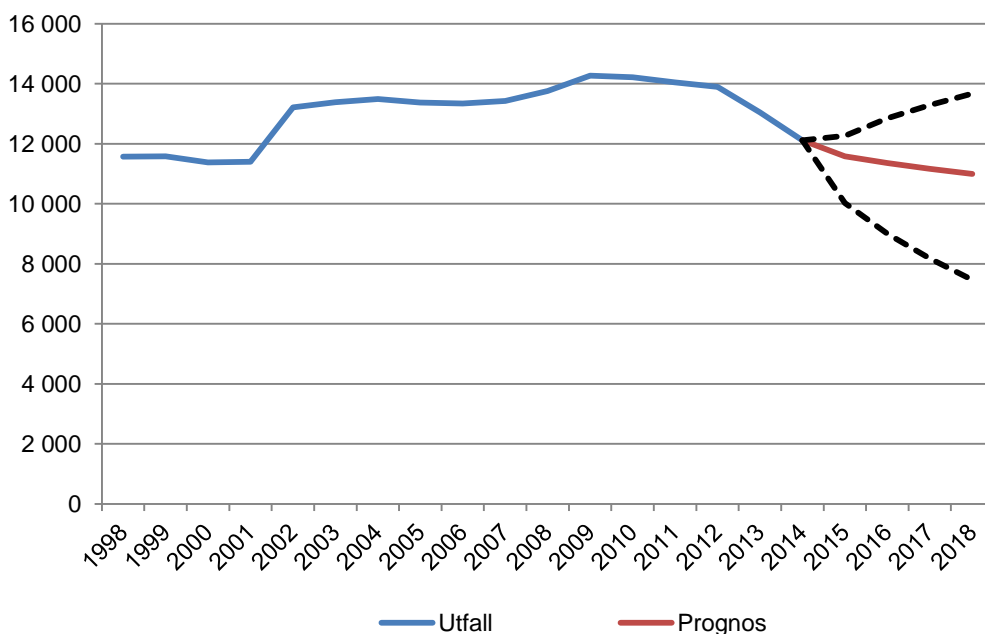
³⁷ Se bilaga 2.

Figur 25. Medelantalet fängelsedömda, 1996–2014, samt prognos 2015–2018 med 95-procentigt prediktionsintervall

Prognosen för frivården totalt indikerar en minskning från 12 119 till 10 990 klienter mellan 2014 och 2018, vilket innebär en minskning med 9 procent.

Figur 26. Medelantalet klienter i frivård, 1998–2014, samt prognos 2015–2018 med 95-procentigt prediktionsintervall

Totalt prognostiseras en minskning med cirka 1 560 klienter, eller 9 procent, under prognosperioden.

Tabell 21. Prognos över medelantalet klienter 2015–2018 samt faktiska värden för 2010–2014

Kategori	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Fängelsedomda	4 832	4 718	4 528	4 147	3 997	3 930	3 800	3 690	3 570
Häktade	1 514	1 568	1 571	1 486	1 490	1 480	1 480	1 480	1 480
Övriga i häkte	82	69	73	70	78	80	80	80	80
Frivård	14 216	14 043	13 902	13 043	12 119	11 580	11 360	11 170	10 990
Totalt	20 644	20 398	20 074	18 746	17 684	17 070	16 720	16 420	16 120
Förändring i antal	-114	-246	-324	-1 328	-1 062	-614	-350	-300	-300
Förändring i procent	-1 %	-1 %	-2 %	-7 %	-6 %	-3 %	-2 %	-2 %	-2 %

Det prognostiserade utfallet för perioden 2015–2018 är avrundat till närmaste tiotal.

Nedan redovisas prognoser för de olika frivårdsdelarna. Som tidigare nämnts prognostiseras en minskning av antalet frivårdsklienter totalt om 9 procent. Den kategori klienter i frivården som förväntas minska mest är villkorligt frigivna med övervakning. De beräknas minska med cirka 500 klienter, vilket motsvarar 14 procent. Villkorlig dom med samhällstjänst prognostiseras ligga relativt konstant över prognosperioden. För de påföljder där medelantalet klienter är lågt, antas utvecklingen vara konstant över tid.³⁸

Tabell 22. Prognos över medelantalet klienter i olika frivårdspåföljder 2015–2018 samt faktiska värden för 2010–2014

Kategori	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Ren skyddstillsyn	5 324	5 369	5 335	4 911	4 637	4 540	4 540	4 540	4 540
Skyddstillsyn med kontraktsvård	1 500	1 402	1 229	1 110	1 072	970	960	950	940
Skyddstillsyn med samhällstjänst	1 697	1 721	1 721	1 672	1 513	1 340	1 240	1 170	1 120
Villkorligt frigivna	4 438	4 252	4 211	4 089	3 746	3 580	3 460	3 340	3 220
Villkorlig dom med samhällstjänst	693	814	919	843	754	740	750	750	760
IÖV	376	301	306	260	241	250	250	250	250
Utökad frigång	156	152	151	129	125	130	130	130	130
Halvvägshus	33	32	31	29	32	30	30	30	30
Totalt	14 216	14 043	13 902	13 043	12 119	11 580	11 360	11 160*	10 990
Förändring i antal	-54	-173	-141	-859	-924	-539	-220	-200	-170
Förändring i procent	0 %	-1 %	-1 %	-6 %	-7 %	-4 %	-2 %	-2 %	-2 %

Det prognostiserade utfallet för perioden 2015–2018 är avrundat till närmaste tiotal.

*Det summerade talet för frivård 2017 skiljer sig mot det för frivård i tabellen för medelantal klienter totalt. Detta beror på skillnader i avrundning.

Myndighetsspecifika påverkansfaktorer

Studier³⁹ visar att fångpopulationens storlek i stor utsträckning påverkas av externa faktorer, som kriminalpolitiska beslut. Besluten påverkar även fördelningen mellan olika typer av påföljder. Exempel på beslut över åren är bland annat införande och avskaffande av halvtidsfrigivning, förändringar i strafftid, införandet av intensivövervakning med elektronisk kontroll (IÖV), samhällstjänst och olika typer av utslussning från anstalt. Det som har stor betydelse för utvecklingen av klientvolymerna är snarare kriminalpolitiken än brottslighetens utveckling och demografiska faktorer.

³⁸ IÖV, utökad frigång, halvvägshus.

³⁹ Se Nilsson, A. och Flyghed, J. (2007) och von Hofer, H. (2003).

Ett antal utredningar har färdigställts, och under prognosperioden förväntas ett antal propositioner som i sin tur kan leda till en förändrad lagstiftning. Även förändringar i praxis i olika typer av brottmål kan inverka på volymerna och på förändringar mellan olika typer av påföljder. Det är problematiskt att i prognossammanhang förutsäga effekterna av framtida kriminalpolitiska beslut. Kriminalvården påverkar heller inte inflödet av antalet klienter till myndigheten, utan av strafflagstiftning och av tidigare led i rättskedjan. Det är produktionen av brottmål och dess påföljder som styr inflödet. Kriminalvården kan inom vissa gränser styra när en påföljd påbörjas, om den dömda befinner sig på fri fot.

När det gäller påverkansfaktorer är det främst dessa externa faktorer, med betydelse för volymen klienter i verksamheten, som skulle kunna ge anledning att justera de statistiska framskrivningarna. Analyserna av påverkansfaktorer har dock även inkluderat identifiering och värdering av interna faktorer. Bland annat kan de utökade möjligheterna till utslussning från verkställigheter av fängelsestraff innebära vissa förändringar i klientvolymerna.

Påverkan från rättskedjans tidigare led

I en tidigare del av rapporten framgick det att Kriminalvårdens inflöde totalt sett inte påverkats i någon större utsträckning av det ökade antalet avgjorda brottmål. Ökningen har till stora delar bestått av påföljder som inte direkt berört Kriminalvården. Däremot är frågan om Kriminalvården påverkas i större utsträckning av nedgången under de senaste åren.⁴⁰

Externa påverkansfaktorer

De externa påverkansfaktorer som bedöms kunna inverka på klientvolymerna i Kriminalvården under prognosperioden, är främst av kriminalpolitisk karaktär, såsom utredningar, propositioner, lagändringar och förändringar i praxis. För det stora flertalet av dessa faktorer är det svårt att i dagsläget bedöma deras specifika effekter i framtiden. Det är även möjligt att effekterna går i olika riktning och ibland tar ut varandra. Där det inte går att göra en säker bedömning kan det för Kriminalvården vara av vikt att även redovisa externa påverkansfaktorer. Om en faktor utvecklas på ett sätt som inte går att bedöma med bästa tillgängliga kunskap i dag, skulle det kunna få stora konsekvenser för den framtida utvecklingen och för Kriminalvården.

Förändringar i praxis

Kriminalvården kan konstatera att medelstrafftiden för narkotika var 455 dagar år 2011, och 322 dagar år 2014. Narkotikabrott genererar stora klientvolym för Kriminalvården, och förändringar i antalet domar och utdömda strafftider får märkbara konsekvenser. År 2011 dömdes 2 238 personer till fängelse för narkotikabrott, vilket motsvarar 2 827 fängelseår, och 2014 dömdes 2 207 personer till sammanlagt 1 976 fängelseår. En viss del av förändringen kan sannolikt förklaras av ändringar i praxis.⁴¹

I Sverige har vi tidigare kunnat utfärda skattetillägg och åtala personen för skattebrott gällande samma fall. År 2013 slog dock Högsta domstolen fast att sådant innebar att Sverige inte efterlevde förbudet mot dubbelbestraffning enligt Europadomstolen och att brottmål som prövats

⁴⁰ Läs mer i 2013 års rapport *Den framtida verksamhetsvolymen i rättskedjan. Centrala prognoser för perioden 2014–2017*, s. 57.

⁴¹ Se 2013 års rapport *Den framtida verksamhetsvolymen i rättskedjan. Centrala prognoser för perioden 2014–2017*, s. 58.

sedan 10 februari 2009 skulle granskas och eventuell resning begäras.⁴² Detta kan delvis påverka Kriminalvården såtillvida att pågående kriminalvårdspåföljd avbryts i väntan på ny prövning.⁴³

Internationalisering

Från och med den 1 april 2015 gäller nya regler som kommer att underlätta överföringen av klienter inom EU. Handläggningstiderna kommer att bli kortare, och på sikt kommer detta att frigöra platser i anstalt. Överföringar kommer även att gälla svenska medborgare som sitter i fängelser inom EU.⁴⁴ Det är dock troligt att färre kommer att återföras till Sverige än vad som är möjligt att överlämna från Sverige för verkställighet i andra länder. Förändringar av den här arten kan troligen komma att få genomslag under den senare delen av 2015, men kan kompliceras av rådande praktiska förutsättningar i samarbetsländerna, liksom av överklaganden av överföringsärenden. Hur många som till en början faktiskt kommer att överföras är i dag svårt att bedöma.⁴⁵

Utredningar av möjlig betydelse för Kriminalvården

Regeringen gav 2008 en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård och lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård samt lämna förslag till ny lagstiftning.⁴⁶ Psykiatrilagsutredningens betänkande⁴⁷ redovisades 2012. Antalet domslut med huvudpåföljden rättspsykiatrisk vård har varierat ganska kraftigt de senaste 10 åren, med ett genomsnitt på knappt 300 personer om året.⁴⁸ Sedan 1 juli 2008 får fängelse dömas ut även till personer med allvarlig psykisk störning, om synnerliga skäl finns. Utredningens förslag innebär att en ännu stor del av denna grupp i stället döms till fängelse. Konsekvensen blir då att antalet personer som behöver psykiatrisk tvångsvård under verkställigheten av ett fängelsestraff således ökar.

I december 2014 lade regeringen fram en proposition om straff lindring för den som medverkar till utredningen av den egna brottsligheten.⁴⁹ Detta är tänkt att ge förutsättningar för en mer effektiv brottsutredning och snabbare lagföring. Förslaget skulle innebära att den tilltalade som lämnar uppgifter av väsentlig betydelse för utredningen av brottet ska kunna få ett kortare straff än det som annars skulle ha utdömts. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 april 2015.

Det har lämnats minst två utredningar som förordar en skärpning av straffen. Om straffen förlängs för brott som ger stora klientvolymen i Kriminalvården, exempelvis narkotikabrott, våldsbrott samt tillgrepsbrott, kan det få stora konsekvenser. Det är svårt att bedöma dessa eventu-

⁴² De fall som blir aktuella för granskning och eventuell resning är de där någon påförts skattetillägg och därefter dömts för skattebrott.

⁴³ Detta torde dock inte röra sig om något stort antal. Se Ekobrottsmyndighetens Sammanställning av åtgärder med anledning av HD:s beslut gällande dubbelbestraffning.

<http://www.ekobrottsmyndigheten.se/Documents/Rapporter/Dubbelbestraffning-sammanst%c3%a4llning-%c3%a5tg%c3%a4rder.pdf> Hämtat 2015-01-20.

⁴⁴ Prop. 2014/15:29. *Erkännande och verkställighet av frihetsberövande påföljder inom Europeiska unionen.*

⁴⁵ Kriminalvården uppskattar att det inte rör sig om några större volymer som överförs.

⁴⁶ *Översyn av den psykiatriska tvångsvårdslagstiftningen*, dir. 2008:93.

⁴⁷ *Psykiatrin och lagen – tvångsvård, straffansvar och samhällsskydd*, SOU 2012:17.

⁴⁸ Under perioden 2004–2013 har antalet domslut med huvudpåföljd rättspsykiatrisk vård legat på 380 som högst (2004) och 219 som lägst (2012). Se Brottsförebyggande rådets rapport 2014:18, *Kriminalstatistik 2013*.

⁴⁹ Prop. 2014/15:37.

ella effekter i nuläget, eftersom Kriminalvården inte känner till förslagets slutgiltiga form, deras tänkta tillämpning i domstolarna eller när de skulle få effekt.

Narkotikastraffutredningen föreslår vissa ändringar för att åstadkomma en modern straffrättslig reglering för narkotikabrott som tydligt ger uttryck för en sträng, fast och konsekvent syn på all illegal hantering av narkotika.⁵⁰ Utredningen föreslog följande:

- Straffskalorna för grovt narkotikabrott och grov narkotikasmuggling, som nu är fängelse i lägst två och högst tio år, ska delas upp i ett grovt brott och ett synnerligen grovt brott.
- För grovt narkotikabrott eller grov narkotikasmuggling ska dömas till fängelse i lägst två och högst sju år.
- För narkotikabrott eller narkotikasmugglingsbrott som är att anse som synnerligen grovt ska dömas till fängelse i lägst sex och högst tio år.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2015. Även om utredningens förslag inte syftar till att generellt skärpa straffen för de grova narkotika- och narkotikasmugglingsbrotten kommer en följd att bli straffskärpning för de gärningar som innebär hantering av mycket stora mängder narkotika. Utredningens förslag antas inte leda till ett ökat antal dömda, däremot till längre strafftider för vissa dömda (utredningen antar att genomsnittsstraffet höjs med 2 år för 20 procent av de som döms). Införandet av den nya straffskalan för synnerligen grova narkotikabrott skulle kunna innebära en ökad prioritering av förebyggande och bekämpande av sådan brottslighet från övriga aktörer i rättsväsendet – något som potentiellt skulle kunna bryta den nedåtgående trend som gällt för antalet domar om narkotikabrott.

Utredningen angående straffskalorna för allvarliga våldsbrott⁵¹ syftar till höja minimistraffen för ett antal av de allvarliga våldsbrotten:

- Grovt olaga hot och grovt olaga tvång: fängelse i nio månader i stället för sex månader.
- Grov misshandel och grov utpressning: fängelse i ett år och sex månader i stället för ett år.
- Grovt rån och synnerligen grov misshandel: fängelse i fem år
- Dråp: fängelse i åtta år i stället för sex år.

Utredningen förutser att ett genomförande av förslagen bör kunna leda till längre strafftider och möjligen även fler fängelsestraff över sex månader, vilket även skulle leda till minskad möjlighet till verkställighet genom IÖV. Lagändringarna träder i kraft tidigast den 1 juli 2015 men det kan ta längre tid i avvaktan på eventuella ytterligare genomslag från den mer generella straffskärpningsreformen som trädde i kraft 2010 (Prop. 2009/10:147).

Bedrägerier är ett brott som ökar i omfattning.⁵² Egendomsskyddsutredningen har i sitt betänkande Stärkt straffrättsligt skydd för egendom⁵³ föreslagit införandet av ett särskilt brott – grovt fordringsbedrägeri – som innebär att systematiska fakturabedrägerier ska ha samma straffskala som grovt bedrägeri. Utredningen föreslår ytterligare ett nytt brott för identitetsstöld, identi-

⁵⁰ SOU 2014:43.

⁵¹ SOU 2014:18.

⁵² Se bl.a. Polisens och Åklagarmyndighetens prognoser.

⁵³ *Stärkt straffrättsligt skydd för egendom*, SOU 2013:85.

tetsintrång, med en straffskala på upp till två års fängelse. Det finns en risk att bedrägeribrott är svårutredda och därmed inte når Kriminalvården i någon högre utsträckning.⁵⁴ Det är svårt att förutsäga huruvida, och i så fall hur, en ändrad lagstiftning påverkar detta.

Interna påverkansfaktorer

Ett antal interna påverkansfaktorer som skulle kunna påverka klientvolymerna har identifierats och värderats. Några kan komma att till viss del påverka det teoretiska behovet av platser i anstalt och häkte. Det är främst användningen av olika utslussningsåtgärder som kan påverka antalet klienter i anstalt. Hanteringen av inställelser av dömda klienter som är på fri fot kan i viss mån också påverka. En annan, och kanske den viktigaste interna påverkansfaktorn, är minskade återfall. I Kriminalvårdens senaste återfallsstudie kännetecknas de högsta återfallen av klienter som var tidigare belastade av fängelsevistelse, dömda för tillgreppsbrott och frigivna från ett medellångt fängelsestraff. Av de klienter som var dömda med tillgreppsbrott som huvudbrott återföll i genomsnitt 55 procent i nya tillgreppsbrott. Av klienter med narkotikabrott som huvudbrott dömdes 40 procent för nya narkotikabrott.⁵⁵ Återintaget i anstalt har dock minskat något under början av 2000-talet, troligen på grund av en ökad användning av alternativ till fängelse, i form av kontraktsvård och skyddstillsyn.⁵⁶ Kriminalvården har därför valt att inte justera de statistiska framskrivningarna med anledning av de interna påverkansfaktorerna.

Platstillgången och interna regler kan påverka antalet verkställighetsfall, det vill säga klienter med lagakraftvunna domar som väntar i häkte för att placeras på anstalt. Tendensen under 2013 var att verkställighetsfallen låg på en lägre nivå än tidigare, och denna tendens har fortsatt 2014. I förra årets rapport anpassades antagandena om antalet verkställighetsfall i genomsnitt ner, från 200 till 125, över prognosperioden, samma antagande kvarstår i år. Sänkningen får vissa konsekvenser för beräkningen av det teoretiska behovet av antalet platser i anstalt och häkte. Antalet övriga i häkte som inte är häktade beräknas uppgå till i genomsnitt 80 klienter under prognosperioden.

Påverkansfaktorernas effekter sammantaget

Kriminalvården har svårt att i dag bedöma såväl när i tid som hur mycket påverkansfaktorerna kommer att påverka klienttillströmningen i olika kriminalvårdspåföljder. Kriminalvården kan heller inte avgöra om utredningarnas förslag i sin helhet kommer att godtas eller förkastas, eller vilka förslag i utredningarna som kommer att bli verklighet. Den sammanlagda bedömning Kriminalvården kan göra i dag är att om Påföljdsutredningen⁵⁷ genomförs, kommer detta troligtvis att leda till ett lägre behov av fängelseplatser, samtidigt som det behövs en förstärkning av frivården. Förvarsutredningen⁵⁸ kan komma att påverka Kriminalvården då en större andel av förvarstagna utlänningar blir kvar i Migrationsverkets förvar. Genomförs förslagen i utredningarna angående att skärpa straffen för grova våldsbrott och narkotikabrott kan det innebära ett

⁵⁴ Se Polisens avsnitt *Förändringar i utredningsarbetet* i denna rapport.

⁵⁵ Kriminalvården (2014) *Kriminalvårdens redovisning om återfall (KRÅ) Uppföljning t.o.m. 2010*, s.6 och s.39-40.

⁵⁶ Obs. att återfallsrapportering bygger på registerdata. Definitionen av återfall innebär att ett brott som klienten dömts för skall ha inträffat efter en starthändelse (frigivning eller påbörjad frivård). Återfallsuppgifter kan därför redovisas först en tid efter att händelserna inträffat och slutligt registrerats. Senaste KRÅ redovisar återfall till och med utgången av 2010.

⁵⁷ Läs mer i 2013 års rapport *Den framtida verksamhetsvolymen i rättskedjan. Centrala prognoser för perioden 2014–2017*, s. 59.

⁵⁸ Läs mer i 2013 års rapport *Den framtida verksamhetsvolymen i rättskedjan. Centrala prognoser för perioden 2014-2017*, s.58.

ökat behov av fängelseplatser. När i tiden, och hur dessa förslag kommer att tillämpas av domstolarna, är i dag osäkert.

Slutlig prognos

De slutliga prognoserna har utarbetats efter en analys av de statistiska framskrivningarna och de identifierade påverkansfaktorernas tänkbara betydelse, samt efter en analys av relationerna gentemot andra delar av rättskedjan, för att säkerställa att relationerna är rimliga. Kriminalvården har valt att inte justera bedömningen av de statistiska framskrivningarna. Det är alltför osäkert när, och i vilken omfattning, påverkansfaktorerna skulle kunna få konsekvenser.

Resursbehov med anledning av prognoserna – det teoretiska platsbehovet

Klientprognoserna får konsekvenser för Kriminalvårdens behov av lokaler i form av platser på anstalt och häkte. Behovet kan betraktas som teoretiskt, eftersom det dessutom finns andra faktorer som påverkar själva lokalbehovet, till exempel indelning i olika säkerhetsklasser, tillbyggnader, renoveringar och eventuella avvecklingar av befintliga lokaler. Behovet av platser utifrån prognosresultatet redovisas nedan. Beräkningarna bygger, likt tidigare år, på en genomsnittlig antagen beläggning om 90 procent i anstalt och 95 procent i häkte. Säsongsvariationer gör att beläggningen vissa tider under året är betydligt högre än de angivna procenttalen. Dessutom förutsätts att det i genomsnitt finns 125 klienter med lagakraftvunnen fängelse i häkte som väntar på anstaltsplacering under prognosperioden. Utöver de som är häktade förväntas i genomsnitt ytterligare 80 personer befinna sig i häkte. Nedan redovisas en tabell med ett teoretiskt platsbehov. Den bör användas med stor försiktighet, eftersom denna klientprognos innehåller en ovanligt stor osäkerhet.

Tabell 23. Platsbehov 2014–2018, grundat på klientprognoserna och en beläggning om 90 procent i anstalt och 95 procent i häkte

Kategori	2014	2015	2016	2017	2018
Häkte	1 780	1 770	1 770	1 770	1 770
Anstalt	4 304	4 230	4 090	3 960	3 830
Totalt	6 084	6 000	5 860	5 730	5 600

Det prognostiserade platsbehovet för perioden 2015–2018 är avrundat till närmaste tiotal.

UPPFÖLJNING AV TIDIGARE PROGNOSE

Utfallen 2010, 2011, 2012, 2013 och 2014 jämfört med prognoserna

Inledning

För att göra så rättvisande prognoser som möjligt är det angeläget att jämföra det faktiska utfallet med tidigare lagda prognoser, vilket ger en kunskap om hur prognoserna i praktiken har fungerat. Uppföljningen väcker viktiga frågor. Hur stora var avvikelserna mellan tidigare prognoser och faktiska utfall? Finns det någon tendens till systematiska över- eller underskattningar?

Tabellerna nedan redovisar prognosavvikelserna i procent. Jämförelsen mellan de olika verksamhetsvolymerna bör främst göras utifrån procenttalen, eftersom enheterna (volymerna) skiljer sig åt mellan myndigheterna. Det bör dock noteras att olika tidsserier är olika svåra att prognostisera, exempelvis beroende på hur de tidigare har varierat. En tidsserie som ändras mycket från år till år är svårare att prognostisera än en tidsserie som varierar i liten grad runt en nivå eller trend (ökning- eller minskningstakt). De olika volymerna som presenteras i tabellerna nedan har varierat i olika hög grad, vilket också påverkat prognosavvikelserna. Naturligtvis påverkar också valet av statistisk modell prognosavvikelserna. Ytterligare en faktor är valet att manuellt justera eller inte justera den statistiska prognosen utifrån expertkunskap. I de flesta fall har man valt att inte justera utifrån expertkunskap. I tabellerna nedan redovisas enbart de slutliga prognoserna, det vill säga inklusive bedömnings- och relationsmässiga justeringar.

I förra rapporten inkluderades Ekobrottsmyndigheten i prognossamarbetet, vilket gör att även deras prognoser kan följas upp i årets rapport.

Nedan redovisas respektive myndighets prognoser från 2010, 2011, 2012, 2013 och 2014 års rapporter⁵⁹, som sedan jämförs med de faktiska utfallen. I slutet kommenteras prognosavvikelserna.

Polisen

I tabell 24, nästa sida, jämförs prognoserna med det faktiska utfallet vad gäller inkomna ärenden. Prognoserna indikerar inte någon generell över- eller underskattning. De ettåriga prognoserna avvek med +5,6 procent, -0,8 procent, +1,9 procent, +0,7 procent respektive -2,7 procent i respektive rapport 2010–2014, jämfört med utfallet.

⁵⁹ Prognoserna i den första prognosrapporten (2009) finns inte med i tabellerna, eftersom tillvägagångssättet det första året skiljer sig från hur arbetet sedan har bedrivits.

Tabell 24. Uppföljning av tidigare prognoser över inkomna ärenden⁶⁰

	2010	2011	2012	2013	2014
Prognosrapport 2010	1 273 850	1 303 300	1 334 100	1 366 100	
Utfall	1 206 353	1 235 202	1 215 548	1 210 808	
Över-/underskattning	+5,6 %	+5,5 %	+9,8 %	+12,8 %	
Prognosrapport 2011		1 225 700	1 229 800	1 232 800	1 235 700
Utfall		1 235 202	1 215 548	1 210 808	1 232 071
Över-/underskattning		-0,8 %	+1,2 %	+1,8 %	+0,3 %
Prognosrapport 2012			1 238 500	1 247 200	1 255 600
Utfall			1 215 548	1 210 808	1 232 071
Över-/underskattning			+1,9 %	+3,0 %	+1,9 %
Prognosrapport 2013				1 219 500	1 227 800
Utfall				1 210 808	1 232 071
Över-/underskattning				+0,7 %	-0,3 %
Prognosrapport 2014					1 199 900
Utfall					1 232 705*
Över-/underskattning					-2,7 %

*I prognosrapport 2014 valde man att exkludera brottskod 9001, vilket skiljer sig från tidigare rapporter, där brottskoden är inkluderad. I prognosrapport 2014 mäts volymerna alltså på ett något annorlunda sätt, jämfört med tidigare rapporter. Detta gör att utfallssiffrorna för år 2014 skiljer sig åt i tabellen ovan.

I tabell 25 nedan jämförs prognoserna med det faktiska utfallet vad gäller ärenden redovisade till åklagare. Prognoserna överskattade utvecklingen i samtliga rapporter⁶¹, men den ettåriga prognosen i förra årets rapport var någorlunda nära det faktiska utfallet. De ettåriga prognoserna avvek med -0,4 procent, +2,6 procent, +7,9 procent, +14,9 procent respektive +2,7 procent i respektive rapport 2010–2014 jämfört med utfallet.

Tabell 25. Uppföljning av tidigare prognoser över ärenden redovisade till åklagare²

	2010	2011	2012	2013	2014
Prognosrapport 2010	212 400	219 380	227 140	235 910	
Utfall	213 239	208 477	195 053	174 231	
Över-/underskattning	-0,4 %	+5,2 %	+16,5%	+35,4%	
Prognosrapport 2011		213 900	218 100	222 100	226 300
Utfall		208 477	195 053	174 231	169 229
Över-/underskattning		+2,6 %	+11,8%	+27,5%	+33,7%
Prognosrapport 2012			210 400	212 600	212 600
Utfall			195 053	174 231	169 229
Över-/underskattning			+7,9 %	+22,0%	+25,6%
Prognosrapport 2013				200 200	200 600
Utfall				174 231	169 229
Över-/underskattning				+14,9%	+18,5%
Prognosrapport 2014					171 100
Utfall					166 528*
Över-/underskattning					+2,7 %

*I prognosrapport 2014 valde man att exkludera brottskod 9001, vilket skiljer sig från tidigare rapporter, där brottskoden är inkluderad. I prognosrapport 2014 mäts volymerna alltså på ett något annorlunda sätt, jämfört med tidigare rapporter. Detta gör att utfallssiffrorna för år 2014 skiljer sig åt i tabellen ovan.

⁶⁰ I årets rapport har, som visas i Polisens kapitel, brottskoderna 3006 och 3161 exkluderas från totalvolymen. De två brottskoderna ingick dock i tidigare års rapporter. Detta gör att utfallen i analysen är i underkant, men att det inte påverkar de övergripande resultaten och bara i mycket marginell utsträckning påverkar de specifika prognosavvikelsena i tabellen.

⁶¹ Om man bortser från ettårsprognosen i prognosrapport 2010.

Åklagarmyndigheten

I tabell 26 jämförs prognoserna med det faktiska utfallet vad gäller inkomna brottsmisstankar. Prognoserna överskattade utvecklingen i samtliga rapporter, men den ettåriga prognosen i förra årets rapport var lägre än det faktiska utfallet. De ettåriga prognoserna avvek med +0,2 procent, +4,1 procent, +8,9 procent, +7,7 procent respektive -2,0 procent i respektive rapport 2010–2014, jämfört med utfallet.

Tabell 26. Uppföljning av tidigare prognoser över inkomna brottsmisstankar

	2010	2011	2012	2013	2014
Prognosrapport 2010	522 480	543 312	564 984	588 756	
Utfall	521 476	523 773	495 766	460 748	
Över-/underskattning	+0,2 %	+3,7 %	+14,0 %	+27,8 %	
Prognosrapport 2011		545 160	561 120	577 080	593 040
Utfall		523 773	495 766	460 748	467 610
Över-/underskattning		+4,1 %	+13,2 %	+25,2 %	+26,8 %
Prognosrapport 2012			540 120	546 000	556 920
Utfall			495 766	460 748	467 610
Över-/underskattning			+8,9 %	+18,5 %	+19,1 %
Prognosrapport 2013				496 000	496 000
Utfall				460 748	467 610
Över-/underskattning				+7,7 %	+6,1 %
Prognosrapport 2014					458 100
Utfall					467 610
Över-/underskattning					-2,0 %

* I och med byte av datalager var det nödvändigt att länka samman de olika datalagren. Utfallssiffran är från det nya datalagret. Prognosvärdena har räknats om för att kunna presentera över-/underskattningar. Dessa prognosavvikelser är alltså något mer osäkra än andra avvikelser. Prognoserna i prognosrapport 2012 och 2013 är inte omräknade, eftersom det nya datalagret användes till prognoserna.

I tabell 27 jämförs prognoserna med det faktiska utfallet vad gäller brottsmisstankar med åtalsbeslut. Prognoserna överskattade utvecklingen i samtliga rapporter, möjligen med undantag för 2010 års rapport, där prognosen underskattade utvecklingen de första två åren, men överskattade utvecklingen de sista två åren. De ettåriga prognoserna avvek med 5,0 procent, +0,8 procent, +9,7 procent, +11,1 procent respektive +5,9 procent i respektive rapport 2010–2014, jämfört med utfallet.

Tabell 27. Uppföljning av tidigare prognoser över brottsmisstankar med åtalsbeslut

	2010	2011	2012	2013	2014
Prognosrapport 2010	202 878	209 202	216 138	223 278	
Utfall	213 590	218 552	195 212	180 996	
Över-/underskattning	-5,0 %	-4,3 %	+10,7 %	+23,4 %	
Prognosrapport 2011		220 320	226 440	233 580	239 700
Utfall		218 552	195 212	180 996	171 597
Över-/underskattning		+0,8 %	+16,0 %	+29,1 %	+39,7 %
Prognosrapport 2012			214 200	219 300	222 360
Utfall			195 212	180 996	171 597
Över-/underskattning			+9,7 %	+21,2 %	+29,6 %
Prognosrapport 2013				201 000	201 000
Utfall				180 996	171 597
Över-/underskattning				+11,1 %	+17,1 %
Prognosrapport 2014					181 800
Utfall					171 597
Över-/underskattning					+5,9 %

* I och med byte av datalager var det nödvändigt att länka samman de olika datalagren. Utfallssiffran är från nya datalagret. Prognosvärdena har räknats om för att kunna presentera över-/underskattningar. Dessa prognosavvikelser är alltså något mer osäkra än andra avvikelser. Prognoserna i prognosrapport 2012 och 2013 är inte omräknade, eftersom det nya datalagret användes till prognoserna.

Ekobrottsmyndigheten

I tabell 28 jämförs prognoserna med det faktiska utfallet vad gäller ekobrottsmisstankar med åtalsbeslut. I förra rapporten inkluderades Ekobrottsmyndigheten, vilket gör att bara den senaste prognosrapporten kan redovisas. Den ettåriga prognosen avvek med +8,4 procent jämfört med utfallet.

Tabell 28. Uppföljning av tidigare prognoser över inkomna ekobrottsärenden

	2010	2011	2012	2013	2014
Prognosrapport 2014					6 040
Utfall					5 573
Över-/underskattning					+8,4 %

I tabell 29 jämförs prognoserna med det faktiska utfallet vad gäller ekobrottsmisstankar med åtalsbeslut. Den ettåriga prognosen i den senaste rapporten avvek med -50,6 procent jämfört med utfallet. Anledning till detta är ett extremvärde som inträffade i mars 2014, ett utpressningsärende som innehöll 9 031 brottsmisstankar med åtalsbeslut. Räknas detta ärende bort blir utfallet 7 312 brottsmisstankar med åtalsbeslut, vilket istället ger en överskattning på +10,4 procent (eller 761 brottsmisstankar med åtalsbeslut).

Tabell 29. Uppföljning av tidigare prognoser över ekobrottsmisstankar med åtalsbeslut

	2010	2011	2012	2013	2014
Prognosrapport 2014					8 073
Utfall					16 343
Över-/underskattning					-50,6 %

Sveriges Domstolar

I tabell 30 jämförs prognoserna med det faktiska utfallet vad gäller inkomna brottmål. Prognoserna överskattade utvecklingen i samtliga rapporter, med undantag för ettårsprognosen i 2010 års rapport. De ettåriga prognoserna avvek med -3,9 procent, +5,7 procent, +5,0 procent, +5,2 procent respektive +2,7 procent i respektive rapport 2010–2014, jämfört med utfallet.

Tabell 30. Uppföljning av tidigare prognoser över inkomna brottmål

	2010	2011	2012	2013	2014
Prognosrapport 2010	88 800	92 300	96 300	100 500	
Utfall	92 438	90 894	89 804	85 543	
Över-/underskattning	-3,9 %	+1,5 %	+7,2 %	+17,5 %	
Prognosrapport 2011		96 100	99 900	103 900	108 000
Utfall		90 894	89 804	85 543	83 699
Över-/underskattning		+5,7 %	+11,2 %	+21,5 %	+29,0 %
Prognosrapport 2012			94 300	97 400	100 500
Utfall			89 804	85 543	83 699
Över-/underskattning			+5,0 %	+13,9 %	+20,1 %
Prognosrapport 2013				90 000	90 000
Utfall				85 543	83 699
Över-/underskattning				+5,2 %	+7,5 %
Prognosrapport 2014					86 000
Utfall					83 699
Över-/underskattning					+2,7 %

I tabell 31, nästa sida, jämförs prognoserna över avgjorda brottmål med det faktiska utfallet. Prognoserna överskattade utvecklingen i samtliga rapporter, med undantag för ett- och tvåårsprognoserna i 2010 års rapport. De ettåriga prognoserna avvek med -2,3 procent, +1,6 procent, +5,4 procent, +4,6 procent respektive +3,1 procent i respektive rapport 2010–2014, jämfört med utfallet.

Tabell 31. Uppföljning av tidigare prognoser över avgjorda brottmål

	2010	2011	2012	2013	2014
Prognosrapport 2010	88 700	92 500	96 500	101 200	
Utfall	90 793	92 780	90 360	86 083	
Över-/underskattning	-2,3 %	-0,3 %	+6,8 %	+17,6 %	
Prognosrapport 2011		94 300	98 100	102 000	106 200
Utfall		92 780	90 360	86 083	83 887
Över-/underskattning		+1,6 %	+8,6 %	+18,5 %	+26,6 %
Prognosrapport 2012			95 200	97 800	100 400
Utfall			90 360	86 083	83 887
Över-/underskattning			+5,4 %	+13,6 %	+19,7 %
Prognosrapport 2013				90 000	90 000
Utfall				86 083	83 887
Över-/underskattning				+4,6 %	+7,3 %
Prognosrapport 2014					86 500
Utfall					83 887
Över-/underskattning					+3,1 %

Kriminalvården

I tabell 32 jämförs prognoserna över medelantalet häktade med det faktiska utfallet. Prognoserna över- eller underskattade inte utvecklingen på ett eller två års sikt. Samtliga prognoser på tre och fyra års sikt överskattade utvecklingen. De ettåriga prognoserna avvek med -1,2 procent, -1,1 procent, -0,1 procent, +4,3 procent respektive +1,3 procent i respektive rapport 2010–2014, jämfört med utfallet.

Tabell 32. Uppföljning av tidigare prognoser över medelantalet häktade

	2010	2011	2012	2013	2014
Prognosrapport 2010	1 495	1 560	1 630	1 720	
Utfall	1 514	1 568	1 571	1 486	
Över-/underskattning	-1,2 %	-0,5 %	+3,7 %	+15,8 %	
Prognosrapport 2011		1 550	1 575	1 625	1 650
Utfall		1 568	1 571	1 486	1 490
Över-/underskattning		-1,1 %	+0,2 %	+9,4 %	+10,7 %
Prognosrapport 2012			1 570	1 600	1 630
Utfall			1 571	1 486	1 490
Över-/underskattning			-0,1 %	+7,7 %	+9,4 %
Prognosrapport 2013				1 550	1 570
Utfall				1 486	1 490
Över-/underskattning				+4,3 %	+5,4 %
Prognosrapport 2014					1 510
Utfall					1 490
Över-/underskattning					+1,3 %

I tabell 33, nästa sida, jämförs prognoserna över medelantalet fängelsedömda med det faktiska utfallet. Prognoserna överskattade utvecklingen i samtliga rapporter, med undantag för ettårsprognosen i den senaste rapporten, där prognosen underskattade utvecklingen. De ettåriga prognoserna avvek med +3,1 procent, +3,9 procent, +3,4 procent, +4,2 procent, +3,2 procent i respektive rapport 2010–2014, jämfört med utfallet.

Tabell 33. Uppföljning av tidigare prognoser över medelantalet fängelsedömda

	2010	2011	2012	2013	2014
Prognosrapport 2010	4 980	5 190	5 425	5 725	
Utfall	4 832	4 718	4 528	4 147	
Över-/underskattning	+3,1 %	+10,0 %	+19,8 %	+38,0 %	
Prognosrapport 2011		4 900	4 950	5 000	5 100
Utfall		4 718	4 528	4 147	3 997
Över-/underskattning		+3,9 %	+9,3 %	+20,6 %	+27,6 %
Prognosrapport 2012			4 680	4 640	4 590
Utfall			4 528	4 147	3 997
Över-/underskattning			+3,4 %	+11,9 %	+14,8 %
Prognosrapport 2013				4 320	4 210
Utfall				4 147	3 997
Över-/underskattning				+4,2 %	+5,3 %
Prognosrapport 2014					3 870
Utfall					3 997
Över-/underskattning					-3,2 %

I tabell 34 jämförs prognoserna över medelantalet i frivård med det faktiska utfallet. I samtliga rapporter överskattades medelantalet i frivård. De ettåriga prognoserna avvek med +3,6 procent, +4,1 procent, +1,8 procent, +4,1 procent respektive +5,1 procent i respektive rapport 2010–2014, jämfört med utfallet.

Tabell 34. Uppföljning av tidigare prognoser över medelantalet klienter i frivård totalt

	2010	2011	2012	2013	2014
Prognosrapport 2010	14 725	15 125	15 525	15 825	
Utfall	14 216	14 043	13 902	13 043	
Över-/underskattning	+3,6 %	+7,7 %	+11,7 %	+21,3 %	
Prognosrapport 2011		14 625	14 650	15 050	15 175
Utfall		14 043	13 902	13 043	12 119
Över-/underskattning		+4,1 %	+5,4 %	+15,4 %	+25,2 %
Prognosrapport 2012			14 150	14 290	14 350
Utfall			13 902	13 043	12 119
Över-/underskattning			+1,8 %	+9,6 %	+18,4 %
Prognosrapport 2013				13 580	13 530
Utfall				13 043	12 119
Över-/underskattning				+4,1 %	+11,6 %
Prognosrapport 2014					12 740
Utfall					12 119
Över-/underskattning					+5,1 %

Avslutande kommentarer

Den övergripande bilden är att det verkliga utfallet har varit lägre än vad prognoserna indikerat. Prognoserna har alltså i samtliga rapporter satts högre än utfallet visat sig vara, även om enskilda prognoser predicerat utvecklingen bättre. En bidragande orsak till överskattningarna är att den uppåtgående trenden för polisens utflöde, ärenden redovisade till åklagare, bröts 2009, varefter den började minska. Trendbrottet påverkade inte bara polisens prognoser, utan även flödet i rättskedjan. Åklagarmyndigheten och Domstolsverket har fått ett minskat inflöde, vilket gjort att deras utflöde också har minskat. Trendbrottet identifierades inte innan det inträffade, vilket sällan sker. Prognoserna i senare års rapporter lades högre än utfallet, vilket i alla fall till viss del har att göra med att det varit svårt att i närtid avgöra om de senaste årens volymer är en tillfällig avvikelse från en uppåtgående trend eller en varaktig övergång till minskande volymer.

Kriminalvårdens medelantal i häkte, frivård och anstalt har troligtvis inte påverkats av trendbrottet på samma sätt, eftersom kopplingen till tidigare led inte är lika stark. Kriminalvårdens

volymen påverkas istället av andra kriminalpolitiska faktorer, som exempelvis strafftid, lagstiftning och frigivningspraxis, samt andra faktorer, såsom domstolspraxis. Dessa faktorer, som inte återfinns i återkommande mönster i tidsserier, gör det svårt att predicera framtida klientantal.

Om man jämför ettårsprognoser och samtliga verksamhetsvolymen (exklusive Ekobrottsmyndigheten) kan man se att överskattningarna i 2014 års rapport var lägre än i 2011, 2012 och 2013 års rapporter, där överskattningarna var som högst. Vidare är det tydligt att prognosavvikelse ökar med tiden. Ju längre in i framtiden man prognosticerar, desto större osäkerhet och därmed större prognosavvikelse. I vissa fall har även tre- och fyraåriga prognoser prickat någorlunda rätt, som till exempel medelantal häktade. Men det vanligaste har varit att de treåriga prognoserna avviker från utfallet med cirka 10–15 procent. Motsvarande siffra för de fyraåriga prognoserna är cirka 15–25 procent. Dessa siffror påverkas naturligtvis av trendbrottet 2009, som drar upp prognosavvikelse. Om man är intresserad av långsiktig utveckling (tre eller fyra år) är det viktigt att beakta osäkerhetsintervallen, som ger en indikation om hur osäkra prognoserna är.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att prognoserna överskattat volymerna i rättsväsendet, vilket till viss del kan förklaras med att ett trendbrott i ärenden redovisade till åklagare inträffade under 2009.

KÄLLFÖRTECKNING

Andersson, Göran, Jorner, Ulf och Ågren, Anders (2007). *Regressions- och tidsserieanalys*. Lund: Studentlitteratur AB.

Andersson, J. och Nordh, M. (2014). *Satsningen mot livsstilskriminellas brottslighet, Genomslag i polisorganisationen*. Rapport 2014:2. Rikspolisstyrelsen.

Balvig, F., Holmberg, L. och Højlund Nielsen, M. P. (2011). *Verdens bedste politi. Politireformen i Danmark 2007–2011*. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

Brottsförebyggande rådet, Rikspolisstyrelsen, Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Domstolsverket, Kriminalvården (2013). *Den framtida verksamhetsvolymen i rättskedjan. Centrala prognoser för perioden 2014–2017*. Norrköping: Kriminalvården.

Brottsförebyggande rådet (2013). *Satsningen på fler poliser. Vad har den lett till?* Rapport 2013:12. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet (2014). *Varför gav fler poliser inte ökad personupplärning? Slutrapport i uppdraget "Satsningen på fler poliser"*. Rapport 2014:17. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet (2014). *Kriminalstatistik 2013*. Rapport 2014:18. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Dir. 2012:129. *Ombildning av polisen till en sammanhållen myndighet*. Stockholm: Justitiedepartementet.

Ekobrottsmyndigheten (2015). *Dubbelbestraffning – åtgärder vid Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten med anledning av två beslut från Högsta domstolen*. Sammanställning av åtgärder med anledning av HD:s beslut gällande dubbelbestraffning. Publicerat 2015-01-14 på Ekobrottsmyndighetens webbplats: <http://www.ekobrottsmyndigheten.se/Documents/Rapporter/Dubbelbestraffning-sammanst%c3%a4llning-%c3%a5tg%c3%a4rder.pdf>. Hämtat 2015-01-20.

England riots: Maps and timeline. Publicerat 2011-08-15 på BBC:s webbplats: <http://www.bbc.co.uk/news/uk-14436499>. Hämtat 2015-01-13.

Genomförandekommittén för nya Polismyndigheten (2013). *Bakgrund*. . Publicerat 2013-03-20 på Polissamordningens webbplats: <http://www.polissamordningen.se/filer/Arbetsmateriamalochbeslut/Bakgrundsinformation/Polissamordning-en%20Historisk%20tillbakablick/Bakgrund%202013-03-20.pdf>. Hämtat 2014-12-19.

Hyndman, R. J. (2013). *The difference between prediction intervals and confidence intervals*. Publicerat 2013-03-13 på webbplatsen: <http://robjhyndman.com/hyndsight/intervals/>. Hämtat 2015-01-25.

Inbjudan till workshop om fängelseprognoser. Publicerat 2014 på EuroPris webbplats: <http://www.europris.org/forecasting%20workshop/>. Hämtat 2015-01-23.

Kriminalvårdens utvecklingsenhet (2014). *Kriminalvårdens redovisning om återfall. Uppföljning t.o.m. 2010*. Norrköping: Kriminalvården.

Makridakis, Spyros G., Wheelwright, Steven C. och Hyndman, Rob J. (1998). *Forecasting: Methods and applications*. John Wiley & Sons.

Nilsson, A. och Flyghed, J. (2007). Samhällsutveckling och marginalisering. Exempler vräkta och fångar. I: Nilsson, A. (red.); *Brott i välfärden. Om brottslighet, utsatthet och kriminalpolitik. Festskrift till Henrik Tham*, s. 289. Stockholm: Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet.

Polisen (1996); *Polisväsendets årsredovisning 1995/1996*. Rikspolisstyrelsen.

Proposition 2014/15:29. *Erkännande och verkställighet av frihetsberövande påföljder inom Europeiska unionen*.

Proposition 2014/15:37. *Strafflinndring vid medverkan till utredning av egen brottslighet*.

SOU 2012:13. *En sammanhållen svensk polis*. Betänkande av Polisorganisationskommittén. Stockholm: Fritzes.

SOU 2012:34. *Nya påföljder*. Betänkande av Påföljdsutredningen. Stockholm: Fritzes.

SOU 2013:17. *Brottmålsprocessen*. Betänkande av Straffprocessutredningen. Stockholm: Fritzes.

SOU 2013:49. *Nämndemannauppdraget – breddad rekrytering och kvalificerad medverkan*. Betänkande av Nämndemannautredningen. Stockholm: Fritzes.

SOU 2013:85. *Stärkt straffrättsligt skydd för egendom*. Betänkande av Egendomsskyddsutredningen. Stockholm: Fritzes.

SOU 2014:18. *Straffskalorna för allvarliga våldsbrott*. Betänkande av Utredningen om skärpta straff för allvarliga våldsbrott. Stockholm: Fritzes.

SOU 2014:43. *Synnerligen grova narkotikabrott*. Betänkande av Narkotikastraffutredningen. Stockholm: Fritzes.

Statistikcentralen, Finland (2014). *Antalet avgjorda brottmål vid tingsrätterna minskade ytterligare*. Publicerat 2014-10-06 på webbplatsen: http://www.stat.fi/til/koikrr/2013/koikrr_2013_2014-06-10_tie_001_sv.html. Hämtat 2014-11-19.

von Hofer, Hanns (2003). Prison Populations as Political Constructs: the Case of Finland, Holland and Sweden. I: *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, volym 4, nr 1, s. 21–38.

Wahlin, Karl (2008). *Roadmap for Trend Detection and Assessment of Data Quality*. Linköping Studies in Statistics No. 10, Linköping Studies in Arts and Science No. 454, Linköping University, Department of Computer and Information Science.

BILAGA 1: POLISENS INDELNING I 10 BROTTSKATEGORIER

Våldsbrott

I brottskategorin ingår bland annat

- *misshandel* enligt 3 kap. 5–6 § BrB
- *våldtäkt* enligt 6 kap. 1, 4 § BrB
- *olaga hot* enligt 4 kap. 5 § BrB
- *rån mot privatperson* enligt 8 kap. 5, 6 § BrB
- *grov kvinnofridskränkning* enligt 4 kap. 4a § BrB.

Övriga brott mot person

Brottskategorin består bland annat av brottstyperna

- *ofredande* enligt 4 kap. 7 § BrB
- *ärekränkingsbrott* enligt 5 kap. BrB
- *hemfridsbrott (olaga intrång)* enligt 4 kap. 6 § BrB
- *dataintrång* enligt 4 kap. 9c § BrB
- *sexuellt tvång/övergrepp/ofredande* enligt 6 kap. BrB (ej våldtäkt)
- *vållande till annans död* enligt 3 kap. 7, 10 § BrB
- *vållande till kroppsskada eller sjukdom* enligt 3 kap. 8, 10 § BrB
- *människohandel* enligt 4 kap. 1a § BrB.

Skadegörelsebrott

Brottskategorin består av

- *skadegörelsebrott* enligt 12 kap BrB.

Tillgreppsbrott (exkl. i butik)

Brottskategorin består av

- *tillgreppsbrott* enligt 8 kap. BrB, exklusive rån och tillgrepp i butik, varuhus o.d.

Narkotikabrott

I brottskategorin ingår bland annat brottstyperna

- *innehav och bruk av narkotika samt överlåtelse* enligt narkotikastrafflagen (1968:64)
- *dopningsbrott* enligt lag (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel.

Trafikbrott

I trafikbrott ingår

- *brott mot trafikbrottslagen* (1951:649)
- *brott mot sjölagen* (1994:1009), 20 kap.
- *vållande till annans död i samband med trafikolycka*, enligt 3 kap. 7 § BrB och övrig trafiklagstiftning.

De vanligast förekommande brottstyperna i trafikbrottslagen är *olovlig körning/grov olovlig körning, rattfylleri/grovt rattfylleri och rattfylleri under påverkan av narkotika*.

I övrigt är de största brottstyperna brott mot hastighetsbestämmelserna, beteendebrott och brott mot brukande av oregistrerat, avställt, oskattat, körförbudsbelagt fordon.

Brottskod 3006 och 3161 har tagits bort, eftersom det nu registreras många händelser som ej är brott under dessa. Dessutom har brottskod 9001 lagts till, eftersom den nu innehåller mest trafikbrott.

Tillgrepp i butik

I brottskategorin ingår brottstypen

- *stöld, snatteri utan inbrott från butik, varuhus, kommersiell utställningslokal*, enligt 8 kap, 1, 2, 4 § BrB.

Bedrägeribrott m.m.

Brottskategorin består av

- brott enligt 9 kap. BrB – Bedrägeri och annan oredlighet
- brott mot bidragsbrottslagen (2007:612).

Övriga BrB-brott

Brottskategorin består av ett antal kapitel i brottsbalken. Det mest tongivande är

- 10 kap. BrB – Förskingring och annan trolöshet.

Övriga specialstraffrättsliga brott

I brottskategorin ingår brott mot specialstraffrätten (exklusive trafikbrottslagen och narkotikabrottslagen), såsom

- brott mot alkohollagen (2010:1622)
- brott mot vapenlagen (1996:67)
- brott mot knivlagen (1988:254).

BILAGA 2: METODBILAGA

Prognosernas framtagning

Prognoserna tas fram under hösten och uppdateras sedan efter årsskiftet. Så här ser tillvägagångssättet ut:

1. Under hösten görs preliminära statistiska prognoser utifrån analys och modellering av tidsserier.
2. Relationerna mellan de olika prognoserna studeras och jämförs med de historiska relationerna. I de fall relationerna bedöms som orimliga övervägs justering av en eller flera prognoser.
3. Kvalitativa påverkansfaktorer identifieras och bedöms. I enskilda fall leder det till att någon prognos justeras.
4. Efter årsskiftet uppdateras prognoserna utifrån aktuell månadsstatistik och publicerade årsdata. En slutlig prognos fastställs.

Datamaterial

Polisen använder årsdata från 2004 respektive 2008, för att konstruera modeller. Åklagarmyndigheten använder detaljerad statistik med information från och med 2008, vilket var året då ett nytt datalager togs i drift. Ekobrottsmyndigheten använder månadsdata från och med 2008. Domstolsverket använder månadsstatistik från och med 2000. Kriminalvården använder sig av månadsstatistik från och med 1996, och i vissa fall används en kortare tidsperiod.

För att utöka den statistiska verktygslådan är det eftersträvansvärt att ha så långa tidsserier som möjligt, förutsatt att de håller någorlunda god kvalitet. Det som har använts är därför i hög grad de längsta tidsserier som finns tillgängliga för de valda verksamhetsvolymerna. I vissa fall kan det dock vara lämpligt att använda kortare tidsserier, till exempel när något speciellt har inträffat, som ett trendbrott. Längden och kvaliteten på tidsserierna påverkar också vilka statistiska modeller som används. Enkla modeller är att föredra när tidsserierna är korta. Om serierna sträcker sig långt tillbaka i tiden (flera decennier), alternativt finns på kvartals- eller månadsnivå och bedöms hålla god kvalitet, kan mer avancerade modeller användas.

Hur en statistisk modell identifieras

För att välja modell analyseras först respektive tidsserie visuellt. Trender och eventuella trendbrott diskuteras. Om det finns misstänkta *outliers*, det vill säga extremvärden, diskuteras orsakerna till dessa och de behandlas på lämpligt sätt. Ofta görs en bedömning av rimligheten i prognoserna i detta läge, utifrån förväntad inverkan från bedömningsfaktorer och relationer till tidigare led i rättskedjan. Därefter beräknas modellanpassningsmått, som beskriver hur väl modellerna anpassar sig på det kända datamaterialet. Vilket mått som används varierar mellan myndigheterna.

Åklagarmyndigheten använder en beräkningsmodell som är annorlunda jämfört med övriga prognosmodeller i rapporten, vilket har inneburit att ett annat tillvägagångssätt tillämpats.

Nedan presenteras de olika modellanpassningsmått som används (R^2 , MAPE och AIC) samt hur man kan resonera kring residualdiagnostik.

Förklaringsgrad (R^2)

Förklaringsgraden (R^2) mäter hur stor del av det historiska datamaterialet som kan förklaras av den statistiska modellen. R^2 beräknas som andelen förklarad varians av den totala variansen.

Ett extremfall är när $R^2 = 0$. Då förklaras inget av det historiska datamaterialet av modellen. Ett annat extremfall är när $R^2 = 1$. Då förklaras hela datamaterialet av modellen.

Procentuell medelabsolutavvikelse (MAPE)

Procentuell medelabsolutavvikelse (MAPE) är den procentuella medelavvikelsen mätt i absolutvärden. Avvikelsemättet är, liksom R^2 , ett relativt mått. MAPE är alltså oberoende av datamaterialets nivå. Dessutom är det angivet i absoluta tal, vilket innebär att alla tal, även de negativa, räknas som positiva. På så sätt tar måttet inte hänsyn till om modellen över- eller underskattar, utan undersöker endast storleken på de genomsnittliga avvikelserna.

$$\text{MAPE} = 100 * |(F_t - Y_t)/Y_t|$$

där F_t är modellvärdet och Y_t är det verkliga värdet.

Akaike's informationskriterium (AIC)

Akaike's informationskriterium (AIC) är ett mått som ofta används vid ARIMA-modellering. Till skillnad från R^2 bestraffar måttet om antalet variabler i modellen ökar. Om modellens komplexitet ökar (fler variabler) beaktar måttet detta genom att öka den uppmätta prognosavvikelsen.

$$\text{AIC} = -2 * \log(L) + 2 * m$$

där L = Likelihoodfunktionen

$m = p + q + P + Q$ (dvs. antalet variabler vid ARIMA-modellering)

Residualdiagnostik

I de fall där någorlunda *avancerade* prognosmodeller använts, och någorlunda stort datamaterial använts, kontrolleras residualerna utifrån följande checklista:

1. Om residualernas medelvärde är konstant (residualerna ökar eller minskar inte med tiden).
2. Om residualerna är oberoende av varandra (ingen autokorrelation⁶² mellan residualerna).
3. Om residualernas varians är konstant (residualernas varians ökar eller minskar inte med tiden)
4. Om residualerna är normalfördelade.

Om möjligt, identifieras modeller där alla fyra punkterna uppfyllts, men viktigast är att residualerna är oberoende och medelvärdet är nära noll. Residualerna bör vara relativt konstanta över tid, det vill säga varken öka eller minska med tiden. Utöver detta är det bra om residualerna är normalfördelade och varierar ungefär lika mycket under hela tidsperioden, vilket gör att prediktionsintervallen blir korrektare.

⁶² Autokorrelation definieras som graden av linjärt beroende mellan två värden på tidsavstånd s i tidsserien.

Dessvärre finns det andra fallgropar, som att modellerna blir väl komplexa i de fall då flertalet variabler inkluderas. Det finns också risk för att modellerna blir överanpassade, det vill säga att även slumpmässig variation inkluderas i modellerna. Komplexa och/eller överanpassade modeller kan leda till höga prognosavvikelser.

Modellerna kontrolleras alltså utifrån checklistan och ett resonemang förs kring modellernas komplexitet och eventuella överanpassning.

Prognosmodeller

Rapporten innehåller flertalet prognoser, och olika prognosmodeller används för olika typer av inflöden och utflöden. Prognosmodellerna kan grovt delas in i två typer av modeller:

- beräkningsmodeller
- tidsseriemodeller.

En beräkningsmodell är en modell som utgår från detaljerad information, antaganden och bedömningar som genererar en prognos över hur flödena i framtiden kommer att se ut. Modellen utnyttjar detaljerad information i nutid, men har i detta fall mindre information över tid, vilket innebär en viss osäkerhet. Dessutom kan det finnas samvariation mellan faktorer (t.ex. balanser och handläggningstider), vilket inte vägs in i Åklagarmyndighetens modell. Utöver beräkningsmodeller används tidsseriemodeller av olika slag. Tidsseriemodellerna baseras uteslutande på tidsserier (historiska sifferserier) som baserar prognosen på historiska trender och hur verksamhetsvolymen historiskt har varierat. I vissa fall baserar sig modellen på utvecklingen i tidigare led. En nackdel med tidsseriemodellerna är att de inte innehåller lika detaljerad information som beräkningsmodellerna gör. Tidsseriemodellerna förutsätter också att det finns ett historiskt mönster som återkommer i framtiden. Hur Åklagarmyndighetens beräkningsmodell tas fram presenteras närmare i Åklagarmyndighetens kapitel.

Nedan redovisas de tidsseriemodeller som används i rapporten.

Linjär modell

Linjär modell kallas egentligen enkel linjär regression, där tiden används som förklarande variabel.

$$F_t = a + bt$$

där

- F_t är det modellerade inflödet till/utflödet från en myndighet (dvs. verksamhetsvolymen). Alltså vad modellen predicerar inflödet/utflödet att vara ett visst år
- a och b är konstanter
- t är tiden mätt i år.

Medelvärdesmodell

Medelvärdesmodellen konstrueras genom att beräkna medelvärdet av tidigare år. Prognosen innehåller ingen trendmässig ökning utan är således helt horisontell.

$$F_t = \sum_{i=1}^n Y_i / n$$

där

- F_t är den modellerade verksamhetsvolymen år t
- Y_i är den faktiska verksamhetsvolymen år i
- n är totalt antal år.

Modeller med exponentiell utjämning

Modeller med exponentiell utjämning (även kallade smoothingmodeller) skiljer sig från den linjära modellen, den logaritmiska modellen, den exponentiella modellen, polynommodellerna och medelvärdesmodellen, i och med att de nyaste observationerna viktas tyngre än de äldsta. Dessa vikter bestäms genom minsta kvadratmetoden. Modellerna anses också vara specialfall av ARIMA-modeller.

Det finns flera typer av utjämningsmodeller. Det som framför allt skiljer utjämningsmodeller åt är om de inkluderar trend och/eller säsong. Ytterligare en aspekt är om trenden är dämpad, det vill säga avtar med tiden.

Säsongbaserade ARIMA-modeller

ARIMA-modeller är en sorts endimensionella regressionsmodeller, där regressionen sker med den beroende variabeln vid tidigare tidpunkter och med glidande medelvärden⁶³ som förklarande variabler. Utgångspunkten är att det aktuella värdet på en variabel ofta beror på tidigare värden på variabeln. En ARIMA-modell ger ingen information om varför variabeln ändras på det sätt den gör. Modellen tar som utgångspunkt den information, det matematiska mönster, som finns i den observerade tidsserien, och använder därefter detta mönster för att göra prognoser över framtiden. Det finns ingen möjlighet att förklara förändringar i det observerade förloppet och enstaka händelser, till exempel en lagförändring, annat än som ett brott i tidsserierna. Modellens giltighet, eller prognosprecision, är alltså helt beroende av om det matematiska mönstret i datamaterialet upprepar sig eller inte.

ARIMA-modellen kan skrivas som $ARIMA(p,d,q)(P,D,Q)S$

där

- p = Antal autoregressiva parametrar
- d = Antal differensbildningar på tidsavstånd 1
- q = Antal löpande medelvärdesparametrar
- P = Antal autoregressiva säsongparametrar
- D = Antal differensbildningar på säsongsavstånd
- Q = Antal löpande medelvärdes säsongparametrar
- S = Antal perioder per säsong.

För grundligare genomgången av modellerna hänvisas till relevant litteratur.⁶⁴

Intervall som beaktar osäkerhet

Alla prognoser innehåller ett mått av osäkerhet. En del av denna osäkerhet kan normalt beräknas, till exempel den statistiska osäkerhet som är förknippad med själva modellskattningarna,

⁶³ Tidigare tidsperioders residualer används som förklaringsvariabler, vilket benämns glidande (eller löpande) medelvärden.

⁶⁴ Se exempelvis Makridakis, S., Wheelwright, S. C. och Hyndman, R. J. (1998). *Forecasting – Methods and applications*. Se även Andersson, G., Jorner, U. & Ågren, A. (2007). *Regressions- och tidsserieanalys*.

men också med hur mycket den historiska serien varierat. Ett vanligt sätt att presentera denna typ av osäkerhet är genom att ange *prediktionsintervall*.

Ett prediktionsintervall⁶⁵ visar en övre och nedre gräns kring prognosvärdet. Hur stort intervallet är beror på vilken säkerhet som väljs. I rapporten används 95-procentiga prediktionsintervall, vilket lite förenklat kan beskrivas att sannolikheten är 0,95 att intervallet täcker det verkliga utfallet. För varje prediktionsintervall finns ett värde, en konfidensgrad, till exempel 95 procent, som anger sannolikheten för att det sanna värdet för den uppmätta storheten ligger inom det givna prediktionsintervallet.

I de fall det har varit möjligt att ta fram teoretiskt utprovade prediktionsintervall har vi gjort det. I vissa fall medger inte de använda prognosmodellerna prediktionsintervall, vilket gjort att vi har tagit fram osäkerhetsintervall som baseras på en beräkning av osäkerheten. Dessa beräkningar är dock bara i vissa fall teoretiskt förankrade, men gör ändå att läsaren får en bra bild av osäkerheten. För vissa underprognoser, på brottskategorinivå eller annan underkategori, presenteras i regel inte intervall utan enbart punktprognoser.

I tabell 35 redovisas de olika typer av intervall som använts för att beakta osäkerheten.

Tabell 35. Typ av intervall som används vid olika prognoser

Verksamhetsvolym	Myndighet	Metod för att ta fram osäkerhetsintervall
Inkomna ärenden	Polisen	Statistiska prediktionsintervall.
Ärenden redovisade till åklagare	Polisen	Statistiska prediktionsintervall.
Inkomna brottsmisstankar	Åklagarmyndigheten	Intervallet beräknas utifrån 90 % av historisk prognosavvikelse. Intervallet bygger alltså inte på skillnaden mellan modellens värden och data-materialets värden, utan på faktiska prognosavvikelser i tidigare prognosrapporter. Därutöver en restriktion att intervallet inte får vara snävare vid en längre tidshorisont än vid en kortare.
Brottsmisstankar med åtalsbeslut	Åklagarmyndigheten	Se inkomna brottsmisstankar.
Inkomna ekobrottsärenden	Ekobrottsmyndigheten	Prognoser görs på månadsstatistik, vilket gör att prediktionsintervallen bara erhålls för månadsvärden, inte för årsvärden. Summering av månadsintervallen till årsintervall testades, men gav väl stora intervall. Därför används istället intervall från en modell som baseras på <i>årsdata</i> .
Brottsmisstankar med åtalsbeslut	Ekobrottsmyndigheten	Se inkomna ekobrottsärenden ovan.
Inkomna brottmål	Domstolsverket	Prognoser görs på månadstatistik, vilket gör att prediktionsintervallen bara erhålls för månadsvärden, inte för årsvärden. Därför <i>summeras</i> månadsintervall till ett årsintervall.
Avgjorda brottmål	Domstolsverket	Intervallet för inkomna brottmål appliceras på avgjorda brottmål. Inkomna och avgjorda brottmål följer varandra väl vad gäller trend och variation, vilket lett till att man gjort ett antagande om att osäkerheten är likadan för inkomna och avgjorda brottmål.
Häktade	Kriminalvården	Prognoser görs på månadstatistik, vilket gör att prediktionsintervallen erhålls för månadsvärden. Årsintervallen tas därefter fram med bootstrapping-metoden ⁶⁶ utifrån de 12 undre och 12 övre intervallgränserna för varje år.
Fängelse	Kriminalvården	Se häktade
Frivård	Kriminalvården	Se häktade

⁶⁵ För en beskrivning av prediktionsintervall se t.ex. Hyndman, R.

⁶⁶ Bootstrapping är en ickeparametrisk metod för att skatta osäkerhetsintervall genom återsampling med återläggning ur stickprovet. Återsamplingen görs tusentals gånger, vilket skapar en empirisk samplingfördelning för respektive intervallgräns. För mer om bootstrapping, se Wahlin, K. (2008).